

Nr 187.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående vissa åtgärder till reglering av jordbrukets skuldförhållanden; given Stockholms slott den 8 mars 1935.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts
Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Per Edvin Sköld.

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 8 mars 1935.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena SANDLER, statsråden
UNDÉN, SCHLYTER, WIGFORSS, MÖLLER, LEVINSON, VENNERSTRÖM, LEO,
ENGBERG, EKMAN, SKÖLD.

Chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet Sköld, anför efter gemensam beredning med chefen för finansdepartementet:

Under hänvisning till vad som anförts i årets statsverksproposition under utgifter för kapitalökning, bilaga 6 punkt 8, samt under nionde huvudtiteln, punkterna 105 och 106, anhåller jag att få underställa Kungl. Maj:t frågan om avlåtande till riksdagen av proposition om anvisande för budgetåret 1935/1936 av anslag *dels* såsom kapital till en fond, för-

slagsvis benämnd statens sekundärlånefond för jordbrukare, med ändamål att på vissa villkor tillhandahålla jordbrukare lån, *dels ock* till lån åt jordbrukare för genomförande av ackord m. m.

Innan jag närmare ingår på det föreliggande ämnet, vill jag erinra om att statsmakterna våren 1932 efter en av jordbruksutredningen verkställd undersökning om jordbrukets kreditvärigheter vidtagit åtgärder i syfte att förhindra, att jordbrukare, som på grund av jordbrukskrisen kommit i ekonomiska svårigheter, skulle nödgas lämna jordbruket. Hjälpåtgärder med dylikt syfte hava från statens sida vidtagits jämväl under de därpå följande åren. Sålunda har riksdagen för utlämnande av ackordslån och stödlån åt jordbrukare såsom extra reservationsanslag anvisat för budgetåret 1932/1933 15,000,000 kronor, för budgetåret 1933/1934 10,000,000 kronor samt för budgetåret 1934/1935 8,000,000 kronor. Bestämmer rörande anslagens användning hava meddelats i kungörelserna nr 366/1932, 135/1933 och 54/1934. För behandlingen av frågor rörande ackordslån och stödlån har av Kungl. Maj:t tillsatts en för riket gemensam centralnämnd samt för varje hushållningssällskaps verksamhetsområde en lånenämnd.

Då det å ena sidan syntes uppenbart, att denna stödverksamhet ej borde bli permanent, men å andra sidan frågan om jordbrukets skuldsättning under rådande krisförhållanden vore värd särskild uppmärksamhet, utverkade jag den 15 december 1933 Kungl. Maj:ts bemyndigande att tillkalla fem utredningsmän för att, i enlighet med av mig angivna riktlinjer, verkställa utredning och avgiva förslag rörande formerna för en reglering av jordbrukets kreditförhållanden. Med stöd av detta bemyndigande tillkallade jag den 22 december 1933 såsom utredningsmän ledamoten av riksdagens första kammare, generaltulldirektören N. R. Wohlin, tillika ordförande, verkställande ledamoten i Svenska jordbrukskreditkassan, lantbrukaren N. Adler, assessorn, sedermera hovrättsrådet i Göta hovrätt A. L. Ramfors, tillika sekreterare, bankdirektören N. A. V. Bro-lén samt ledamoten av riksdagens andra kammare, lantbrukaren G. Hj. Svensson. Jämlikt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 24 juli 1934 tillkallade jag såsom ytterligare utredningsman verkställande direktören i Svenska bankföreningen, f. d. häradshövdingen Knut Dahlberg. På begäran av Ramfors entledigades denne från och med den 15 september 1934 från uppdraget att vara utredningsman och sekreterare.

Utredningsmännen, vilka antagit benämningen jordbrukskreditutredningen, hava hittills avgivit två betänkanden, nämligen dels den 8 oktober 1934 med förslag till förordning angående statens lånefond för sekundärlån mot in-teckning i jordegendom, m. m. (st. off. utr. 1934: 37), och dels den 16 november 1934 med förslag till kungörelse om lån till jordbrukare för genomförande av ackord m. m. (st. off. utr. 1934: 45).

Vid förstnämnda betänkande hava fogats särskilda yttranden av her-

rar Adler, Dahlberg och Svensson, vilka i vissa avseenden varit av skiljaktig mening rörande det i betänkandet framlagda förslaget.

Över samma betänkande hava till följd av remisser yttranden avgivits av statskontoret, lantbruksstyrelsen, bank- och fondinspektionen, sparbanksinspektionen, fullmäktige i riksgäldskontoret, fullmäktige i riksbanken, styrelserna för Sveriges allmänna hypoteksbank, Svenska jordbrukskreditkassan, Svenska bankföreningen och Svenska sparbanksföreningen ävensom av Sveriges allmänna lantbrukssällskap.

Över betänkandet den 16 november 1934 hava efter remisser yttranden avgivits av statskontoret, lantbruksstyrelsen och centralnämnden för ackords- och stödlåneärenden ävensom av samtliga hushållningssällskaps förvaltningsutskott utom det i Kristianstads län.

Sedan sagda yttranden avgivits, hava förevarande frågor varit föremål för beredning inom jordbruksdepartementet. På grundval av jordbrukskreditutredningens betänkanden och de avgivna yttrandena hava därvid utarbetats dels förslag till *kungörelse angående statens sekundärlånefond för jordbrukare*, dels ock förslag till *kungörelse om lån till jordbrukare för genomförande av ackord m. m.*

Behovet av åtgärder på kreditväsendets område för jordbruksnärings stödjande.

I sitt den 8 oktober 1934 avgivna betänkande har jordbrukskreditutredningen å sid. 16 lämnat en kort översikt å jordbrukskonjunktorens utveckling under senare år. Utredningehar därvid erinrat om den under åren efter 1929 inträdande ekonomiska krisen och det våldsamma prisetfallet å jordbrukets produkter efter nämnda år. Emellertid har tillika konstaterats, att vårt jordbruks ekonomiska läge under de två senaste åren ej oväsentligt förbättrats. Härvid har hänvisats, förutom till åtskilliga statsingripanden för förbättring av prisläget å jordbrukets produkter, till de sista årens goda skördar samt till den allmänna konjunkturförbättring, som sedan en tid tillbaka gjort sig gällande. Dock har såsom uppenbart framhållits, att intet med bestämdhet kan sägas om den internationella jordbrukskonjunktorens utveckling för framtiden samt att svårigheter för upprätthållandet av en nöjaktig prisnivå å jordbrukets produkter ävensom en skäligen levnadsstandard för dess utövare alltjämt kunna komma att framträda. En icke ringa ovisshet har utredningen följaktligen ansett råda med avseende å vår jordbruksnärings framtid.

Jordbrukets skuldbörda, dennas beskaiffenhet och fördelning m. m.

För ett bedömande av behovet av hjälpåtgärder å jordbruksnärings särskilt på kreditväsendets område är det givetvis av betydelse att åga tillgång till statistiskt material rörande jordbrukets skuldbörda samt den-

nas beskaffenhet och fördelning m. m. I berörda hänseende har jordbrukskreditutredningen hänvisat till två vid betänkandet fogade bilagor, den ena, bilaga I sid. 59—102, innehållande av statistiska centralbyrån utarbetade tabeller rörande jordbrukets skuldsättning år 1933 inom vissa delar av riket, och den andra, bilaga II sid. 103—110, innefattande uppgifter angående affärsbankernas krediter till jordbrukare m. m. den 20 augusti 1934 samt nämnda bankers räntesatser vid krediter till jordbrukare i slutet av augusti samma år ävensom jordbrukskassornas räntesatser i oktober 1934. Till dessa bilagor har jordbrukskreditutredningen anknutit en del sammanfattande anmärkningar.

Utredningen har sålunda till en början erinrat om den utredning angående jordbrukets skuldsättning, som i anledning av beslut vid 1933 års riksdag igångsatts och till vilken uppgifter insamlats i samband med 1934 års inkomsttaxering. Bearbetningen av ifrågavarande uppgifter, som ombesörjdes av statistiska centralbyrån, kunde, framhåller utredningen, väntas bli slutförd först under år 1935. Emellertid hade centralbyrån verkställt en preliminär bearbetning av det statistiska materialet för delar av vissa områden, vilka kunde anses representativa för de olika förhållanden, varunder jordbruket bedreves inom skilda trakter av landet. De områden, vilka sålunda gjorts till föremål för undersökning, vore Östergötlands läns norra skogsbygd, samma läns slättbygd och samma läns södra skogsbygd, Malmöhus läns slättbygd, Skaraborgs läns slättbygd, Västernorrlands läns inland samt Västerbottens läns kustland.

Totala antalet uppgiftslämnare i de undersökta områdena uppgår, enligt vad jordbrukskreditutredningen uppgiver, till 12,846. Huru detta antal procentuellt fördelar sig efter skuldprocent för jordbrukets behov (skulder för jordbrukets behov i procent av tillgångar för jordbrukets behov), framgår av följande, av jordbrukskreditutredningen upprättade tablå.

O m r å d e	Skuldprocent för jordbrukets behov							Summa
	0	0—10	10—25	25—50	50—75	75—100	Över 100	
Östergötlands läns norra skogsbygd	23.4	7.8	11.1	19.9	18.1	12.3	7.4	100.0
» » slättbygd	12.0	5.0	13.2	19.1	21.9	16.8	12.0	100.0
» » södra skogsbygd	23.8	4.1	12.5	15.9	14.9	13.4	15.4	100.0
Malmöhus läns slättbygd	15.6	4.8	11.8	18.3	22.7	18.3	9.5	100.0
Skaraborgs läns slättbygd	25.0	9.2	11.6	18.0	14.8	11.8	9.6	100.0
Västernorrlands läns inland	30.5	7.0	13.7	18.0	11.7	9.4	9.7	100.0
Västerbottens läns kustland	30.7	8.2	11.7	18.5	17.5	9.6	3.8	100.0
Samtliga områden	21.9	6.6	12.0	18.2	18.0	13.8	9.5	100.0

I anslutning till tablån har jordbrukskreditutredningen anfört:

Av tablån framginge, att för samtliga undersökta områden 41.3 procent av uppgiftslämnarna visade en skuldprocent för jordbrukets behov, som överstege 50. Av de olika områdena förededde Östergötlands läns slättbygd och Malmöhus läns slättbygd den starkaste skuldbelastningen, då där icke mindre än 50.7 procent respektive 50.5 procent av uppgiftslämnarna uppvisade en skuldprocent av över 50. Västernorrlands läns inland och Västerbottens läns kustland intoge bland de undersökta områdena den gynnsammaste ställningen, då i dessa områden skuldprocenten överstege 50 hos endast 30.8 procent respektive 30.9 procent av uppgiftslämnarna.

Jordbrukskreditutredningen har vidare uppgjort en sammanställning rörande skuldprocenten för jordbrukets behov och den totala skuldprocenten (samtliga skulder i procent av samtliga tillgångar) beräknade för samtliga ägaregrupper. Denna sammanställning visar:

	Skuldprocent för jordbrukets behov	Total skuld- procent
Östergötlands läns norra skogsbygd	42.7	36.5
» » slättbygd	54.4	48.8
» » södra skogsbygd	38.5	32.0
Malmöhus läns slättbygd	51.8	45.0
Skaraborgs läns slättbygd	39.8	34.5
Västernorrlands läns inland	30.9	27.5
Västerbottens läns kustland	27.8	24.5
Samtliga områden	46.5	40.6

Utredningen har påpekat, att även av denna sammanställning framginge, att den starkaste skuldbelastningen förefunnes i Östergötlands och Malmöhus läns slättbygder, under det att Skaraborgs läns slättbygd i förevarande avseende intoge en gynnsammare ställning. Skogsbygderna i Östergötlands län utvisade ungefärligen samma siffror som Skaraborgs läns slättbygd. Västernorrlands läns inland och Västerbottens läns kustland förededde den minsta skuldsättningen.

Beträffande förhållandena inom olika storleks- och ägaregrupper har jordbrukskreditutredningen yttrat:

I allmänhet kunde konstateras, att de lägsta och högsta storleksgrupperna visade en större skuldsättning än de däremellan liggande storleksgrupperna. Särskilt tydligt framträdde detta förhållande i Östergötlands läns södra skogsbygd, Skaraborgs läns slättbygd, Västernorrlands läns inland och Västerbottens läns kustland. Malmöhus läns slättbygd avveke emellertid i detta hänseende från de övriga undersökta områdena, i det att den lägsta och den högsta storleksgruppen här visade en något mindre skuldsättning än mellangrupperna.

Vid en jämförelse mellan de skilda ägaregrupperna framträdde likaledes en viss olikhet i skuldsättningen. För jordbrukare, vilka ej brukade av dem ägda fastigheter, vore skuldprocenten i allmänhet avsevärt lägre än för jordbrukare, som själva brukade sina fastigheter. Skuldprocenten för arrendatorerna vore i regel högre än för jordägarna.

Vad angår fördelningen av skulderna för jordbrukets behov på olika slag av krediter har jordbrukskreditutredningen anfört:

Av de statistiska sammanställningarna framginge, att den övervägande delen av skulderna vore grundad på säkerhet i fastighetsinteckning. Under det att lånen mot borgen utan annan säkerhet och mot inventarieinteckning o. dyl. samt växelskulderna uppginge till förhållandevis mindre betydande belopp, vore däremot beloppet för övriga krediter, d. v. s. i första rummet skulder till anhöriga och andra enskilda utan särskild säkerhet, ganska avsevärt. Jordbrukskreditutredningen ville i detta sammanhang fästa uppmärksamheten på att, där inom en viss grupp endast förefunnes ett mindre antal uppgiftslämnare, av en enstaka jordbrukare lämnade uppgifter helt naturligt kunde väsentligt förrycka de sammanlagda siffrorna för denna grupp, varför uppgifterna i dylika fall borde läsas med försiktighet.

I förevarande sammanhang har jordbrukskreditutredningen funnit det vara lämpligt att något beröra de uppgifter, som finnas tillgängliga beträffande placeringen av jordbrukets krediter.

Till belysning härav har utredningen till en början åberopat en tablå, införd i en av särskilda sakkunniga den 9 maj 1934 avgiven utredning i fråga om användandet av postsparbankens medel, enligt vilken kreditgivningen till jordbruket från postsparbanken och de enskilda sparbanker, vilka lämnat uppgifter till ifrågavarande utredning och vilka representerat något mer än 95 procent av samtliga sparbankers insättarbehållning, kan beräknas vid 1932 års slut hava uppgått till följande belopp, varvid bortses från den mera indirekta utlåningen i form av inköp av obligationer i Sveriges allmänna hypoteksbank samt lån till Svenska jordbrukskreditkassan och andra kassor för jordbrukskredit.

	Post- sparbanken Kronor	De enskilda sparbankerna Kronor
Lån mot fastighetsinteckning inom halva taxeringsvärdet	1,322,893	365,889,914
Lån mot fastighetsinteckning över halva taxeringsvärdet		
Lån mot fastighetsinteckning jämte borgen	—	65,411,640
» » borgen	—	95,195,208
Summa kronor	1,322,893	596,310,604

Härtill komme enligt vad jordbrukskreditutredningen uppgiver ifrågavarande kreditinrättningsars kreditgivning till jordbruket mot icke angiven säkerhet. Beloppen härav vore icke fixerade och torde knappast vara mera betydande.

Utredningen har vidare inhämtat, att utlåningen från jordbrukskassorna enligt balansräkningar per den 31 december 1933 (beträffande ett centralkasseområde per den 30 oktober 1933) uppgick till följande belopp:

Lån mot fastighetsinteckning inom 60 % av taxeringsvärdet	kronor	9,196,000
Andelskredit mot reverser, säkerställda av högre liggande inteckning, annan realsäkerhet eller borgen	»	14,954,000
Andelskredit mot växlar	»	10,687,000
Övrig utlåning	»	109,000
	Summa kronor	34,946,000

Vad slutligen angår affärsbankernas utlåning till jordbruket har jordbrukskreditutredningen från Svenska bankföreningen mottagit sammanställningar över bankernas krediter den 20 augusti 1934 dels till jordbrukare och dels till jordbrukets ekonomiska föreningar. Dessa sammanställningar, se bilaga II sid. 103, utvisa följande.

	Krediter till jordbrukare Kronor	Krediter till föreningar Kronor
Av jordbrukare (förening) diskonterade växlar...	55,570,173	25,498,464
Växlar, som äro accepterade av jordbrukare (förening) och som icke redovisas under föregående rubrik	68,139,594	5,677,430
Mot fastighetsinteckning inom halva taxeringsvärdet	44,839,397	1,200,893
Mot fastighetsinteckning över halva taxeringsvärdet utan borgen eller annan ytterligare säkerhet	33,995,538	1,409,000
Mot fastighetsinteckning över halva taxeringsvärdet jämte borgen eller annan ytterligare säkerhet	34,266,064	2,411,201
Mot pant i spannmål	673,391	635,768
Mot enbart borgen	32,820,041	7,876,294
Mot annan säkerhet	13,919,805	1,307,730
	Summa kronor	284,224,003
		46,016,780

I fråga om sistnämnda sammanställning har utredningen anmärkt, att samma växelkrediter delvis fölle in under såväl krediterna till jordbrukare som krediterna till föreningar, varav följde att en sammanslagning av de båda kategorierna av lån icke gäve en rättvisande bild av den totala utlåningen.

I anslutning till det framlagda siffermaterialet har jordbrukskreditutredningen med avseende å jordbrukets skuldbörda uttalat följande.

Vad här anförts om jordbrukets skuldbörda samt dennas fördelning m. m. hänförde sig till vissa näraliggande tidpunkter men gäve icke någon föreställning om utvecklingen av jordbrukets skuldsättning under tiden efter världskriget liksom ej heller någon jämförelse med förhållan-

dena före 1914. I avsaknad av sådant statistiskt material, som för ändamålet skulle behövas, vore utredningar härom ej möjliga att verkställa. Dock torde det få betraktas såsom otvivelaktigt, att siffran för jordbrukets sammanlagda skuldsättning betydligt stegrats under de senaste årtiondena, bland annat i samband med den i ej oväsentlig omfattning genomförda rationaliseringen av jordbruksdriften.

Jordbrukskreditutredningen ville emellertid här, med bortseende från den nu berörda faktiska stegringen av skuldsättningens belopp, erinra om de betydande förändringar i penningvärdet, vilka ägt rum under den tidsperiod varom nu vore fråga, och vilka i och för sig varit ägnade att medföra avsevärda förskjutningar i jordbrukets reala skuldbörda. Utan att ingå på frågan om dessa variationer under den bakom liggande tiden inskränkte sig jordbrukskreditutredningen till att framhålla, hurusom de statliga stödåtgärderna på jordbrukets område icke kunnat återföra prisläget å jordbrukets produkter till 1929 års nivå samt att den svenska kronans inrikes köpkraft, mätt av den allmänna prisnivån inom landet, för närvarande vore icke oväsentligt större än vid tiden för den senaste deflationskrisens utbrott. Härav måste den slutsatsen dragas, att jordbrukets verkliga skuldbörda — i den mån denna bestämdes av penningvärdet — nu vore större än för fem år sedan. I skrivelse till statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet av den 3 februari 1934 hade jordbrukskreditutredningen erinrat om dessa förhållanden och riktat uppmärksamheten på den betydelse desamma enligt utredningens mening borde tillmätas vid övervägandet av de allmänna riktlinjerna för vår penningpolitik. Även i detta sammanhang ansåge sig utredningen böra understryka, att bland åtgärderna för lättande av jordbrukets skuldbörda ingen i betydelse kunde mäta sig med den, som avsåge att åstadkomma en måttlig stegring i den inhemska partiprisnivån och särskilt i prisnivån å jordbrukets produkter. Enligt de för jordbrukskreditutredningen lämnade direktiven ankomme det emellertid icke på utredningen att närmare inlåta sig på detta ämne.

Jordbrukskreditutredningen har även, på sätt framgår av bilaga III vid betänkandet sid. 111—147, lämnat redogörelser för i vissa främmande länder genomförda eller föreslagna statsingripanden för lättande av jordbrukarnas skuldbörda m. m. Till dessa redogörelser tillåter jag mig hänvisa. Erinras må endast i detta sammanhang, att utredningen å sid. 21 och 22 i betänkandet anknutit vissa reflexioner med särskild hänsyn till förhållandena i vårt land till de ingripanden, som i utlandet vidtagits eller varit föremål för övervägande.

Fråga om särskilda anordningar till förbättrande av villkoren för jordbrukets sekundärkrediter mot inteckning i fast egendom.

I sitt den 8 oktober 1934 avgivna betänkande har jordbrukskreditutredningen upptagit till behandling spörsmålet om särskilda anordningar till förbättrande av villkoren för jordbrukets sekundärkrediter mot inteckning i fast egendom.

Angående anledningen till att jordbrukskreditutredningen bland de

frågor, utredningen erhållit i uppdrag att utreda, utbrutit och i föreliggande betänkande behandlat nyssnämnda spörsmål, har utredningen yttrat:

De frågor, som anknöte sig till de olika formerna av kreditgivning till jordbrukarna, tillhörde visserligen ett gemensamt komplex med ett nära inre sammanhang. Detta förhållande syntes emellertid icke göra det vare sig omöjligt eller mindre lämpligt att underkasta endast en del av detta komplex av frågor en fristående reglering. Som känt vore, hade tidigare särskilda, fristående anordningar träffats för tillgodoseende av såväl landsbygdens som städernas behov av primärkredit ävensom för tillgodoseende av det särskilda behov av sekundärkredit, som förefunnes för bostadsbyggandet. Jordbrukskreditutredningen hade vid behandlingen av de åt utredningen uppdragna frågorna funnit, att spörsmålet om jordbrukets sekundära in-teckningskredit utan olägenhet kunde behandlas självständigt. De i det följande föreslagna åtgärderna med avseende å ordnandet av jordbrukets sekundärkrediter påverkade nämligen icke formerna för ordnandet av kreditväsendet i övrigt och rön-te ej heller någon inverkan av dem. Vad som föresloges bildade jämväl i organisatoriskt hänseende ett fristående helt. Särskilt ville utredningen redan i detta sammanhang fästa uppmärksamheten på att den lånerörelse, varom nu vore fråga, borde hava en ledning, åt vilken icke tillika lånerörelse med mera riskfyllda krediter vore anförtrodd. Det skulle enligt jordbrukskreditutredningens mening vara ägnat att försvåra den i det följande föreslagna organisationens verksamhet med avseende å sekundärbelåningen och samarbete med förefintliga kreditinrättningar, därest den-samma även skulle omhänderhava utlåningsrörelse mot sämre säkerheter än dem, varom i förevarande sammanhang vore tal. I all synnerhet hade utredningen, med hänsyn till den såväl principiella som även praktiskt viktiga skillnad, som bestode mellan belåning, som grundades på bankmässiga säkerheter, samt annan, mera socialt inriktad utlåning, funnit det angeläget, att ledningen av den i förevarande betänkande behandlade verksamheten med den sekundära in-teckningskrediten icke finge i uppdrag att syssla jämväl med verksamhet av det senare slaget. På grund av det nu anförda hade jordbrukskreditutredningen funnit sig böra begagna sig av möjligheten att ur det föreliggande frågekomplexet utbryta och till särskild behandling upptaga nämnda spörsmål.

Med avseende å behovet av gynnsammare kreditvillkor för jordbruksnäringen har jordbrukskreditutredningen uttalat, att utredningen funne det — oavsett huruvida prisbildningen å jordbrukets produkter komme att utveckla sig i en mer eller mindre gynnsam riktning samt huru den i övrigt förda politiken å jordbrukets område kunde komma att gestaltas — vara av den största vikt, att det för denna närings ekonomi så betydelsefulla spörsmålet om gynnsammare kreditvillkor åt jordbruket funne en snar lösning. Jordbrukskreditutredningen ville betona, att de av utredningen föreslagna åtgärderna på kreditväsendets område ingalunda borde i och för sig anses göra statens prisstödjande ingripanden mindre behöfliga. Fastmera borde det ur synpunkten av statens intresse uppmärksammas, att de med de här ifrågasatta anordningarna förenade

riskerna naturligen skulle ökas, i den mån jordbrukarnas allmänna ekonomiska ställning framdeles komme att försämrans.

Beträffande den art av jordbrukskredit, som med en sammanfattande benämning kan kallas sekundär inteckningskredit, har jordbrukskreditutredningen anfört:

Det låte sig visserligen icke göra att här lämna en mera ingående statistisk redogörelse för den jordbrukets skuldsättning, som lämpligen borde betecknas som sekundär inteckningskredit. Även om man, på sätt jordbrukskreditutredningen föresloge, satte den övre gränsen för denna kredit vid 75 procent av jordbruksfastigheternas belåningsvärden och härmed erhöle fasta gränser för den sekundära inteckningskrediten såväl nedåt i förhållande till den av hypoteksföreningarna bedrivna primärbelåningen som uppåt, möjliggjorde tillgängligt material icke ett mera exakt fastställande av den nu behandlade skuldsättningens omfattning. Emellertid ville jordbrukskreditutredningen med avseende å beloppet, placeringen och utlåningsvillkoren för nuvarande sekundära inteckningskrediter till jordbruket mera allmänt taget hänvisa till de uppgifter rörande olika kreditinstitutioners utlåning till jordbruket, vilka i det föregående återgivits. Härvid vore dock att märka, att dessa uppgifter icke grundades på samma gränsdragning för sekundärkrediterna som nyss angivits och att desamma borde läsas med hänsynstagande härtill.

Av nämnda uppgifter framginge, att utlåningen mot säkerhet av inteckning över halva taxeringsvärdet från sparbanker och affärsbanker uppginge till ganska betydande belopp. Sålunda belöpte sig utlåningen mot enbart inteckning av nyssnämnda slag från sparbanker, som inbegripits i beräkningen, till omkring 69.8 miljoner kronor, vartill komme utlåning mot inteckning jämte borgen till ett sammanlagt belopp av ungefär 65.4 miljoner kronor. Vad affärsbankerna anginge, uppginge dessas utlåning till jordbrukare mot inteckning över halva taxeringsvärdet till omkring 34.0 miljoner kronor samt mot inteckning jämte borgen till omkring 34.3 miljoner kronor. Beträffande jordbrukskassornas utlåning mot sekundärinteckning finnes inga specificerade siffror tillgängliga. Denna kreditgivning inginge i det förut angivna beloppet av omkring 9.2 miljoner kronor för jordbrukskassornas utlåning mot fastighetsinteckning inom 60 procent av taxeringsvärdet och i den gemensamma summan av omkring 15.0 miljoner kronor för jordbrukskassornas andelskrediter mot reverser, säkerställda av högre liggande inteckning, annan realsäkerhet eller borgen. Från postsparbanken utlämnades icke sekundärkrediter i någon nämnvärd utsträckning. Däremot måste beaktas, att skulder till enskilda personer mot inteckningar i sekundärläge förefunnes till avsevärda belopp.

Vad angår räntevillkoren för ifrågakvarande utlåning har jordbrukskreditutredningen yttrat:

Till en början finge beträffande sparbankerna hänvisas till att enligt statistiska uppgifter beträffande sparbanker med insättarbehållning av 3 miljoner kronor och däröver, införda i Svensk sparbankstidskrift, den genomsnittliga räntan för borgenslån i de av statistiken omfattade sparbankerna den 1 oktober 1934 kunde beräknas hava utgjort 4.27 procent. Om man bland nämnda sparbanker endast toge hänsyn till dem, vilkas inteckningsbelåning till övervägande del syntes avse jordbruksfastigheter, torde man böra räkna med ett något högre procenttal eller ungefär

4.45 procent. Emellertid borde det icke bortses från, å ena sidan att den i sparbankstidskriften införda statistiken endast omfattade 171 av landets 480 sparbanker och att de icke medräknade sparbankerna, vilka i stort sett utgjordes av landsbygdssparbanker med ringa omslutning, kunde antagas hava bibehållit en genomsnittligt något högre räntenivå än de i statistiken redovisade större sparbankerna, men å andra sidan att räntan å sekundära inteckningslån i genomsnitt torde ligga något lägre än borgenslåneräntan. Av en från Svenska bankföreningen till jordbrukskreditutredningen överlämnad promemoria angående affärsbankernas räntesatser vid krediter till jordbrukare enligt uppgifter i slutet av augusti 1934 (Bilaga II) framginge, att de av dessa banker tillämpade räntesatserna växlade ganska betydligt såväl mellan de olika bankerna inbördes som särskilt med hänsyn till kreditriskerna i de olika fallen, lånetidens längd m. m. Sålunda varierade de uppgivna räntorna för sekundära inteckningslån mellan lägst 3.5 procent och högst 5.5 procent. Ungefär med dessa räntesatser förräntades även de från jordbrukskassorna utlämnade sekundära inteckningslånen (Bilaga II).

Sammanfattningsvis har jordbrukskreditutredningen framhållit, att även om de lämnade uppgifterna om de nuvarande räntevillkoren med avseende å hos olika kreditinrättningar upptagna sekundära inteckningslån icke medgäve en mera ingående analys av det rådande läget, torde likväl därav framgå, att jordbrukets sekundärlån, om ock räntebördan naturligen minskats efterhand som den allmänna räntenivån sjunkit, i icke ringa omfattning löpte med räntesatser, vilka i betraktande av det nuvarande läget på penningmarknaden måste betecknas som relativt höga.

Såsom en annan synnerligen viktig omständighet har jordbrukskreditutredningen anført, att de av nyssnämnda kreditanstalter utlämnade sekundärlånen vore kortfristiga och att jordbrukarna följaktligen icke ägde någon trygghet med avseende å eventuella räntestegringar i en närmare eller avlägsnare framtid. Härom har utredningen yttrat:

Beträffande utlåningen från såväl jordbrukskassorna som sparbankerna och affärsbankerna gällde vissa inskränkningar i fråga om tiden för utlämnade lån. Sålunda stadgades i § 26 i förordningen om jordbrukets kreditkassor, att av medel, vilka centralkassa anskaffat genom upptagande av lån, högst en fjärdedel finge utlämnas såsom lån å längre tid än ett år och att minst sex tiondelar av de hos kassan insatta medlens sammanlagda belopp skulle redovisas i kassareserv av angiven beskaffenhet eller i lån å återbetalningstid, som ej överstege ett år. Enligt § 49 i samma förordning finge lån från jordbrukskassa ej utlämnas på längre återbetalningstid än den kassan själv åtnjöte. I allmänhet tillämpades för dessa lån en återbetalnings- eller uppsägningstid av tre månader. Vad sparbankerna anginge stadgades i 26 § sparbankslagen, att, om lån, för vilket kommun eller dylik samfällighet ej vore ansvarig i egenskap av huvudgäldenär eller löftesman, icke vore ställt att betalas inom tre månader eller, där fråga vore om lån, för vilket säkerheten utgjordes av inteckning i fast egendom, inom sex månader, sparbanken skulle förbehålla sig rätt att uppsäga lånet till återbetalning senast inom tid, som sålunda för varje fall angivits. Ytterligare vore i de särskilda av Kungl.

Maj:t för affärsbankerna fastställda bolagsordningarna föreskrivet, att lån finge beviljas på högst sex månaders tid eller, om realsäkerhet blivit ställd, på viss tids, högst tre månader, uppsägning, ävensom att kreditiv och kredit i räkning finge meddelas på högst ett år. Slutligen erinrades beträffande den vissa banker under senare år lämnade rätten att bevilja s. k. avbetalningslån med en löptid av högst tio år, att sådana lån finge beviljas endast intill viss del av grundfonden samt under villkor bland annat, att återbetalningstiden icke utgjorde mer än tio år, att det årliga avbetalningsbeloppet i skuldebrevet bestämdes i förhållande till den tid, för vilken lånet beviljats, och att banken förbehölle sig rätt att, om den så funne skäligt, uppsäga lånet till återbetalning inom tre månader. Härtill komme, att räntan enligt bestämmelserna i skuldebreven mestadels ej vore fast utan växlande, i regel i anslutning till förändringarna i riksbankens diskonto.

Det vore uppenbart, att de begränsningar, som sålunda stadgats med avseende å återbetalningstiden för lån från jordbruksskassorna, sparbankerna och affärsbankerna, ur synpunkten av dessa institutioners intressen vore motiverade av att kapitalanskaffningen för utlåningsrörelsen till väsentlig del utgjordes av inlåning från allmänheten eller eljest skedde med förbehåll om mer eller mindre kort uppsägningstid. Att under sådana förhållanden binda utlåningen för längre tid och med fast ränta skulle utan tvivel innebära risker för sagda kreditinrättningar såväl med avseende å likviditeten som även med hänsyn till ändringar av ränteläget. Jämväl vid begagnandet av de omförmälda möjligheterna att i viss utsträckning bevilja lån på längre tid plögade fördenskull dessa kreditinrättningar i lånereverserna förbehålla sig rätt att ändra räntan efter penningmarknadens fluktuationer.

På grund härav har utredningen funnit en konvertering av jordbrukets sekundärkrediter i långfristiga lån mot lägre och fasta räntesatser vara ett viktigt led i regleringen av jordbrukarnas skuldsättning. Utredningen har ansett, att det nu rådande ränteläget borde utnyttjas för en dylik konvertering. För att detta syfte i största utsträckning skulle kunna ernås, borde konverteringen åstadkommas genom en så bred aktion som möjligt under kortast möjliga tid. Ett ytterligare önskemål, som i detta sammanhang komme i betraktande, vore, att de ifrågavarande långfristiga lånen förbundnes med för jordbrukarna möjligast fördelaktiga amorteringsvillkor.

För tillgodoseende av nu angivna synpunkter å regleringen av jordbrukarnas kreditförhållanden har jordbrukskreditutredningen föreslagit inrättande av särskild statlig lånefond, ur vilken långfristiga sekundärlån mot in-teckning i jordegendom skulle på förmånliga villkor kunna utlämnas. Såsom kapital till fonden har utredningen föreslagit anvisande av ett belopp av 40,000,000 kronor. Närmare bestämmelser angående låneverksamhetens bedrivande hava upptagits i det vid betänkandet fogade förslaget till förordning i ämnet. Härtill torde jag längre fram få återkomma.

I ett vid betänkandet fogat *särskilt yttrande av ledamoten herr Dahl-*

berg har denne rörande behovet av den föreslagna lånekonverteringen yttrat:

Att ett behov föreläge, vars tillgodoseende på lämpligt sätt vore ett allmänt intresse, torde vara skäligen oomtvistligt. Av vikt syntes det emellertid vara, att vid övervägandet av detta behov storleken och aktualiteten av detsamma icke överskattades. En icke oväsentlig del av de jordbrukskrediter, som vore utlämnade mot säkerhet av sekundärin-teckningar, torde vara rena driftskrediter, vilka säkerställts med sådana in-teckningar, som funnits tillgängliga. Att ifrågasätta omläggning av dylika krediter till långfristiga lån vore givetvis icke avsett eller önskvärt. Vidare borde beaktas, att i nuvarande tid, då räntan sedan länge vore stadd i sjunkande rörelse och då den allmänna uppfattningen syntes all-mera rotfästad, att vi ginge mot en lång period med mycket låga räntor, det näppeligen kunde påräknas något större intresse hos gäldenärerna för konvertering av deras korta krediter till långa lån med fast ränta. Det båtade icke att framhålla, att spådomarna kunde visa sig felaktiga och att en katastrof eller annan oväntad händelse kunde komma att helt för-ändra situationen; för närvarande vore läget tvivelsutan sådant som an-tytts. Den omständigheten att kreditinstitutens tillgång på likvida me-del vore utomordentligt riklig, föranledde givetvis, att hos dem funnes ett starkt intresse att genom erbjudande av gynnsamma kreditvillkor söka bibehålla och även öka sin utlåning mot nöjaktig säkerhet. Härvid före-komme jämväl överflyttning från hypoteksföreningarna av lån mot pri-märin-teckningar, då lånen kunde uppsägas.

Vissheten om att dessa rörelser på krediternas område komme att vid ändrat ränteläge och ändrad penningställning avstanna, syntes väl motivera, att redan nu möjligheter skapades för att utan svårighet om-händertaga och på gynnsamma villkor binda de för närvarande synner-ligen lösa krediterna. Härtill komme, att den oavlätliga förefintligheten av sådana möjligheter naturligen borde vara ägnad att i sin mån i för låntagarna gynnsam riktning påverka ränteläget för det slag av kredi-ter, varom i detta sammanhang vore fråga.

Fråga om fortsatt ackordslåneverksamhet m. m.

I förenämnda den 16 november 1934 avgivna betänkande har jordbruks-kreditutredningen behandlat spørsmålet om fortsatt hjälpverksamhet från statens sida med syfte att för jordbrukare underlätta genomförandet av ackord ävensom att i vissa andra fall lämna bistånd till jordbrukare, som befinna sig i ekonomiskt trångmål.

Då för bedömandet av förevarande spørsmål de högst skuldbelastade jordbrukarna äro av särskilt intresse, har jordbrukskreditutredningen på grundval av den i det föregående omnämnda, av statistiska centralbyrån upprättade statistiken uppgjort vissa tabeller (sid. 18—20), utvisande för de olika områden, som gjorts till föremål för undersökningen, samt för de olika storleksgrupperna av jordbruk såväl absoluta som relativa an-talet jordbrukare, för vilka skuldprocenten för jordbrukets behov över-stiger 100 respektive ligger mellan 75 och 100. Till dessa tabeller, som avse dels samtliga ägare och brukare, dels ägare, som bruka endast ägda

fastigheter i deras helhet, dels ock brukare, som ej äga fastigheter, torde jag få hänvisa.

På grundval av tabellerna har jordbrukskreditutredningen gjort följande sammanfattande anmärkningar:

Vad till en början anginge antalet jordbrukare, som hade en skuldsättning för jordbrukets behov överstigande tillgångarna för jordbrukets behov, framginge av tabellerna, att av de 12,846 uppgiftslämnarna 9.5 procent hade en dylik hög skuldsättning. Det högsta relativa antalet sålunda överskuldsatta jordbrukare återfunnes i Östergötlands läns södra skogsbygd med 15.4 procent och i samma läns slättbygd med 12.0 procent. Det lägsta procenttalet utvisade Västerbottens läns kustland med 3.8 procent, medan för Östergötlands läns norra skogsbygd, Malmöhus läns slättbygd, Skaraborgs läns slättbygd och Västernorrlands läns inland procentalen utgjorde respektive 7.4, 9.5, 9.6 och 9.7. En jämförelse mellan de olika storleksgrupperna av jordbrukare gåve vid handen, att det högsta såväl absoluta som relativa antalet överskuldsatta jordbrukare återfunnes bland dem, som ägde eller brukade egendomar med taxeringsvärden ej överstigande 10,000 kronor.

En skuldprocent för jordbrukets behov av mer än 100 procent återfunnes i relativt större antal bland arrendatorerna, för vilka siffran vore 15.7 procent, än bland de jordägare, som brukade av dem ägda fastigheter, för vilka densamma utgjorde 8.8 procent. Uppmärksammas borde, att nu ifrågavarande höga skuldsättning syntes vara mera jämnt fördelad på olika storleksgrupper bland arrendatorerna än vad fallet vore för jordägarnas vidkommande.

Med avseende å antalet jordbrukare med en skuldprocent för jordbrukets behov av mellan 75 och 100 procent syntes av den fjärde tabellen, att 13.8 procent av samtliga uppgiftslämnare vore belastade med en sådan skuldsättning. Av de olika undersökta områdena företedde Malmöhus läns slättbygd och Östergötlands läns slättbygd de största relativa antalen, nämligen respektive 18.3 och 16.8 procent. De lägsta relativa antalen utvisade Västernorrlands läns inland, 9.4 procent, och Västerbottens läns kustland, 9.6 procent. Inom Skaraborgs läns slättbygd samt Östergötlands läns norra skogsbygd och samma läns södra skogsbygd hade respektive 11.8, 12.3 och 13.4 procent av uppgiftslämnarna en skuldprocent för jordbrukets behov av 75—100.

Slutligen påpekades, att av antalet uppgiftslämnare sammanlagt 23.3 procent hade en skuldprocent för jordbrukets behov av mer än 75 (alltså 75—100 eller över 100). För de olika undersökta områdena vore motsvarande siffror följande, nämligen för Östergötlands läns norra skogsbygd 19.7 procent, för samma läns slättbygd 28.8 procent, för samma läns södra skogsbygd likaledes 28.8 procent, för Malmöhus läns slättbygd 27.8 procent, för Skaraborgs läns slättbygd 21.4 procent, för Västernorrlands läns inland 19.1 procent och för Västerbottens läns kustland 13.4 procent.

Det framhölls, att, därest hänsyn toges icke endast till jordbrukarnas tillgångar och skulder för jordbrukets behov utan ock till deras övriga tillgångar och skulder, ställningen tedde sig något mindre ogynnsam. I tabellerna hade emellertid uppgifterna rörande jordbrukarnas samtliga tillgångar och skulder icke gjorts till föremål för bearbetning motsvarande den, vilken företagits i fråga om de tillgångar och skulder, som uppgivits avse jordbrukets behov.

Efter hemställan av jordbrukskreditutredningen hava domhavandena inom riket av chefen för justitiedepartementet anmodats att överlämna vissa uppgifter om konkursansökningar och inträffade konkurser under de senaste åren samt därmed sammanhängande förhållanden, allt i vad det gäller jordbrukare. De sålunda inkomna uppgifterna hava bearbetats och sammanställts i den vid betänkandet fogade bilaga I, vilken innefattar olika tabeller, till vilka jag likaledes torde få hänvisa (sid. 57—87). Utredningen har framhållit, att av tabellerna kunde bland annat utläsas, att under åren 1929—1933 blivit i konkurs försatta respektive 435, 402, 656, 846 och 574 jordbrukare samt att de under åren 1932 och 1933 i konkurs försatta jordbrukarna representerat ett sammanlagt skuldbelopp av respektive 34.6 miljoner kronor och 19.2 miljoner kronor, under det att tillgångarna uppgått till respektive 21.7 miljoner kronor och 11.1 miljoner kronor. I tillgångarna hade ingått fastigheter med taxeringsvärde av tillhoppa respektive 18.5 miljoner kronor och 9.2 miljoner kronor. En betydande minskning av konkursernas omfattning hade sålunda inträtt från år 1932 till år 1933, och de för första halvåret 1934 lämnade uppgifterna tydde på en ytterligare nedgång i antalet konkurser. Minskningen från år 1932 till år 1933 hade varit särskilt framträdande i Kalmar, Blekinge, Kristianstads och Malmöhus län. För arrendatorerna hade nedgången varit betydligt mindre än för jordägarna.

Jordbrukskreditutredningen har även från länsstyrelserna införskaffat uppgifter, avseende åren 1929—1933, i fråga om dels antalet verkställda exekutiva försäljningar av jordbruksfastigheter, dels ock sammanlagda beloppet av köpeskillingar ävensom sammanlagda beloppet av taxeringsvärden å de därvid försålda fastigheterna. Dessa uppgifter hava sammanställts i bilaga II, sid. 89—93, upptagande olika tabeller. Utredningen har anfört, att av dessa framginge, att antalet exekutivt försålda fastigheter under nyssnämnda år utgjort respektive 617, 604, 723, 1,018 och 1,002 med taxeringsvärde av respektive 8.7, 10.6, 14.1, 23.4 och 20.3 miljoner kronor. De i tabellerna lämnade siffrorna utvisade, att antalet exekutiva auktioner å jordbruksfastigheter ökades högst betydligt under år 1932 men därefter under år 1933 ånyo något minskades. Nu berörda utveckling syntes hava varit särskilt framträdande i Kronobergs, Gotlands, Blekinge, Kristianstads, Malmöhus och Värmlands län.

I fråga om fördelningen av de för ackords- och stödlånerörelsen anvisade medlen, antalet beviljade lån m. m. har jordbrukskreditutredningen anfört:

Av de för budgetåren 1932/1933 och 1933/1934 anvisade anslagen, respektive 15 miljoner och 10 miljoner kronor, disponerades omkring respektive 1.4 miljon och 1.1 miljon kronor för utlämnande av ackordslån. Antalet under sistnämnda budgetår beviljade sådana lån utgjorde ungefär 340, av vilka omkring 20 icke överstege 1,000 kronor, omkring 140 belöpte sig till 1,001—3,000 kronor och återstående omkring 180 lån uppginge till 3,001—5,000 kronor. Ackordslånens genomsnittliga belopp utgjorde ungefär 3,250 kronor.

Till stödlån användes av de för budgetåren 1932/1933 och 1933/1934 anvisade anslagen omkring respektive 12,8 och 8,1 miljoner kronor. Under sistnämnda budgetår beviljades ungefär 24,120 lån. Av dessa belöpte sig omkring 22,060 lån till 500 kronor eller lägre belopp och omkring 2,060 lån till belopp av 501—750 kronor. Det genomsnittliga beloppet för stödlånen utgjorde under budgetåret 1933/1934 ungefär 340 kronor.

Av anslagen till ackordslån och stödlån bestredes även kostnaderna för hjälpverksamhetens organisation.

Vad härefter angår spørsmålet om fortsatt hjälpverksamhet från statens sida för de högst skuldbelastade jordbrukarna har jordbrukskreditutredningen vidkommande stödlåneverksamheten uttalat, att tillräckliga skäl enligt utredningens åsikt icke föreläge att bibehålla denna provisoriska form av statlig långivning. Till stöd härför har utredningen anfört:

De svårigheter på grund av brist på kontanta medel, som utgjort ett skäl för anordnandet av ifrågavarande utlåning, hade genom de senaste årens förbättring i jordbrukskonjunkturen otvivelaktigt minskats. Där en jordbrukares ekonomiska ställning varit så undergrävd, att den inträdde konjunkturuppgången icke kunnat för honom medföra någon nämnvärd lättnad, torde förhållandena ofta vara sådana, att icke heller en hjälp av den begränsade natur, som stödlånen utgjorde, kunde antagas vara tillräcklig för att mera varaktigt bringa honom i ett gynnsammare läge. Utlämnandet av stödlån borde därför upphöra med utgången av budgetåret 1934/1935.

Frågan, huruvida ackordslåneverksamheten borde fortgå ännu någon tid, har av jordbrukskreditutredningen besvarats jakande. Utredningen har därvid anfört:

Av den av statistiska centralbyrån utarbetade statistiken framginge, att en förhållandevis mycket betydande del av de utav statistiken omfattade jordbrukarna vore betungade med skulder för jordbrukets behov, som överstege deras tillgångar för jordbrukets behov. Statistiken visade däremot icke storleken av antalet sådana jordbrukare, vilkas samtliga skulder överstege deras samtliga tillgångar. Ej heller lämnade det statistiska materialet någon grundval för bedömande, huru stor del av skulderna som utgjordes av skulder till nära anförvanter el. dyl., vilka tilläventyrs icke behövde befaras leda till exekutiva åtgärder. Statistiken syntes dock under alla förhållanden peka därhän, att alltför många av våra jordbrukare befunne sig i ett synnerligen osäkert läge, som det vore nödvändigt att på något sätt söka förbättra. I denna riktning verkade uppenbarligen de omförmälda åtgärderna för att genom statliga lån underlätta för jordbrukarna att träffa ackordsuppgörelser med sina fordringsägare.

Jordbrukskreditutredningen funne för sin del starka skäl tala för att möjligheter till erhållande av ackordslån fortfarande skulle stå till förfogande. De meddelade uppgifterna om anvisade anslag och disponerade medel för ackordslåneverksamheten gäve väl vid handen, att densamma icke erhållit den omfattning, som från början varit väntat. Detta kunde naturligen i viss mån vara att tillskriva det förhållandet, att jordbrukarna såvitt möjligt undveke att söka ackord med därav följande konsekvenser för fordringsägarna, men måste även till viss del anses beroende på innebörden av de gällande bestämmelserna på området, vilka

måhända väl strängt bundit lånenämnderna och härigenom kunnat omöjliggöra utlämnande av lån i fall, då sådana principiellt bort kunna ifrågakomma. Vidare hade de tre senaste årens goda skördar med all säkerhet varit av särskilt stor betydelse för många jordbrukare, som stått på gränsen till betalningsinställelse men tack vare skörderesultaten kunnat nödtorftigt fullgöra sina förbindelser. Med hänsyn till nu berörda förhållanden funne jordbrukskreditutredningen den omständigheten, att ackordslånen ej i väntad omfattning blivit anlitade, icke böra föranleda, att möjligheten att erhålla sådana undandrogas jordbrukarna.

Jordbrukskreditutredningen har även övervägt frågan om en mera allmän hjälp till högt skuldsatta jordbrukare, men funnit, att denna fråga för det dåvarande icke kunde bliva föremål för prövning. Härom har utredningen yttrat:

Det hade synts jordbrukskreditutredningen vara motiverat att jämväl tillse, huruvida icke även de jordbrukare, vilkas skulder visserligen icke överstege tillgångarna men närmade sig dessa i storlek, borde kunna erhålla statlig hjälp till tryggnad av sin ställning. Jordbrukskreditutredningen hade på grund härav tagit under övervägande, om icke statens hjälpverksamhet kunde och borde utsträckas till att i allmänhet och utan hänsyn till förefintligheten av risk för omedelbart ekonomiskt sammanbrott avse de jordbrukare, vilka vore hårt tyngda av skulder. Utredningen hade emellertid funnit detta vara ett problem av synnerliga stor räckvidd och ansett, att detsamma knappast kunde upptagas till närmare omprövning, förrän den fullständiga statistiken rörande jordbrukarnas skuldsättning i dess helhet föreläge. Därtill komme, att den tid, som stått utredningen till buds efter det att den tidigare omnämnda preliminära statistiken för vissa mindre områden blivit tillgänglig, varit väl kort, för att utredningen skulle hava kunnat framkomma med förslag i förevarande ämne i sådan tid, att frågan kunnat föreläggas 1935 års riksdag.

I syfte att giva en ökad effektivitet åt hjälpverksamheten har jordbrukskreditutredningen emellertid föreslagit *dels* densammans utsträckning till vissa andra fall än där förutsättningar finnas för genomförande av ackord, *dels* utvidgning av ackordslånerörelsens omfattning och *dels* vissa jämkningar i villkoren för utlämnandet av ackordslån. Utredningen har härvid framhållit, att, därest framdeles en ännu mera omfattande verksamhet från statens sida för sanering av hårt skuldsatta jordbrukares ställning komme till stånd, den i betänkandet föreslagna mera begränsade hjälpverksamheten måhända kunde inordnas därunder, varvid nu föreslagna bestämmelser eventuellt kunde inarbetas och sammanföras med reglerna för den förenämnda mera vidsträckta hjälpverksamheten.

För möjliggörande av ifrågavarande verksamhet har utredningen föreslagit anvisande för nästa budgetår av ett förslagsanslag av 4,000,000 kronor. Bestämmelser rörande verksamhetens bedrivande hava upptagits i det vid betänkandet fogade förslaget till kungörelse om lån till jordbrukare för genomförande av ackord m. m. För det närmare innehållet i detta torde jag sedermera få redogöra.

Yttranden. I de över jordbrukskreditutredningens betänkande den 8 oktober 1934 avgivna yttrandena har frågan om behovet av den föreslagna konverteringen av jordbrukets sekundärkrediter tämligen allmänt berörts.

Bank- och fondinspektionen har yttrat, att enligt inspektionens erfarenhet numera allt flera jordbrukare kunde lättare än för några år sedan fullgöra sina genom ingångna kreditavtal påtagna förpliktelser. Några egentliga svårigheter för jordbrukare att hos redan förefintliga kreditorgan erhålla sina legitima kreditbehov tillgodosedda på i allmänhet tillfredsställande villkor torde för närvarande icke förefinnas.

Sparbanksinspektionen har framhållit, att jordbrukarna för närvarande hade möjligheter att verkställa upplåning till relativt låg ränta, ehuru icke i långfristig form och icke alltid mot nu ifrågasatt säkerhet. Utvecklingen hade således gått i den riktning att alltmera minska behovet av den föreslagna anordningen.

Fullmäktige i riksbanken hava i förevarande avseende anfört:

Beträffande det förefintliga behovet av att särskilda åtgärder vidtages i syfte att i vissa avseenden minska jordbrukets skuldbörda visade jordbrukskreditutredningens preliminära bearbetning av statistiska centralbyråns material, att skuldräntorna för vissa kategorier av jordbrukare torde vara betungande. Detta förhållande syntes framför allt gälla arrendatorer och de mindre självägande jordbrukarna. I den mån dessa jordbruk arbetade på basis av naturahushållning bleve naturligtvis alla kontantutgifter, vare sig de utginge i form av räntor eller skatter, ytterst kännbara. Den framlagda statistiken visade dock, att även innehavare av vissa stora jordbruk vore hårt skuldsatta. Å andra sidan borde framhållas, att en stor del av de undersökta jordbruken vore helt skuldfria och att sammanlagt icke mindre än 58.7 procent hade en skuldsättning för jordbrukets behov, understigande 50 procent av motsvarande tillgångar. Detta medförde, att skuldbördan i medeltal för samtliga undersökta jordbruk icke syntes vara av den storlek, att en nedgång i räntesatserna av i utredningen föreslagen storleksordning skulle komma att betyda någon mera väsentlig förbättring i det svenska jordbrukets genomsnittliga räntabilitet. Den i utredningen åsyftade konverteringsaktionen borde sålunda för att tillgodose ett verkligt existerande behov främst inriktas på räntelättnader för anförda kategorier av de mest skuldyngda jordbrukarna. Skuldfrågan för den kanske mest betydande gruppen av dessa, arrendatorerna, fölle emellertid helt utom ramen för denna utrednings arbetsuppgifter, som endast avsåge den sekundära fastighetskrediten.

Styrelsen för Svenska bankföreningen har hållit före, att, ehuru ett visst behov av särskilda anordningar med ifrågavarande syfte säkerligen vore för handen, detta dock under nu rådande penningförhållanden gjorde sig mindre gällande än eljest.

Styrelsen för Svenska sparbanksföreningen har uttalat, att styrelsen funnit det av jordbrukskreditutredningen framförda förslaget värt beaktande, då många jordbrukares ekonomiska läge otvivelaktigt vore mindre gynnsamt.

Lantbruksstyrelsen har yttrat bland annat:

Den av statistiska centralbyrån verkställda utredningen grundade sig på uppgifter från ett förhållandevis ringa antal jordbrukare eller — om jordbruksenheterna beräknades till inemot 400,000 — cirka 3 procent av dessa jordbruksenheter. Ifrågasättas kunde, om de delar av landet, som utredningen avsåge, kunde anses representativa för landet i dess helhet, då bland dessa upptagits de i förevarande avseende betydelsefulla delar av landet, där på grund av kända förhållanden skuldsättningen kunde beräknas vara särskilt stor, nämligen Östergötlands och Malmöhus läns slättbygder. Uppgifterna angående den totala skuldsättningen i förhållande till de totala tillgångarna torde få tillmätas jämförelsevis stor betydelse. Svårare torde vara att på ett tillförlitligt sätt fastställa de skulder, som skäligen finge anses såsom jordbrukskulder. Det torde nämligen ligga nära till hands att antaga, att åtskilliga jordbrukare utnyttjat den möjlighet till kredit, som in-teckningsförfarandet lämnade, jämväl i fråga om skulder, åsamkade av jordbruksdriften helt ovidkommande orsaker. Det torde kunna antagas, att uppgiftslämnarna allmänt bland jordbruksskulder upptagit de skulder, som vore in-tecknade i respektive jordbruksegendomar. Det förhållandet, att — såsom framginge av betänkan-det — jordbruksskuldprocenten, i förhållande till jordbrukstillgångarna, genomgående vore avsevärt högre än den totala skuldprocenten i förhållande till de totala tillgångarna, talade för riktigheten av detta antagande. Jordbrukskreditutredningen toge emel-lertid vid bedömande av läget i första hand skuldprocenten för jordbru-kets behov till utgångspunkt. Enligt styrelsens förmenande hade den to-tala skuldsättningen i förhållande till samtliga tillgångar största bety-delsen för bedömande av jordbrukarnas större eller mindre aktuella eko-nomiska svårigheter.

Slutligen har Sveriges allmänna lantbrukssällskap uttalat bland an-nat, att det i och för sanerandet av jordbrukarnas ekonomiska förhål-landen vore av vikt, att erforderliga krediter kunde ordnas på så fördel-aktiga villkor som möjligt. Sällskapet ville dock icke underlåta att på-peka, att den önskvärda minskningen av jordbrukets skuldsättning och räntebörda framför allt vore beroende av att prisen å jordbrukets pro-dukter hölles på en sådan nivå, att jordbruksdriften gäve nödiga medel för amortering och räntebetaling å skulderna.

I några yttranden har uttalats, att resultatet av pågående utredningar, avseende jordbrukskrediten i allmänhet, borde avvaktas, innan åtgär-der i förslagets riktning vidtoges.

I nu berörda hänseende har Sveriges allmänna lantbrukssällskap an-fört:

Vad genomförandet av nu föreslagna kreditkonverteringsåtgärder be-träffade, hade det enligt sällskapet mening varit önskvärt, att frågan, även om den kunde sägas utgöra ett särskilt avsnitt inom ett större fråge-komplex, kunnat tagas i betraktande i samband med de övriga förslag, som kunde framkomma genom jordbrukskreditutredningens arbete. Ifrå-gasättas kunde också, om det vore nödigt att nu lösbryta denna detalj från dess inbördes sammanhang med de övriga frågor, som vore under utred-ning. Det motiv som härför anförts, nämligen att man borde utnyttja det

nu rådande fördelaktiga ränteläget, vore givetvis värt allt beaktande, men av åtskilligt att döma torde de föreslagna åtgärderna för närvarande dock ej komma att få så särskilt ingripande betydelse, och riskerna för en omsvängning på kapitalmarknaden syntes för en tid framåt ej vara större än att ett kortare uppskov för möjliggörande av frågornas behandling i ett sammanhang vore förklarligt. Med framhållande av dessa synpunkter ville sällskapet dock icke avstyrka, att åtgärder i föreslagen riktning nu vidtoges.

Till förmån för ett förnyat övervägande av frågan om jordbrukets sekundärkrediter hava jämväl sparbanksinspektionen, fullmäktige i riksbanken och styrelsen för Sveriges allmänna hypoteksbank uttalat sig. Härvid har hänvisats — förutom till de av Sveriges allmänna lantbruks-sällskap i huvudsak anförda skäl — till den utredning, för vilken jordbrukets primärkredit vore föremål, samt det nära samband, som rådde mellan detta slag av kredit och sekundärkrediten.

Ackordslåne-
verksamheten
m. m.

I de yttranden, som avgivits över jordbrukskreditutredningens den 16 november 1934 avlämnade betänkande, har förslaget om upphörande av stödlåneverksamheten med utgången av budgetåret 1934/1935 nästan undantagslöst tillstyrkts.

Endast hushållningssällskapets förvaltningsutskott i Uppsala län har påyrkat ett fortsättande av denna form av hjälpverksamhet. Utskottet har härvid anfört:

Den föreliggande utredningen visade, att hittillsvarande stödlån anlits i stor omfattning. Enligt förvaltningsutskottets erfarenhet måste det också vitsordas, att stödlånen haft ganska stor nytta icke endast på det sätt, att de mindre jordbrukarna därigenom erhållit kontanta medel till oundgängliga utgifter, utan även sålunda, att för jordbruket behöfliga arbeten kommit till stånd, vilka eljest blivit eftersatta till följd av bristande medel. Förvaltningsutskottet måste därför beklaga, om stödlånen skulle upphöra. Skedde detta, måste förutsättas, att prisen på jordbrukets produkter hölles uppe, så att jordbrukarna erhöles inkomster att bestrida löpande utgifter.

Hushållningssällskapets förvaltningsutskott i Norrbottens län har förklarat, att utskottet visserligen ej ville avstyrka ett indragande av stödlåneverksamheten, men ansåge, att andra utvägar borde beträdas för att lösa krisproblemet och giva det stöd åt jordbruksnäringen, som ovillkorligen erfordrades för att dess utövare skulle få den känsla av trygghet, som vore oundgängligen nödvändig.

Jordbrukskreditutredningens förslag till fortsatt och utvidgad ackordslåneverksamhet samt utsträckning av lånerörelsen till vissa andra fall har i yttrandena mottagits gynnsamt.

Hushållningssällskapets förvaltningsutskott i Uppsala län, som, på sätt nyss nämnts, förordat ett fortsättande av stödlåneverksamheten, har dock uttalat tvekan om lämpligheten av att inrikta verksamheten på ackordslån. Utskottet har därvid anfört:

Ackordslånen hade uppgått till allenast ringa antal och i det hela erhållit blott underordnad betydelse. Huruvida utsikt finnes att denna låneform för framtiden komme att i högre grad föras ut i verkligheten kunde icke med bestämdhet förutses. Det måste dock ligga i sakens natur, att det alltid vore svårare att bringa verksam hjälp åt jordbrukare, som redan kommit så långt i ekonomiskt nödläge att de behövde ackord, än om hjälpen komme på ett tidigare stadium. Härav föranleddes också, att tämligen restriktiva bestämmelser finge uppställas för att icke statens medel skulle gå förlorade utan nytta. Utskottet måste därför uttala sina tvivel på lämpligheter av att inrikta verksamheten på ackordslån i stället för stödlån, framför allt så vitt anginge de mindre jordbrukarnas behov. Dock ville utskottet i val mellan ackordslån och moratorium bestämt förorda det förra. Ett jordbruksmoratorium i nuvarande läge skulle nämligen enligt utskottets mening tillfoga jordbruket allvarlig skada för framtiden.

Statskontoret har uttalat, att en viss försiktighet borde iakttagas, då det gällde att fortsätta och utvidga den hittillsvarande låneverksamheten. Till utveckling härav har statskontoret anfört:

Vid utarbetandet av sina förslag hade jordbrukskreditutredningen delvis byggt på resultaten av en inom statistiska centralbyrån verkställd preliminär bearbetning beträffande vissa områden inom vårt land av statistiska uppgifter angående jordbrukets skuldsättning vid slutet av år 1933 eller närmast motsvarande räkenskapsår. Statskontoret kunde icke underlåta framhålla, att den statistiska utredning, vars resultat sålunda varit för jordbrukskreditutredningen tillgängligt, varit av mycket ringa omfattning, och att det redan av denna anledning torde vara synnerligen vanskligt att av densamma draga några säkra slutsatser rörande jordbrukarnas skuldsättning. Därtill komme, att berörda utredning icke visade, huru stort antalet vore av de jordbrukare, vilkas samtliga skulder överstege deras samtliga tillgångar, och icke heller, om och i vad mån skulderna utgjordes av skulder till nära anförvanter. Detta förhållande medförde givetvis ytterligare svårigheter att på grundval av sagda utredning bilda sig en tillförlitlig uppfattning om jordbrukarnas ekonomiska belägenhet. På grund härav och med hänsyn därtill, att en förbättring av jordbrukarnas ekonomiska förhållanden numera syntes hava inträtt, torde en viss försiktighet böra iakttagas, då det gällde att fortsätta och utvidga den hittillsvarande verksamheten för beredande åt jordbrukarna av en sådan ekonomisk hjälp, varom här vore fråga. Därvid torde ock böra fästas avseende vid de övriga stödåtgärder av olika slag, som genom statens ingripande under de senare åren kommit och, åtminstone under de närmaste åren, fortfarande torde komma jordbrukets utöfvare till del. De av jordbrukskreditutredningen lämnade uppgifterna om anvisade anslag och disponerade medel för den hittills bedrivna ackordsverksamheten syntes ock giva vid handen, att denna verksamhet icke erhållit den omfattning, man från början torde hava väntat. Väl syntes vissa särskilda omständigheter, såsom de tre senaste årens goda skördar, hava medverkat till detta resultat, men givet vore, att en viss osäkerhet måste göra sig gällande beträffande omfattningen av en fortsatt hjälpaktion från statens sida på förevarande område.

Lantbruksstyrelsen har framhållit, att det syntes styrelsen lämpligt, att bestämmelserna på detta område ändrades och verksamheten på så

sätt om möjligt finge större betydelse än hittills varit fallet. I princip hade styrelsen intet att erinra mot nu föreliggande förslag, givetvis under förutsättning, att lånerörelsen komme i händerna på för den ingalunda lätta uppgiften kvalificerade krafter.

I förvaltningsutskottens yttranden hava i regel orsakerna till den ringa efterfrågan på ackordslån berörts. I stort sett bekräfta uttalandena härutinnan vad jordbrukskreditutredningen anfört och vad som genom tidigare avgivna yttranden härutinnan blivit känt. Att ackordslånen varit till mycket stor nytta, där de kommit till användning, vitsordas allmänt. Med hänsyn till vad som blivit upplyst om jordbrukarnas skuldsättning och den ovisshet, som rådde med avseende å jordbruksnäringens framtid, hava förvaltningsutskotten ansett, att en hjälpverksamhet av den art, varom här är fråga, vore av behovet påkallad. I flera yttranden har med styrka framhållits, att en varaktig hjälp åt jordbruksnäringen endast kunde ernås genom att prisläget på jordbrukets produkter så höjdes, att det i jordbruket nedlagda kapitalet härigenom kunde förräntas.

Slutligen har hushållningssällskapets förvaltningsutskott i Norrbottens län uttalat, att den föreslagna förordningen borde kompletteras, så att därigenom bereddes hjälp åt jordbrukare, som på grund av krisen nödgats lämna sina jordbruk. Till utveckling härav har förvaltningsutskottet anfört:

Av den betänkandet bifogade statistiken framginge, att antalet exekutiva auktioner å jordbruksfastigheter sista åren vore cirka fem gånger större än åren strax före kriget. Någon statistik över de jordbruksfastigheter, som ägarna tvingats att sälja, innan det gått så långt som till exekutiv auktion för att om möjligt bespara borgenärer och fordringsägare förluster eller möjligen rädda något av tillgångarna för att ej bli stålda på bar backe, funnes icke. Men man torde med ganska stor visshet kunna säga, att dessa senare slag av tvångsförsäljningar vore många, många flera än de exekutiva försäljningarna. Det syntes utskottet därför, som om den föreslagna lagstiftningen om ackordslån borde kompletteras med åtgärder för att bereda de jordbrukare, som redan måst gå ifrån sina fastigheter på grund av berörda förhållanden, möjligheter antingen att återförvärva dessa eller förvärva andra fastigheter i stället — det förra alternativet borde givetvis ifrågakomma, då gårdarna ifråga vore ärvda fastigheter — eller ock att annan compensation i fråga om försörjningsmöjligheterna bereddes dessa jordbrukare. Utskottet ville därför ifrågasätta en utredning i nämnda syfte. Ehuru utskottet sålunda ansåge det föreliggande jordbruksutredningens förslag i vissa fall otillräckligt och ofullständigt i fråga om det skydd för jordbrukarnas besuttenhet, det avsåge utgöra, finge utskottet dock tillstyrka dess antagande i förhoppning om, att detsamma skulle med vunnen erfarenhet om dess verkningar komma att förbättras och påbyggas att bli ett verkligt skydd för jordbrukarnas besuttenhet under svår tid.

*Departements-
chefen.*

Den verkställda utredningen bestyrker angelägenheten av att jordbrukarnas kreditförhållanden ordnas på ett tillfredsställande sätt. Visserligen har, såsom jordbrukskreditutredningen framhållit, jordbrukets eko-

nomiska läge till följd av vidtagna statsåtgärder, de sista årens goda skördar och den allmänna konjunkturförbättringen ej oväsentligt förbättrats. Svårigheten att komma upp till en sådan prisnivå å jordbrukets produkter, att jordbruket skänker sina utövare nöjaktig förräntning av jordbrukskapitalet, förefinnes emellertid alltjämt. Frågan om fortsatta åtgärder i prisstödjande syfte torde jag få tillfälle att i annat sammanhang behandla. Oavsett de resultat, som härvid må erhållas, torde emellertid läget för många vara sådant, att en reglering av skulderna är av behovet påkallad.

Det av utredningen framlagda statistiska materialet rörande jordbrukets skuldsättning tillåter väl icke några bestämda slutsatser härutinnan, men å andra sidan pekar det hän på att stora grupper av jordbrukare äro starkt skuldsatta. Under sådana förhållanden framstår det som ett angeläget önskemål, att jordbrukets ränteutgifter hållas nere och att krediterna jämväl i övrigt så ordnas, att amorteringar å erhållna lån kunna erläggas. Jordbrukskreditutredningens förslag till inrättande av en statlig lånefond med uppgift att tillhandahålla jordbrukare långfristiga lån till fördelaktiga räntesatser åsyftar i sin mån att tillgodose det nyssnämnda önskemålet. Ehuru förslaget avser endast en begränsad del av jordbrukskrediten samt lånerörelsen måhända icke kan bringas upp till någon mera avsevärd omfattning, måste förslaget anses innebära ett steg i rätt riktning. Att låta med dess genomförande anstå i avbidan på resultatet av ytterligare utredningar på jordbrukskreditens område, såsom i några yttranden påyrkats, torde ej finnas anledning. Såväl förslagets avgränsning mot övriga jordbrukskrediter som framförallt det rådande ränteläget synes tala för att förslaget redan nu bliver föremål för statsmakternas prövning.

Mot jordbrukskreditutredningens uttalande, att utlämnandet av stödlån borde upphöra med utgången av budgetåret 1934/1935, har jag icke något att erinra. Dessa lån hava varit motiverade under höjdpunkten av en kris, då bristen på kontanta medel gjort sig särskilt kännbar. Sedan en återgång mot normalare förhållanden börjat ske, torde detta slag av hjälpverksamhet kunna undvaras.

Vad däremot ackordslåneverksamheten beträffar tala starka skäl för att denna någon tid framåt får fortsätta. Jordbrukskreditutredningens förslag i syfte att giva ökad effektivitet åt denna verksamhet anser jag mig böra i princip biträda. Likaledes tillstyrker jag, att hjälp må kunna lämnas också i andra fall än där möjligheter finnas för genomförande av ackord. Det av hushållningssällskapets förvaltningsutskott i Norrbottens län gjorda uttalandet till förmån för att hjälp tillika i någon form beredes av krisen drabbade jordbrukare, som tvingats lämna sina jordbruk, är visserligen behjärtansvärt. Då emellertid, vilket förvaltningsutskottet även framhållit, antalet dylika jordbrukare lär vara mycket stort samt det övervägande antalet av dessa torde hava skaffat sig utkomst på an-

nat håll, synes med hänsyn jämväl tagen till det finansiella läget ävensom svårigheten att avgöra, vilka jordbrukare, som sålunda borde hjälpas, någon åtgärd i sist angivet syfte icke nu böra vidtagas.

I sitt betänkande den 16 november 1934 har jordbrukskreditutredningen, såsom nämnts, funnit det vara förtjänt att övervägas, huruvida icke längre gående åtgärder till stöd för skuldtyngha jordbrukare än de i betänkandet föreslagna borde vidtagas från statens sida. Emellertid har utredningen ansett ett slutligt bedömande av detta spörsmål icke kunna ske, förrän den inom statistiska centralbyrån pågående undersökningen rörande jordbrukets skuldsättning avslutats. Till vad utredningen sålunda anfört får jag ansluta mig. I uttalande till statsrådsprotokollet den 9 januari 1935 angående jordbrukskreditutredningens verksamhet har jag förklarat mig utgå från att utredningen, så snart resultatet av nyssnämnda undersökning föreläge, fullföljde den utredning om mera allmän hjälp till högt skuldsatta jordbrukare, som i oförmälda betänkande ifrågasatts. I samband därmed ansåg jag det böra undersökas, om ej anordningar kunde träffas, som gäve landets jordbrukare större motståndskraft mot konjunkturernas växlingar, exempelvis genom förhindrande av överdriven skuldsättning. På min hemställan beslöt Kungl. Maj:t uppdraga åt jordbrukskreditutredningen att utföra en dylik undersökning samt att till Kungl. Maj:t inkomma med de förslag, som därav föranleddes. Frågan om reglering av jordbrukets skuldsättning kan sålunda icke anses slutbehandlad med de förslag, som jag på grund av nu föreliggande betänkanden anser mig böra underställa Kungl. Maj:ts prövning. Det torde bliva anledning att återkomma till spörsmålet, sedan förenämnda utredningar i ämnet hunnit verkställas. Jag vill i detta sammanhang erinra, att även frågan om möjligheterna att åstadkomma förbättrade villkor för den primära fastighetskrediten jämlikt Kungl. Maj:ts beslut den 24 juli 1934 är föremål för utredning av särskilda utredningsmän, de s. k. 1934 års fastighetskreditsakkunniga. Ej heller denna utredning är ännu slutförd.

Vad angår detaljerna i jordbrukskreditutredningens nu förevarande förslag har jag, såsom framgår av vad redan inledningsvis anförts, funnit viss överarbetning böra ske. Jag torde i det följande få närmare redogöra för såväl innehållet i förslagen och däröver avgivna yttranden som min egen ståndpunkt till desamma. Härvid torde jag till en början få uppehålla mig vid frågan om inrättande av en statlig lånefond för utlämnande av sekundärlån mot in-teckning i jordegendom. Resultatet av de överväganden, som i denna fråga ägt rum inom jordbruksdepartementet, föreligger i det inledningsvis oförmälda inom departementet utarbetade förslaget till kungörelse angående statens sekundärlånefond för jordbrukare.

Förslaget till kungörelse angående statens sekundärlånefond för jordbrukare.

Det av jordbrukskreditutredningen framlagda förslaget till förordning i ämnet åsyftar, att långfristiga lån skola kunna beviljas jordbrukare från en för ändamålet bildad statlig fond mot säkerhet av inteckning i jordegendom till högst sjuttiofem procent av egendomens belåningsvärde. Fonden skall förvaltas av riksgäldskontoret. Lånerörelsen skall för statens räkning handhavas av en nämnd med ledande, sammanhållande och övervakande uppgifter. Nämnden, som skall hava sitt säte i Stockholm, utgöres av fem ledamöter, därav två utses av Kungl. Maj:t, som tillika förordnar en av dessa ledamöter till ordförande i nämnden, en, tillika vice ordförande, av fullmäktige i riksgäldskontoret samt vardera en av styrelserna för Sveriges allmänna hypoteksbank och Svenska jordbrukskreditkassan. Utlåningen och värden av utlämnade lån skola under nämndens ledning och tillsyn besörjas av låneförmedlare. Såsom låneförmedlare äger nämnden anlita hypoteksföreningar och centralkassor för jordbrukskredit samt de ytterligare kreditinrättningar, som Kungl. Maj:t kan finna skäl bestämma. I låneförmedlares behandling av fonden rörande ärenden skall deltaga ett av Kungl. Maj:t förordnat ombud för statsverket, mot vars mening lån ej må beviljas. För att såsom lånebiträden bisträcka nämnden eller låneförmedlarna äger nämnden, där så erfordras, anlita jordbrukskassor och sparbanks ävensom av nämnden utsedda kommittéer av två eller tre personer. Lånebiträden, som nyss nämnts, äga icke bevilja lån eller handhava värden av utlämnade lån. Till riksgäldskontoret skall gäldas ränta å de medel, som från fonden tagas i anspråk, enligt räntefot, som fastställas av Kungl. Maj:t efter hörande av fullmäktige i riksgäldskontoret. Lån, som beviljas jordbrukare, skola förräntas efter fast vid lånets meddelande bestämd räntefot. Denna skall, där Kungl. Maj:t ej föreskriver annat, vara en halv procent högre än den räntefot, efter vilken ränta skall erläggas till riksgäldskontoret. Av varje års inkomst av lånerörelsen skall, innan räntan till riksgäldskontoret erlægges, dels gäldas omkostnaderna under året för lånerörelsens bedrivande, dels ock till en för fonden avsedd säkerhetsfond avsättas ett belopp, motsvarande en femtedels procent av de utlämnade lånens sammanlagda kapital. Härutöver skall säkerhetsfonden tillföras vad som av årsinkomsten må återstå, sedan all utestående och vid årets utgång förfallen ränta till riksgäldskontoret blivit erlagd. Den ordning, i vilken inkomsten av lånerörelsen sålunda skall tagas i anspråk, gäller dock ej de första verksamhetsåren. För tiden till utgången av år 1938 skall nämligen, i den mån så erfordras för fullgörande av förräntningsskyldigheten till riksgäldskontoret, någon avsättning till säkerhetsfonden ej äga rum. Sistberörda fond får ej användas

*Jordbruks-
kreditutred-
ningen.*

i lånerörelsen utan skall av nämnden hållas inestående på räntebärande räkning i riksgäldskontoret eller ock placeras i svenska statens obligationer. Den får vidare endast tagas i anspråk för täckande av kapitalförlust, som drabbat fonden.

I motiveringen till sitt förslag har jordbrukskreditutredningen till en början erinrat om att den vid lösningen av de uppställda problemen underkastat olika utvägar en ingående omprövning. Härvid hade utredningen måst övergiva tanken på genomförandet av en konvertering av jordbrukets sekundärkrediter medelst reguljära åtgärder från de kreditinstitutioners sida, vilka hade hand om den nuvarande sekundärbelåningen. Som av det förut anförda framginge, medgäve icke grunderna för dessa kreditanstalters verksamhet den för konverteringens verkställande erforderliga långfristiga upplåningen liksom ej heller den långfristiga utlåning, varom här vore fråga. En ändring av nämnda grunder åter ansåge utredningen innebära en alltför genomgripande åtgärd med alltför vittgående konsekvenser på hela kreditväsendets område för att här kunna ifrågasättas.

Jordbrukskreditutredningen har därefter i första hand diskuterat *frågan, huru organisationen av den föreslagna utlåningsverksamheten borde ordnas*, samt i sammanhang därmed kommit in på *spörsmålet, huru de för lånerörelsen erforderliga medlen skulle anskaffas*. Jordbruksutredningen har i dessa avsenden anført:

Det hade synts jordbrukskreditutredningen, som om tre huvudlinjer stode öppna för problemets lösning, nämligen *dels* skapandet av en helt ny kreditorganisation för handhavandet av den långfristiga utlåning, som ifrågasatts, *dels* anförtröendet av denna åt en eller flera av de redan nu förefintliga kreditinstitutionerna såsom särskild uppgift vid sidan av den reguljära verksamheten *och dels* slutligen en kombination i någon form av dessa båda linjer.

Jordbruksutredningen ville till en början betona, att en utlåningsrörelse, som avsåge tillhandahållande av långfristiga lån mot inteckning i jordegendomar, liggande så högt som sjuttiofem procent av egendomsvärdet vid utlåningstillfället, av sina verkställande organ krävde stor erfarenhet och kunnighet, för att de med rörelsen förenade riskerna skulle kunna hållas inom måttliga gränser. Med hänsyn till att rörelsen såvitt möjligt borde bära sig själv och utlåningsräntorna tillika borde hållas låga, vore det jämväl angeläget, att organisationen av rörelsen bleve så billig som möjligt. Dessa synpunkter liksom önskvärdheten av att överorganisation på kreditgivningens område undvekes, talade för att tanken på inrättande av ett nytt särskilt institut för ifrågavarande lånerörelse icke upptoges under annan förutsättning än att det funnes ådagalagt, att en lösning av organisationsfrågan icke kunde vinnas på grundval av medverkan från redan förefintliga kreditinstitutioners sida.

Av de nuvarande kreditinstitutioner inom landet, som i större utsträckning meddelade jordbrukskredit, nämligen hypoteksbanken med hypoteksföreningarna, jordbrukskreditkassan med central- och jordbrukskas-

sorna samt sparbankerna och affärsbankerna, syntes de båda förstnämnda organisationerna äga företräde framför de övriga redan ur den synpunkten, att de var för sig stode under enhetlig ledning, som skulle kunna övertaga ansvaret för den förevarande utlåningsrörelsen. Vad vidare till en början anginge hypoteksbanken och hypoteksföreningarna borde uppmärksammas, att dessa vore de enda kreditinstitutioner, som meddelade långfristig, bunden kredit mot in-teckning i jordbruksegendom, och att hos dem alltså funnes företrädd särskild erfarenhet på detta område. Beskaffenheten av förevarande organisation för den primära jordbrukskrediten och det nära sambandet mellan den primära och den sekundära in-teckningskrediten skulle även kunna antagas föranleda, att skötseln av den sekundära kreditgivningen borde kunna av hypoteksbanken åstadkommas förhållandevis billigt. Vid utlåningsrörelsens överlämnande till hypoteksbanken skulle först den möjligheten kunna tänkas, att banken anskaffade de för utlåningen erforderliga medlen genom egen upplåning mot obligationer. Hypoteksbanken skulle i så fall komma att utgiva två slag av obligationer av inbördes helt olika typer, den ena avsedd att svara mot primärbelåningen och den andra mot sekundärbelåningen. Förstnämnda obligationer vore säkerställda av de förskrivningar med åtföljande säkerheter, som hypoteksföreningarna för erhållna lån avgivit till banken, vartill komme föreningarnas och deras medlemmars solidariska ansvarighet samt den av staten ställda garantifonden å 60 milj. kronor. För de obligationer, som skulle utgivas för sekundärbelåningen, erfordrades säkerligen en betydligt mera omfattande statsgaranti. Att hypoteksbanken sålunda skulle hava att utgiva två slag av i olika omfattning statsgaranterade obligationer vore en anordning, som i och för sig syntes mindre lycklig och som skulle kunna tänkas medföra att de mot primärkrediten svarande, allenast i ringa utsträckning statsgaranterade obligationerna bleve mindre begärliga än nu vore fallet och att banken för den upplåning, som avsåges för sistnämnda kreditgivning, till äventyrs skulle nödgas betala samma eller till och med högre ränta än för den för sekundärkreditgivningen erforderliga upplåningen. Men vidare vore att märka, att, även om staten iklädde sig fullt ansvar gentemot köparna av vissa obligationer, hypoteksbanken uppenbarligen i första hand komme att svara för betalningen av desamma. Dessa obligationer skulle motsvaras av en utlåning mot sämre säkerheter än som hittills legat till grund för utlåningen från banken. Det torde vid sådant förhållande icke kunna undvikas, att, huru än ansvaret för hypoteksbankens förbindelser uppdelades på hypoteksföreningarna och deras delägare eller i övrigt anordnades, hypoteksbankens och hypoteksföreningarnas ställning utåt skulle påverkas i försämrad riktning genom de nyss antydda åtgärderna. Redan risken för att förtroendet för hypoteksbanksrörelsen och dess förmåga att tillhandahålla billig primärkredit sålunda skulle kunna rubbas genom den avsedda konverteringsaktionen ansåge jordbrukskreditutredningen vara ett avgörande skäl mot den ifrågasatta anordningen. Det nu sagda vore i stort sett tillämpligt även för det fall, att staten upplånade de erforderliga medlen och hypoteksbanken i sin tur mottoge desamma av staten såsom lån med skyldighet att svara för desammas återbetalande. Däremot skulle förhållandet bliva ett annat, därest staten för ifrågavarande utlåningsrörelse ställde av staten anskaffade medel till hypoteksbankens förfogande med åtagande från statens sida av ansvar för utlåningen. Staten förbleve alltså

ägare av medlen, under det att hypoteksbanken allenast skulle såsom syssloman handhava deras utlåning för statens räkning. Banken komme vid en sådan anordning icke att stå någon risk för utlåningen. En dylik lösning bleve givetvis icke förenad med ovan anförda olägenheter. Emellertid syntes befogade erinringar organisatoriskt sett kunna riktas jämväl mot denna sistnämnda linje. Hypoteksbankens lokala organisation torde varken vara tillräckligt utbyggd å de olika orterna eller representera tillräcklig smidighet, för att den här avsedda utlåningsrörelsen, därest den anförtroddes enbart åt hypoteksbanken och hypoteksföreningarna, skulle kunna bliva i önskvärd grad effektiv. Enligt jordbrukskreditutredningens mening borde, såsom redan förut anförts, verksamheten anordnas på så bred front, att den avsedda konverteringsaktionen kunde med utnyttjande av nuvarande låga ränteläge genomföras på en förhållandevis kort tid. Med hänsyn härtill ansåge utredningen handhavandet av utlåningsrörelsen på de olika orterna ute i landet böra anförtros åt en organisation av större omfattning än den som hypoteksbanken och hypoteksföreningarna representerade.

Beträffande därefter möjligheterna att anförtro den föreslagna utlåningsverksamheten åt jordbrukskasserörelsen erinrades till en början, att jordbrukskassornas utlåning till stor del grundades på säkerheter bestående av inteckningar i jordbruksegendom. Jordbrukskasseorganisationen företrädde följaktligen en betydande erfarenhet på förevarande område. I likhet med hypoteksbanken och hypoteksföreningarna skulle alltså även jordbrukskasserörelsen ur nu berörda synpunkt kunna anses lämpad att handhava ifrågavarande utlåning. Jämväl vid dennas överlämnande till jordbrukskasseorganisationen borde den upplåning, som skulle erfordras för ändamålet, av hänsyn såväl till organisationens normala upplåning som till dess delägare, vilka hade begränsad solidarisk ansvarighet för rörelsens förbindelser, böra ombesörjas av staten, varvid även räntevillkoren kunde bliva de bästa möjliga. Emellertid torde vad nyss anförts gentemot tanken på utlåningens överlämnande till hypoteksbanken och hypoteksföreningarna även böra göras gällande mot dess anförtroende åt jordbrukskasserörelsen i så måtto, att icke heller denna rörelse för närvarande syntes vara tillräckligt utbyggd för att ensam kunna handhava förevarande utlåning. Jordbrukskreditutredningen utginge nämligen från att jordbrukskassorna av olika skäl i allmänhet icke torde vara lämpade att självständigt ombesörja sådan utlåning, varom här vore fråga, utan att denna skulle handhavas av central-kassorna.

Jordbrukskreditutredningen hade sålunda å ena sidan utgått från att uppbyggandet av en helt ny kreditorganisation för ifrågavarande utlåningsrörelse i möjligaste mån borde undvikas, och å andra sidan funnit, att de redan förefintliga kreditorganisationer, som stode under sådan enhetlig ledning, att det skulle kunna ifrågakomma att åt någon av dem anförtro utlåningsrörelsen, icke var för sig torde kunna handhava denna uppgift. Utredningen hade fördenskull upptagit till övervägande, huruvida icke rörelsen skulle kunna omhändertagas gemensamt av flera av de befintliga kreditinstitutionerna, varvid dock nödvändigtvis ett centralt organ måste skapas med uppgift att sörja för en enhetlig ledning av rörelsen.

Jordbrukskreditutredningen hade efter därom framställt begäran fått mottaga vissa yttranden från vederbörande kreditinstitutioner och an-

såge sig på grund av dessa yttrandens innehåll kunna förutsätta, att hypoteksbanken och centralkassorna för jordbrukskredit samt i viss utsträckning även sparbanker och affärsbanker skulle vara villiga att lämna sin medverkan vid den ifrågavarande lånerörelsen, under förutsättning att nämnda institutioner icke ålades ansvar för de utlånade medlen. Denna de låneförmedlande institutionernas frihet från ansvar för de utlånade medlen utgjorde även en förutsättning för att en eljest oundgänglig omarbetning av kreditanstalternas konstitution skulle kunna undvikas.

Visserligen kunde i förenämnda hänseende någon tveksamhet förväntas hos sådana kreditinstitutioner, som själva bedreve utlåning mot sekundära säkerheter, men enligt jordbrukskreditutredningens mening borde dessa likväl icke hava anledning befara något mera betydande intrång i sin verksamhet. Det torde nämligen kunna antagas, att låntagarna med hänsyn till kreditbehovens art i icke ringa utsträckning föredroge korta lån framför långfristiga och följaktligen i många fall kvarstannade hos sina nuvarande långgivare. Även om dessa sistnämnda komme att erfarä ett visst tryck på sina utlåningsräntor, borde å andra sidan uppmärksammas, att de kunde vinna vissa fördelar genom att medverka i den här ifrågasatta utlåningsrörelsen. Sålunda kunde det ligga i en banks intresse, att en låntagare, som hade såväl primärlån som sekundärlån och högre liggande in-teckningskredit eller krediter mot namnsäkerhet placerade hos banken, finge sin sekundärkredit ordnad på mera fördelaktigt sätt, i det att möjligheterna för låntagaren att bättre sköta sina övriga krediter härigenom ökades. Detta borde självfallet icke få för-anleda och behöfve ej heller befaras medföra, att en kreditinstitution, som åtagit sig uppgiften som förmedlare för de här ifrågasatta lånen, utnyttjade denna sin ställning på sådant sätt, att lån av beskaffenhet att ej rätteligen böra beviljas av statens medel likväl överflyttades.

Såvitt jordbrukskreditutredningen kunnat finna, skulle rörelsen genom nu angiven medverkan från olika håll kunna i tillräckligt omfattning vinna önskvärd kontakt med låntagarna samt ernå sådan effektivitet, som vore nödvändig för att densamma skulle medföra åsyftat resultat. De nämnda kreditinrättningarnas medverkan borde enligt jordbrukskreditutredningens mening anordnas enligt följande grunder. Handhavandet av utlåningen samt vården av de utlämnade lånen borde anförtros åt låneförmedlare, vilka i första hand borde utgöras av hypoteksföreningarna och centralkassorna för jordbrukskredit. Emellertid utginge jordbrukskreditutredningen från att det för vinnande av en tillräcklig omfattning av den ifrågavarande konverteringsaktionen vore önskvärdt, att jämväl andra kreditinrättningar finge, efter Konungens bestämmande, anlitas såsom låneförmedlare, i vilket avseende utredningen tänkte på större sparbanker med mera omfattande verksamhet på landsbygden, ett mindre antal stora jordbrukskassor samt möjligen affärsbanker, som i mera avsevärd omfattning ägnade sig åt kreditgivning till jordbrukare. Jordbrukskassor samt mindre sparbanker borde eljest kunna anlitas såsom lånebiträden för att lämna bisträckning av olika slag. Jordbrukskreditutredningen ville i detta sammanhang framhålla, att det icke borde möta hinder för att, där så funnes lämpligt, mer än en låneförmedlare utsåges för samma område. Att genomföra en indelning av riket i distrikt, inom vilka allenast en låneförmedlare medgäves vara verksam,

skulle nämligen — på sätt närmare utvecklades i den speciella motive-
ringen — bliva mer eller mindre konstlat och kunna leda till att den kon-
verteringsoperation, utredningen i första rummet äsyftade, komme att
försvåras och fördröjas.

Vad anginge det centrala organ, som vid val av nu angivna alternativ
skulle hava den enhetliga ledningen av rörelsen, framhölles, att frågan
härom stode i visst sammanhang med spørsmålet, huru de för rörelsen
erforderliga medlen skulle anskaffas.

Även vid den nu behandlade lösningen kunde tre alternativ för med-
lens anskaffande tänkas, nämligen *antingen* självständig upplåning från
det nya organets sida och eget ansvar för utlåningsrörelsen *eller* anlitan-
de av medel, som av staten ställdes till förfogande för ändamålet,
likaledes med eget ansvar för det centrala organet, *eller slutligen* ians-
språktagande av medel, som staten ställde till förfogande, och utlåning på
statens ansvar.

Säkerheten för en självständig upplåning skulle tydligen först och
främst utgöras av de för utlämnade lån ställda hypoteken, vilket emel-
lertid skulle förutsätta, att det i § 5 förordningen angående Sveriges
allmänna hypoteksbank meddelade monopolet för denna bank att utgiva
obligationer mot säkerhet i jordbruksfastigheter begränsades till att gälla
upplåning mot säkerhet av primärinteckningar. Enligt jordbrukskredi-
tutredningens uppfattning borde med hänsyn till utlåningens natur
icke här liksom gällde för hypoteksbanken och jordbrukskreditkassan
solidariskt ansvar för upplåningen åläggas låntagarna. Däremot an-
såge jordbrukskreditutredningen, att det för ernående av så låg ränta
som möjligt vore nödvändigt att förse obligationerna med full statsga-
ranti. Uppenbarligen vore det för detta syfte icke tillräckligt, att staten
endast meddelade garanti för en del av upplåningen eller såsom säker-
het för densamma ställde till förfogande en garantifond till begränsat
belopp. Vid sådant förhållande syntes det utredningen, som om det ur
statens synpunkt icke skulle innebära någon reell fördel, om de för ut-
låningsrörelsen erforderliga medlen upplånades av ett särskilt kreditin-
stitut i stället för av staten. Å andra sidan kunde genom att staten di-
rekt sörjde för medelsanskaffningen vinnas, såväl att lån kunde ställas
till låntagarnas förfogande mot lägsta möjliga räntor som att uppgifter-
na för det antydda gemensamma organet för rörelsen — vilket alltså icke
behövde självständigt befatta sig med upplåning eller med vård och
förvaltning av för sådan upplåning ställda hypotek — kunde betydligt
begränsas och därmed organisationskostnaderna för detsamma avsevärt
reduceras. En viss, eljest möjlig konkurrens med statens upplåning i
övrigt kunde också på detta sätt undvikas. Härtill komme, att vid upp-
låning genom statens försorg icke större kapital behövde bindas i rö-
relsen än som vid varje tillfälle erfordrades för densamma och att sta-
ten alltså för andra ändamål kunde använda återstående för verksam-
heten avsedda medel. Möjligheterna att medgiva låntagare att i förtid
återbetala lån skulle härigenom ökas.

Av nu nämnda skäl hade jordbrukskreditutredningen funnit sig böra
förorda, att medelsanskaffningen för ifrågavarande utlåningsrörelse om-
besörjdes av staten, som överförde de erforderliga medlen till en sär-
skilt för ändamålet bildad statlig lånefond, samt att rörelsens ledande
organ icke anordnades såsom ett självständigt kreditinstitut utan så-
som en nämnd med ledande, sammanhållande och övervakande uppgifter.

I förevarande sammanhang har jordbrukskreditutredningen uttalat, att man torde hava att räkna med att utlåningsrörelsen, sedan konverteringen under loppet av ett antal år genomförts, komme att nedgå i omfattning och att verksamheten till stor del komme att utgöras av vård av utlämnade lån. Utredningen, som med hänsyn härtill utginge från att den föreslagna organisationen icke bleve av permanent natur, ansåge det böra framdeles, när den egentliga konverteringsaktionen i huvudsak avslutats, av statsmakterna tagas under övervägande, huruvida icke rörelsen borde överflyttas till någon av de redan förefintliga kreditinstitutioner, som hade till ändamål att tillgodose jordbrukets kreditbehov.

Till stöd för förslaget rörande *statens räntegottgörelse och den utlåningsränta, som skulle tillämpas i fråga om lån från fonden*, har jordbrukskreditutredningen yttrat:

Enligt jordbrukskreditutredningens mening borde staten för de medel, som placerades i den ifrågavarande lånerörelsen, erhålla en räntegottgörelse som varken överstege eller understeg den för statens motsvarande upplåning utgående räntan. Å ena sidan borde nämligen staten icke erhålla någon vinst av rörelsen, vilken ju tillkomme för att bringa jordbrukarna lättnad i deras skuldbördor, och å andra sidan borde det vara ett önskemål, att staten icke heller skulle behöva göra förluster på denna rörelse.

Den utlåningsränta, som skulle tillämpas i fråga om lån från fonden, borde beräknas sålunda, att, förutom gottgörelse för fondens ränteutgifter, även inbegreps ersättning för förvaltningskostnaderna för utlåningsrörelsen ävensom därutöver skälig avsättning till en säkerhetsfond.

I fråga om *förvaltningskostnadernas storlek* har jordbrukskreditutredningen anfört:

Frågan om förvaltningskostnadernas storlek läte sig av naturliga skäl icke närmare på förhand bedöma. Dessa kostnader komme att utgöras dels av utgifter för nämndens verksamhet, dels av ersättningar till låneförmedlare m. fl. samt dels av med revisionsverksamheten förenade utgifter. Jordbrukskreditutredningen hade funnit sig med en viss grad av säkerhet kunna utgå från att förvaltningskostnaderna icke kunde nedbringas lägre än till 0.25—0.30 procent av rörelsens omslutning. Under de första åren av verksamheten komme de sannolikt att bli större än under de efterföljande åren, och troligen torde de icke under denna första tid kunna hållas inom nyss angivna gräns. Jordbrukskreditutredningen ansåge med hänsyn till det nu sagda försiktigheten bjuda, att förvaltningskostnaderna under de första åren, förslagsvis till och med år 1938, beräknades uppgå till omkring 0.5 procent av omslutningen, men förutsatte, att de sedermera, då verksamheten till stor del komme att bestå av vård av utlämnade lån, skulle kunna reduceras till ungefär 0.3 procent.

Såsom motivering till förslaget om *avsättning av medel till en säkerhetsfond för täckande av kapitalförluster å lånerörelsen* har jordbruksutredningen anfört:

Då även vid ett försiktigt handhavande av den utlåningsverksamhet, varom här vore fråga, kapitalförluster kunde förutses komma att inträffa, ansåge jordbrukskreditutredningen viss avsättning av medel till en säkerhetsfond icke kunna underlåtas. Därest nämligen icke sådana fonderade medel komme att finnas tillgängliga för förlusternas täckande, måste antingen räntemarginalen vid den tid, då dylika förluster befarades skola inträffa, beräknas tillräckligt hög för att täcka förlusterna eller ock avskrivning å riksgäldskontorets kapitalfordran till motsvarande del förr eller senare verkställas med anlitan av skattemedel. Vid jämförelse med det förra av dessa förfaringssätt medförde bildandet av en säkerhetsfond fördelen av en jämnare fördelning av uppkomna förluster. Den andra nyssnämnda utvägen skulle innebära, att förlusterna å rörelsen komme att överskjutas på statsverket samt att utlåningsrännorna icke i någon mån skulle innesluta riskpremie och alltså bleve lägre än som rätteligen vore av förhållandena betingat. Då jordbrukskreditutredningen icke kunde förorda en sådan anordning, funne utredningen uppläggandet av en säkerhetsfond med angivet ändamål erforderligt. I fråga om de hittillsvarande statliga utlåningsfonderna förekomme visserligen icke någon motsvarande anordning. Om en dylik lånefond lede en kapitalförlust, inträffade tills vidare intet annat än att fonden levde vidare med minskat kapital. Endast om eller när statsmakterna så funne behövt, vidtoges åtgärder i anledning av det timade genom att nya medel anvisades till fyllande av den uppkomna bristen i fondkapitalet. Beträffande här ifrågavarande lånefond åter komme läget att bli detsamma först i den mån säkerhetsfonden icke lämnade tillgång till förlustens täckande.

Avsättning till säkerhetsfonden föresloges av jordbrukskreditutredningen skola årligen ske med ett belopp, motsvarande 0.3 procent av de utlämnade lånens sammanlagda kapital. Man torde kunna utgå från att kapitalförluster i nämnvärd utsträckning icke komme att uppstå under de första åren av verksamheten. Vid sådant förhållande hade jordbrukskreditutredningen ansett sig kunna förorda, att avsättningen till säkerhetsfonden icke skulle behöva ske förrän i bokslutet för år 1939, varigenom vunnes, att marginalen mellan upp- och utlåningsrännorna under de första åren liksom i fortsättningen kunde begränsas till 0.5 procent. Till säkerhetsfonden borde, utöver den fastställda avsättningen, även föras vad som av årsinkomsten återstode, sedan all utestående och vid årets utgång förfallen ränta till riksgäldskontoret blivit erlagd samt förvaltningskostnaderna blivit täckta.

Därest det framdeles skulle visa sig, att de här gjorda beräkningarna av förvaltningskostnaderna samt avsättningen till säkerhetsfonden behövde modifieras i någon riktning, torde statsmakterna få träffa härav föranledda dispositioner.

Beträffande spörsmålet om *täckning av fondens ränteskulder till riksgäldskontoret* har jordbrukskreditutredningen yttrat:

Skulle den inkomst, som för gäldandet av ränteskulden stode till förfogande, något år icke förslå till full ränta åt riksgäldskontoret, erhöle riksgäldskontoret en räntefordran, vilken borde täckas av eventuella överskott under följande år. I den mån icke heller i fortsättningen sådan täckning kunde ske, torde staten böra anvisa skattemedel till ersättning av den uppkomna räntefordringen.

Om det skulle befinnas sannolikt, att även för framtiden räntebetalningen till riksgäldskontoret i viss omfattning måste eftersättas, torde i enlighet med gällande principer fonden böra anses hava lidit en kapitalförlust motsvarande den del av densamma, som borde antagas icke bliva förräntad, och borde denna förlust täckas av skattemedel, försävt fonden ansåges böra bibehållas vid sin dittillsvarande storlek. Den nu antydda åtgärden kunde givetvis undvikas genom att utlåningsräntorna höjdes i tillräcklig mån, eller ock staten anvisade bidrag till bestridande av kostnaderna för lånerörelsen.

Vidkommande *förslagets fördelar för jordbruksnäringen samt följder med avseende å den statliga upplåningen* har jordbrukskreditutredningen yttrat:

Såsom allmänt vore känt och i det föregående anmärkts, kännetecknades penningmarknaden för närvarande av ett osedvanligt lågt ränteläge. Jordbrukskreditutredningen, som uttalat sig för att kapitalanskaffningen för den ifrågavarande utlåningsrörelsen skulle ske genom upplåning från statens sida, finge erinra om att köpkursen å 3.5 procent obligationer av statsräntetyp under större delen av år 1934 utgjort 97 eller 98 och för närvarande överstege pari. Under förutsättning att den av utredningen förordade konverteringsaktionen kunde komma till stånd senast vid utgången av första halvåret 1935, torde man, om icke oförutsedda omkastningar inträffade, kunna utgå från att den för ändamålet erforderliga upplåningen skulle kunna av staten verkställas till en räntefot icke överstigande 3.5 procent. Därest man sålunda utginge från att de ifrågavarande medlen skulle kunna anskaffas mot nu nämnd räntesats samt att marginalen mellan upplånings- och utlåningsräntorna skulle uppgå till 0.5 procent borde man kunna räkna med en räntesats för de här omhandlade sekundära in-teckningslånen av omkring 4 procent. En sådan räntesats, bunden för ett antal år framåt, skulle, i betraktande av de i det föregående påpekade för närvarande förekommande högre räntesatserna för sekundärlån, vara ägnad att medföra en lättnad för vårt lands skuldsatta jordbrukare. Vid stigande räntesatser å den allmänna penningmarknaden skulle uppenbarligen ett bindande vid nyss antydda ränteläge av räntesatsen å jordbrukets sekundärlån medföra betydande fördelar. Skulle åter det nuvarande gynnsamma ränteläget under en längre tid fortbestå eller räntan ytterligare nedgå, låge det i sakens natur, att fördelarna komme att minskas. För den händelse förhoppningar till äventyrs skulle hava gjort sig gällande bland jordbrukets utövare om ännu lägre räntesatser å de sekundära in-teckningslånen än den utlåningsränta, med vilken jordbrukskreditutredningen enligt vad nyss sagts i nuvarande ränteläge räknade, borde framhållas att sådana förhoppningar, därest ej ränteläget ytterligare sjönke, svårligen kunde infrias, försävt den nu ifrågavarande låneverksamheten, på sätt utredningen avsåge, skulle kunna skötas efter sunda principer. Därjämte borde understrykas, att man uppenbarligen icke genom statliga åtgärder borde eftersträva en sådan lösning av det här omhandlade ränteproblemet att räntesatsen å jordbrukets sekundärlån — även om så hade varit möjligt — nedbringades till samma nivå som den ränta, som borde gälla för primära in-teckningslån i jordbruksfastigheter med fast ränta. Den å sekundlån belöpande räntesatsen borde av naturliga skäl något överstiga räntan å primärlånen.

Med avseende å *konverteringsaktionens omfattning* och den därmed sammanhängande frågan om *storleken av den statliga upplåning, som för ändamålet kunde bliva behöflig*, har jordbrukskreditutredningen anfördt:

Helt naturligt saknades närmare hållpunkter för mera ingående bedömanden och beräkningar. Konverteringsaktionens omfattning bleve uppenbarligen beroende av den allmänna uppfattningen om de fördelar i fråga om ränte- och andra lånevillkor, som komme att erbjudas, samt av den aktivitet, som från den centrala ledningens men framförallt de lokala låneförmedlarnas sida komme att utvecklas för att göra jordbrukarna inom landet bekanta med de sålunda erbjudna fördelarna. Det vore givetvis ett önskemål, att så många som möjligt av de jordbrukare, som behöfve ordna sina sekundärkrediter genom upptagande av lån från fonden och som kunde ställa tillfredsställande säkerhet, bereddades de fördelar som med fonden avsåges. Å andra sidan funnes skäl förmoda, att jordbrukarnas efterfrågan på de föreslagna långfristiga lånen komme att hålla sig inom tämligen måttliga gränser. Sålunda vore det givet, att den nuvarande låga räntenivån och ännu mera en fortsatt tendens till sänkning av densamma måste verka återhållande på många av dem, för vilka här ifrågavarande lån vore avsedda. Vidare kunde antagas, att en icke oväsentlig del av nuvarande krediter mot sekundärinteckningar med hänsyn till de ändamål, för vilka lånen söktes, ej önskades konverterade i långa amorteringslån. Som redan tidigare påpekats, torde säkerligen även många jordbrukare föredraga att bibehålla sina lån hos hittillsvarande bankförbindelser. Vid öfvervägande av föreliggande olika omständigheter och med tagen hänsyn till i det föregående meddelade statistiska uppgifter om de sekundära inteckningskrediternas sannolika ungefärliga omfattning och fördelning på olika slag av långivare hade jordbrukskreditutredningen stannat vid att föreslå, att i riksstaten för nästkommande budgetår beräknades ett belopp av 40 miljoner kronor, att utgå av lånemedel, för kapitalavsättning till den lånefond som här föresloges.

Jordbrukskreditutredningen villo emellertid icke underlåta att framhålla, att det vid tidpunkten för statsmakternas ställningstagande till förrevarande förslag kunde visa sig motiverat att med hänsyn till då rådande förhållanden beräkna den erforderliga kapitalavsättningen till annat belopp än som sålunda av utredningen angivits.

Reservanten
Adler.

I det särskilda yttrande, som fogats vid jordbrukskreditutredningens förenämnda betänkande av herr Adler, har denne framfört vissa erinringar mot förslaget i allmänhet och därvid anfördt:

Tillkomsten av en ny låneförmedlare för jordbrukskredit kunde komma att medföra ökade svårigheter för redan befintliga kreditförmedlare, särskilt i vad avsåge möjligheterna att ingående följa kreditgivningen till varje enskild jordbrukare. Detta kunde i sin tur medföra den konsekvensen, att kreditförmedlare nödgades bliva i hög grad restriktiva beträffande affärs- och driftskredit. Genom att primär- och sekundärkrediten enligt det föreliggande förslaget i viss omfattning komme att fördelas på olika låneförmedlare, vilka vid eventuell exekutiv fastighetsförsäljning var för sig kunde hava fordran för två års oguldna räntor å kapitalet, komme nämligen de säkerheter, som ställdes för den högst liggande affärs- och driftskrediten, att bliva mycket svårbedömliga. Hårt skuldsatta jordbrukare hade behov av att kunna få en noggrann bedömning av sin kreditvärdighet för att så långt som möjligt få sitt kredit-

behov tillgodosett med en välordnad kredit samt dessutom bliva satta i tillfälle att i första hand nedamortera sina högst liggande krediter. Ett praktiskt genomförande av anförda synpunkter förutsatte därför, att sådana låntagare finge hela sitt lånebehov ordnat genom en och samma låneförmedlare.

Nu berörda svårigheter kunde i viss mån övervinnas, om den kreditförmedlare, som hade att svara för affärs- och driftskredit, hade möjlighet till förmedling jämväl av här föreslagna sekundärlån. Reservanten förutsatte därför, att jordbrukskasserörelsen ägde rätt att gentemot lånesökande såsom villkor för ett åtagande av förmedlingen av affärs- och driftskredit uppställa övertagandet av förmedlingen jämväl av sekundärlån. Genom en dylik anordning vunnos också, att låntagare icke erhöles möjlighet att genom konkurrens mellan olika låneförmedlare tillpressa sig allt för höga sekundärlån.

Nyssangivna förfarande gäve emellertid icke tillfredsställande enhetlighet i sådana fall, då primärkredit och eventuellt även, sedan förevarande förslag genomförts, sekundärlån förmedlades av hypoteksförening. I detta fall borde ett intimt samarbete etableras mellan å ena sidan nämnda föreningar och å andra sidan de kreditorgan, som hade att förmedla affärs- och driftskredit. Utredningen borde hava ägnat detta spörsmål en ingående uppmärksamhet. Då detta icke skett, torde ett övervägande av frågan äga rum, innan ärendet bringades till slutligt avgörande.

Utredningens förslag innebure vidare, att staten skulle svara för de kapitalförluster som kunde uppstå på den tilltänkta lånerörelsen. Denna princip vore betänkelig även om man kunde hänvisa till att staten redan i viss omfattning tillämpade densamma vid utlåning av en del lån för täckdikning, förbättrad gödselvård, nyodling m. m. Den utlåning, som nu föresloges, vore dock avsedd att få en avsevärt större omfattning än de regelmässiga förbättringslån, som staten utlämnade, och borde därför behandlas efter en annan princip.

I det vid betänkandet fogade särskilda yttrandet av herr Dahlberg har denne framhållit, att det syntes honom vara riktigast, att i första hand möjligheterna undersöktes att tillgodose önskemålet om en konvertering av jordbrukets sekundärkrediter inom ramen för den nuvarande kreditorganisationen. Dahlberg har vidare varit av skiljaktig mening i fråga om organisationen av den föreslagna utlåningsrörelsen, i det han föreslagit, att genomförandet av konverteringen borde för lånefondens räkning såsom ett särskilt uppdrag överlämnas åt Sveriges allmänna hypoteksbank med de till densamma anslutna hypoteksföreningarna.

Reservanten
Dahlberg.

I fråga om möjligheten av genomförandet av en konvertering av angivet slag inom ramen för den nuvarande kreditorganisationen har Dahlberg anfört:

Han delade de övriga utredningsmännens mening om önskvärdheten av att tillfälle beredd jordbrukets utövare att omlägga sina kortfristiga och med föränderlig ränta löpande krediter mot säkerhet av sekundära inteckningar till långfristiga amorteringslån med fast ränta, utgående efter så låg räntefot, som vid tiden för lånens beviljande kunde åstadkommas. Med hänsyn till den utomordentliga talrikheten i vårt land av lokala bankkontor av olika slag — tillhörande banker, sparbanker och

jordbrukskasseorganisationen — samt de förefintliga kreditinstitutens uppgift såsom uppsamlare av befolkningens sparmedel hölle han före, att riktigast vore, att i första hand möjligheterna undersöktes att tillgodose det ifrågavarande önskemålet inom ramen för den nuvarande kreditorganisationen. Det syntes honom ganska sannolikt, att det därvid skulle visa sig, att den utvidgning av kreditinstitutens nuvarande arbetsuppgifter, varå syftades, skulle kunna åstadkommas genom att dem lämnades rätt till långfristig utlåning inom viss begränsning i kombination med skyldighet för dem att sörja för en däremot svarande, för ändamålet avskild långfristig inlåning. Det beslut, som statsmakterna år 1934 fattat om inrättande av en väsentligen statlig kreditanstalt för medellånga och långfristiga krediter åt andra näringar än jordbruket, syntes emellertid giva vid handen, att för närvarande något intresse för den antydda undersökningen icke vore för handen. För den skull vore jämväl reservanten av den mening, att den praktiskt framkomliga vägen för lösandet av det jordbrukets kreditintresse, varom nu vore fråga, vore den väg, som jordbrukskreditutredningen i föreliggande betänkande förordade.

Till stöd för det framlagda förslaget om en ändrad organisation av utlåningsrörelsen har Dahlberg yttrat:

I ett viktigt avseende nödgades han anmäla sig skiljaktig från utredningens majoritet, nämligen i fråga om organisationen av den utlåningsrörelse, som vore avsedd att bedrivas med den föreslagna lånefonden. Utredningens förslag ginge ut på att utlåningen skulle, för att den avsedda konverteringen skulle kunna åstadkommas genom en så bred aktion som möjligt under kortast möjliga tid, anförtros åt ett avsevärt antal av de existerande kreditinstituten av olika slag, nämligen, förutom hypoteksföreningarna, centralkassorna för jordbrukskredit samt sparbanker och affärsbanker. Såväl sparbankerna och de till jordbrukskasseorganisationen anslutna kassorna som affärsbankerna hade emellertid till uppgift, bland annat, att lämna kredit mot säkerhet av sekundära inteckningar i jordbruksfastigheter. Ifrågavarande kreditgivning utgjorde för dessa institut ett naturligt och önskvärt led i deras verksamhet. Och i nuvarande tidsläge strävade de, såsom nämnts, med särskild iver att ej blott hos sig behålla de redan förefintliga krediterna av dylik natur, i den mån de vore att anse såsom goda, utan ock att i möjligaste mån erhålla tillfällen att utlämna nya sådana krediter. Dessa omständigheter talade mot att den organisation, varom nu vore fråga, i någon väsentlig mån byggdes på de här avsedda kreditinstitutens medverkan. Även om dessa funne sig i princip icke böra undandraga det allmänna sin medverkan, då så påkallades, syntes dock självfallet vara, att de därigenom bleve försatta i en föga rimlig ställning. Medan de med ena handen arbetade för bibehållande och utvidgande av sin kreditgivning, skulle de samtidigt hava att med andra handen söka åstadkomma krediternas bortflyttande. Redan från förtroendesynpunkt borde avrådas från en sådan anordning. Om låneförmedlingen icke komme att giva det väntade positiva resultatet, komme det säkerligen att göras gällande, att hos förmedlarna intresset för det egna företaget övervägt intresset för utvecklingen av fondens lånerörelse. Om förmedlingen skulle föranleda överflyttningar, som sedermera komme att bereda fonden förluster, komme det antagligen att misstänkas, att det egna intresset att skilja sig från riskabla engagemang inverkat.

Genomförandet av den konvertering av de sekundära inteckningskrediterna, vilken med hänsyn till krediternas ändamål vore önskvärd, borde överlämnas åt för lånefondens räkning arbetande institut, vilkas egna arbetsuppgifter och intressen icke vore av beskaffenhet att kunna föranleda konflikter mellan dem och det mottagna uppdraget. Talrikheten och spridningen över landet av kreditinstitut, som i mer eller mindre mån tillhandaginge med jordbrukskrediter, i förening med den förhållandevis begränsade omfattningen av den uppgift, varom här vore fråga, borde självfallet utesluta varje tanke på att för ändamålet uppbygga ytterligare en lokal kreditorganisation vid sidan av de existerande. I stället borde den nya uppgiften helt överlåtas till den organisation med uteslutande ändamål att tillhandahålla långfristiga inteckningskrediter åt jordbrukare, som sedan gammalt funnes, nämligen Sveriges allmänna hypoteksbank med de till densamma anslutna hypoteksföreningarna. Därest styrelserna för hypoteksbanken och hypoteksföreningarna skulle, vilket vore att hoppas, åtaga sig ifrågavarande uppdrag, skulle därmed vinnas den fördelen, att ett särskilt centralorgan för ledning av lånerörelse icke skulle behöva skapas; styrelsen för hypoteksbanken, i vilken funnes såväl sakkunskap om jordbrukets förhållanden som ett betydande statligt inslag, skulle handhava ledningen. Författningsutkast till frågans lösning på det sålunda förordade sättet, som inom utredningen utarbetats, gäve vid handen, att särbestämmelser av endast ringa omfattning och betydenhet härvid skulle erfordras för att inom ramen för hypoteksbanksorganisationen på nöjaktigt sätt tillgodose de särskilda synpunkter, som borde beaktas.

Nu förordade förslag hade av utredningens majoritet avböjts under anförande av att hypoteksbankens lokala organisation varken torde vara tillräckligt utbyggd å de olika orterna eller representera tillräcklig smidighet för att den här avsedda lånerörelsen, därest den anförtroddes enbart åt hypoteksbanken och hypoteksföreningarna, skulle kunna bli i önskvärd grad effektiv. De sålunda gjorda anmärkningarna syntes endels botten i en överdriven uppfattning om omfattningen av den kreditoperation, som kunde antagas komma att äga rum, och om den snabbhet, varmed den kunde antagas komma att försiggå. Därjämte framhölls, att det av reservanten förutsattes, att hypoteksbanken skulle äga att, i den mån omständigheterna skulle göra det påkallat, vidtaga särskilda lokala anordningar för låneförmedlingen. Och slutligen erinrades om att åt sakkunniga lämnats uppdrag, bland annat, att företaga granskning av hypoteksbanksorganisationen och framlägga sådana förslag, som därav kunde föranledas. Frågan om denna organisations lokala utformning och arbetssätt vore således redan under övervägande och, såvitt nu kunde bedömas, borde näppeligen något hinder vara mot att denna specialfråga bleve skyndsamt utredd.

Vad som framför allt talade till förmån för uppdragets överlåtande åt hypoteksorganisationen vore, att denna organisation ägde en utomordentlig erfarenhet om långfristig kreditgivning mot inteckning i jordbruksegendom, att dess egen arbetsuppgift vore strikt begränsad till den primära belåningen, vadan ingen som helst intressekonflikt mellan den egna uppgiften och det nya uppdraget kunde ifrågakomma, samt att det torde ligga i sakens natur, att hypoteksföreningarna borde hava ett verkligt intresse av att nitiskt arbeta för befordrande av fondens lånerörelse, eftersom de samtidigt därmed borde kunna verka för och åstadkomma utvidgning av sin primärlånerörelse. De båda intressen, som vederbörande

låneförmedlare komme att representera, vore helt och hållet sammanfallande och ägnade att stimulera varandra. Många angelägenheter, såsom rörande värdering, granskning och förvaring av handlingar, pantförskrivning, revision, erhöles genom den här förordade anordningen en enkel lösning. Över huvud taget åstadkomme den omständigheten att en organisation med sammanfallande uppgifter funnes tillgänglig att utan vidare övertaga den nya uppgiften givetvis, att på detta sätt skötseln av fondens lånerörelse borde kunna bliva enklare och billigare än på något annat sätt. Det borde ihågkommas, att varje minskning av förvaltningskostnaden vore till direkt fördel för låntagarna under förutsättning att sådan kostnad icke skulle läggas på statsverket, vilket ju borde undvikas.

Yttranden. Innan jag närmare ingår på innehållet i de över förslaget avgivna yttrandena, torde en sammanfattande redogörelse få lämnas för de *principiella ståndpunkter* till förslaget, som i yttrandena intagits.

Statskontoret har anfört, att de fördelar, som stode att vinna, näppe- ligen uppvägs de betänkligheter, vilka kunde resas mot förslaget. Tillräckliga skäl hade följaktligen, enligt statskontorets mening, icke anförts för inrättandet av den föreslagna lånefonden. Lantbruksstyrelsen har uttalat, att styrelsen förordade i huvudsak ett genomförande av förslaget. Bank- och fondinspektionen har ansett, att förslaget icke borde utan genomgripande förändringar genomföras. Sparbanksinspektionen har avstyrkt, att åtgärder nu vidtoges i enlighet med förslaget. Fullmäktige i riksbanken hava ansett, att frågan borde upptagas till förnyad prövning i samband med pågående utredning av jordbrukskrediten i allmänhet och på den grund funnit sig icke kunna tillstyrka förslaget. Styrelsen för Sveriges allmänna hypoteksbank har uttalat, att förslaget borde i avsevärda delar bearbetas och ändras. Styrelsen för Svenska jordbrukskreditkassan har framhållit, att förslagets syfte vore mycket betydelsefullt. Ur denna synpunkt ville styrelsen tillstyrka den föreslagna lånefondens inrättande, dock borde förslaget i vissa avseenden omarbetas. Styrelsen för Svenska sparbanksföreningen har ansett sig icke böra i huvudsak avstyrka de föreslagna åtgärderna. En anordning sådan som den ifrågasatta kunde dock ej inom sig äga den livskraft, att den vore tänkbar annorlunda än såsom rent tillfällig och av inskränkt omfattning. Sveriges allmänna lantbrukssällskap har förklarat, att sällskapet ville i princip ansluta sig till förslaget såsom varande ett steg i rätt riktning mot konsolidering av jordbrukets skuldförhållanden. Fullmäktige i riksgäldskontoret och styrelsen för Svenska bankföreningen hava icke gjort några direkta principuttalanden.

Jag övergår nu till att redogöra för de erinringar av skilda slag, som förslaget i yttrandena föranlett.

Statskontoret har anfört:

Det ville förefalla statskontoret, som om utredningsmännen knappast förebragt övertygande skäl för behovet av det statens ingripande, som

här ifrågasattes. Statkontoret kunde icke värja sig för den uppfattningen — som också kommit till uttryck i den vid betänkandet fogade, av herr Dahlberg avgivna reservationen — att det av utredningsmännen uppställda önskemålet borde, särskilt i nu rådande ränteläge på kapitalmarknaden, kunna tillgodoses inom ramen av den nuvarande kreditorganisationen. I allt fall måste statskontoret finna det angeläget, att en närmare undersökning härom verkställdes.

Rörande *betydelsen av den föreslagna lånekonverteringen* har statskontoret yttrat:

Så vitt kunde bedömas, hade den del av sekundärkrediten, varom här kunde bliva fråga, allt för ringa omfattning för att den föreslagna konverteringen skulle kunna bliva av nämnvärd betydelse för jordbrukets räntabilitet. Det torde icke vara genom sådana åtgärder jordbrukets ekonomi främst underhjälpes, utan, såsom också utredningsmännen särskilt framhölle, genom åtgärder, som avsåge att åstadkomma en prisstegring å jordbrukets produkter.

Lantbruksstyrelsen har rörande denna fråga yttrat bland annat:

Det syntes, som om den föreslagna nya låneformen skulle, åtminstone under nuvarande låga ränteläge, komma att få en jämförelsevis ringa betydelse i fråga om den årliga ränteutgiften och sålunda även såsom ett medel till hjälp för jordbruket i den nu aktuella situationen. Beräknade man primärkrediten till cirka 60 procent av fastighetsvärdet, skulle den nya lånemöjligheten representera 15 procent därav eller för en jordbruksfastighet med 10,000 kronors värde 1,500 kronor och för en fastighet med 100,000 kronors värde 15,000 kronor. Räntesänkningen skulle knappast för närvarande kunna beräknas högre än till 15 kronor årligen för den mindre och 150 kronor för den större fastighetens innehavare. Då emellertid, såsom styrelsen antog, räntefoten å utlämnade lån skulle bliva fast, vore det tydligt, att den föreslagna lånefondens betydelse uti förevarande avseende skulle växa i och med att det allmänna ränteläget steg. Fondens största betydelse skulle emellertid sannolikt ligga däri, att jordbruket genom förslaget genomförande skulle få möjlighet att i viss utsträckning kunna omplacera sina kortfristiga krediter av olika slag i för en avsevärd tidsperiod bundna lån. Styrelsen vill ingalunda förneka, att fonden på detta sätt kunde bliva till god nytta för jordbruket, men ansåge å andra sidan, att dess betydelse för den dagsaktuella situationen icke borde överskattas.

Bank- och fondinspektionen har anført, att lånefonden torde, därest kreditverksamheten skulle bära sig själv, icke kunna erbjuda jordbrukarna så stora förmåner i ränteavseende som jordbrukskreditutredningen tänkt sig, och det syntes därför med fog kunna sättas i fråga, huruvida förslaget genomförande skulle utöver själva konsolideringen bringa någon egentlig lättnad för jordbruksnäringens utöware.

Sparbanksinspektionen har förklarar, att den icke ville bestrida, att fonden i vissa fall kunde bliva till hjälp. Den med utlåningen förknippade risken måste givetvis motsvaras av fördelar för låntagarna. Dessa ökades, för den händelse en avsevärd räntestegring skulle inträda, sedan utlåningen från fonden ägt rum.

Fullmäktige i riksbanken hava anfört bland annat:

De räntesatser, som för närvarande debiterades jordbruket, torde icke kunna betraktas som särskilt höga. Hypoteksföreningarna vore i begrepp att nedgå till 3¹/₂ procent vid primärbelåning, varvid hänsyn dock måste tagas till att räntorna för en del av de gamla lånen vore bundna för en tid framåt. Sparbankerna lämnade eller komme efter årsskiftet 1934/1935 att i större utsträckning lämna primärlån mot 3 procent och i vissa fall till och med 2³/₄ procent ränta. Sparbankernas, affärsbankernas och jordbrukskassornas räntesatser för sekundärlån, vilka enligt utredningens uppgifter varierade omkring ett genomsnitt av 4¹/₂ procent, syntes icke höga. I varje fall för sparbankernas del torde dessa räntor efter nyåret 1935 komma att sänkas under ovan anförda genomsnitt. Nu anförda omständigheter hade avsevärt förändrat förutsättningarna för det avlämnade förslaget. Fullmäktige ville icke förneka, att inrättandet av en statlig fond för ifrågavarande ändamål kunde komma att verka nedpressande på räntesatserna i allmänhet för sekundärkrediter. Kapitaltillgången på marknaden för dylika lån komme ju genom fonden att snabbt tillföras ett tillskott av viss betydelse. Fullmäktige bortsåge icke heller ifrån att fonden kunde bliva till nytta för vissa låntagare, särskilt om en avsevärd räntestegring inträdde, sedan en konvertering med hjälp av fonden ägt rum. Utvecklingen i sistnämnda avseende kunde emellertid icke förutsägas. Även om sist berörda förhållanden kunde anses tala till förmån för att en utlåningsanordning skapades i enlighet med det framlagda förslaget, syntes dessa argument dock icke vara av den tyngd, att de i den situation, som nu rådde och som förut belysts, tillfredsställande motiverade tillkomsten av en ny rörelse med en omfattande organisation.

Styrelsen för Svenska sparbanksföreningen har härutinnan anfört:

Det torde böra framhållas, att — med undantag för vissa delar av Norrland — möjligheter redan förefunnes för jordbrukare att hos sparbankerna erhålla såväl primär- som sekundärkredit på mycket goda villkor. Ehuru sparbankerna enligt lag icke kunde binda sin utlåning, låge det dock i deras eget intresse att hålla lånen så fasta som möjligt. I realiteten hade därför in-teckningslånen i sparbankerna karaktären av fasta lån med rörlig ränta. Uppsägning från sparbankernas sida förekomme praktiskt taget icke så länge säkerheten vore tillfredsställande. Genom den rörliga räntan tillförsäkrades jordbrukarna förmånen att vid lågkonjunktur med åtföljande låg allmän räntenivå bliva debiterade en utomordentligt låg ränta. Häremot hade de visserligen att ställa nackdelen att vid högkonjunktur och hög allmän räntenivå få vidkännas ökade ränteutgifter. Betydelsen därav förringades dock dels genom ökad räntabilitet för jordbruket dels genom det av lång tids erfarenhet styrkta förhållandet, att sparbankerna vid stigande allmän räntenivå varken behövde eller önskade låta sina räntesatser stiga lika snabbt och högt som övriga penninginrättningsars. I genomsnitt för exempelvis 20 årsperioder torde därför sparbankernas låntagare hava kommit och komma i åtnjutande av minst lika fördelaktiga ränte villkor som låntagare med likvärdig säkerhet hos inrättningar med utlåning mot fast ränta, särskilt med hänsyn till sparbankernas ringa räntemarginal. På grund av sagda omständigheter ansåge styrelsen det vara minst sagt ovisst, huruvida jordbrukarna i det långa loppet kunde vara betjänta med att den primär- och sekundärkredit, som de nu toge i anspråk hos sparbankerna, ersattes med bundna lån till fast ränta hos statliga eller halvstatliga fonder och inrättningar.

I fråga om *organisationen* av den föreslagna utlåningsverksamheten hava meningarna i de avgivna yttrandena varit delade.

Statskontoret har ifrågasatt, huruvida icke Sveriges allmänna hypoteksbank med de till densamma anslutna hypoteksföreningarna med fördel skulle — vid sidan av de inteckningskrediter åt jordbrukare banken sedan gammalt tillhandahölle — kunna ombesörja även den nu omhandlade långfristiga kreditgivningen, samt härutinnan vidare anfört:

Till stöd för en sådan anordning talade i hög grad den rika erfarenhet och omfattande sakkunskap om jordbrukets kreditförhållanden banken besutte. Mot anordningen kunde dock givetvis göras den principiella invändningen, att det ej åt ett icke rent statligt organ borde anförtros att på statens risk och utan eget ansvar förvalta så betydande statliga kapitaltillgångar som de, om vilka nu vore fråga. Skulle denna invändning eller de skäl, som av utredningsmännen framförts mot lånerörelsens handhavande av nyssnämnda kreditinstitutioner, böra tillmätas avgörande eller styrelserna för dessa anse sig icke böra åtaga sig ifrågavarande uppdrag, torde för tillgodoseende av behovet av ett centralt organ för den tilltänkta låneverksamheten en särskild för ändamålet bildad nämnd i enlighet med utredningsmännens förslag böra inrättas. Med hänsyn till arten och omfattningen av den planerade lånerörelsen torde det nämligen möta allt för stora svårigheter att överlämna skötseln av densamma åt någon redan befintlig statlig myndighet.

Lantbruksstyrelsen har i förevarande avseende yttrat:

Det syntes som om den föreslagna formen för låneverksamhetens bedrivande innebure en fara för mindre god tillämpning och för att vissa biintressen skulle kunna komma att göra sig gällande vid förmedlingsverksamhetens handhavande. Ur denna synpunkt vore organisationen ganska oformlig, då, fränsett hypoteksföreningarna, konkurrerande kreditinrättningar skulle, huvudsakligen på statens ansvar, fungera såsom låneförmedlare. Rationellast vore tvivelsutan, att låneverksamheten handhades av en enda organisation, nämligen hypoteksorganisationen. Styrelsen ansåge sig därför böra ansluta sig till den mening, som inom jordbrukskreditutredningen reservationsvis framförts av herr Dahlberg.

Jämväl bank- och fondinspektionen har ansett, att organisationen av låneverksamheten uppbyggt på ett mindre lämpligt sätt. Till stöd för denna uppfattning har inspektionen anfört:

Även om man kunde förutsätta, att de föreslagna kreditorganen lojalt skulle åtaga sig att medverka för att det uppställda målet skulle kunna uppnås, kunde man dock icke bortse ifrån att de olägenheter av den föreslagna organisationen, som av utredningens ledamot Dahlberg reservationsvis framhållits, kunde komma att göra sig gällande. Särskilt olämpligt syntes det vara om, såsom i betänkandet angivits, flera förmedlare skulle kunna anlitas inom samma geografiska område. Man torde nämligen icke kunna på effektivt sätt hindra, att en lånesökande, som erhållit avslag av den ene låneförmedlaren, senare vände sig till en annan förmedlare med begäran om lån och där finge sin ansökan beviljad. En sådan organisation, som av nyssnämnda reservant angivits, syntes i varje fall vara att föredraga framför den av majoriteten föreslagna. Därigenom skulle helt säkert dessutom icke oväsentliga besparingar i förvaltningskostnader kunna uppnås.

Fullmäktige i riksbanken hava i likhet med förenämnda myndigheter hävdadt, att hypoteksföreningarna vore bäst skickade att genomföra den föreslagna konverteringen och därför borde med uteslutande av andra kreditinstitut anförtros uppgiften i fråga. Till stöd härför hava fullmäktige anfört:

I betänkandet berördes, att vissa låneförmedlare torde komma i konfliktsituation på grund av förmedlingsuppdraget. Fullmäktige ville understryka denna olägenhet. Det måste anses föreligga risk, att institut, som dreve egen utlåning i form av sekundärkrediter, under nuvarande brist på placeringsobjekt komme att söka överlåta i första hand sekundärlån av sämre beskaffenhet åt den statliga fonden. Fullmäktige ville därför förorda den av herr Dahlberg föreslagna organisationsformen. Vissa speciella organisatoriska förutsättningar gjorde hypoteksföreningarna synnerligen lämpliga att handhava föreliggande uppgift. Utöver vad som framginge av herr Dahlbergs yttrande framhölles följande. Nödvändiga dokument och värderingsinstrument funnes genom primärbelåningen i många fall redan tillgängliga hos hypoteksföreningarna. Erfarenhet och tradition vore vidare i mycket högre grad representerade hos dessa föreningar än hos någon annan av de föreslagna institutionerna. Låneförmedlingen torde på grund av dessa omständigheter komma att utföras både billigare och snabbare genom hypoteksföreningarna. Den centrala organisationen, Sveriges allmänna hypoteksbank, torde vidare göra den föreslagna centrala nämnden överflödig.

Styrelsen för Svenska bankföreningen har ur de i herr Dahlbergs reservation anförda synpunkterna avstyrkt den av utredningens majoritet föreslagna organisationsplanen och i stället förordadt, att uppgörelse träffades med hypoteksbanken och hypoteksföreningarna om rörelsens överlämnande till dem såsom ett förvaltningsuppdrag.

Styrelsen för Sverige allmänna hypoteksbank har yttrat bland annat:

Styrelsen ville bestämt betona, att styrelsen icke ansåge, att någon större del av arbetet för hjälpaktionen åt jordbruket borde inrymmas åt hypoteksinstitutionen än vad föreliggande förslag innebure. Styrelsen hyste visserligen å ena sidan den uppfattningen, att primärkreditinstitutionen icke borde undandraga sig den medverkan för vinnandet av det med hjälpaktionen avsedda syftet, vilken av statsmakterna önskades, men hölle å andra sidan före, att vissa betänkligheter möjligen kunde uppstå beträffande värdet av den s. k. »guldkanten» å bankens obligationer hos de kretsar, där banken sökte uppbringa sina för rörelsen behöfliga medel genom obligationsförsäljning, om institutionen skulle komma att fungera som utgivare eller beviljare av sekundärkrediter — låt vara att detta icke skulle ske för egen räkning. Beträffande den av herr Dahlberg avgivna reservationen ville styrelsen framhålla, att det enligt styrelsens åsikt knappast kunde bestridas, att den av Dahlberg skisserade planen såväl organisatoriskt som i kostnadshänseende innebure avsevärda fördelar. Genom den av honom föreslagna lösningen skulle handläggningen av ärendena genom konkurrenser undvikas, enhetlighet vinnas och kostnaderna hållas nere. Styrelsen ansåge sig emellertid genom den av styrelsen föreslagna planen (varom mera i det följande) för ärendenas slutliga behandling hava i avsevärd mån neutraliserat de olägenheter, som enligt dess åsikt vidlåde det av utredningens majoritet förordade förslaget. Då

styrelsen dessutom icke kunde frigöra sig från en farhåga, att den penningplacerande allmänheten skulle hava svårt att skilja på hypoteksinstitutionens omhänderhavande på eget ansvar av primärkrediten och dess befattning med sekundärkrediten utan eget ansvar, ansåge sig styrelsen böra föredraga aktionens organiserande i enlighet med det av styrelsen framlagda medlingsförslaget.

Styrelsen för Svenska jordbrukskreditkassan har uttalat, att mot den föreslagna ordningen för lånerörelsens bedrivande förelåge anledning till betänkligheter. Styrelsen ville sålunda främst ifrågasätta lämpligheten av att ett nytt offentligt organ för ifrågavarande kreditgivning tillskapades. Styrelsen funne detta innebära överorganisation, vilken måste befaras leda till splittring av och bristande sammanhang i förevarande stödatgårder, varigenom det avsedda syftet skulle till viss grad äventyras. Den naturliga lösningen av frågan syntes styrelsen vara, att de funktioner, som enligt förslaget skulle tillkomma nämnden, med viss utvidgning överlämnades till Svenska jordbrukskreditkassan, vilken i egenskap av centralorgan för landets jordbrukskasserörelse finge anses väl insatt i de kreditspörsmål det här gällde. Till närmare utveckling av sin ståndpunkt har styrelsen anfört bland annat:

Jordbrukskasseorganisationen omspände numera med sina 9 centralkassor och närmare 700 jordbrukskassor praktiskt taget alla landets i jordbrukshänsende mera viktiga delar. Ansökningar om sekundärlån kunde mottagas av centralkassor och jordbrukskassor, av dessa underkastas förberedande prövning samt sedan insändas till Svenska jordbrukskreditkassan. Om det i undantagsfall visade sig, att kasseorganisationen på någon ort icke vore tillräckligt företrädd, kunde nya kassor, särskilda kommittéer eller dylikt sannolikt utan svårighet eller tidsutdräkt organiseras. Självva avgörandet av låneansökningarna syntes för säkerställande av enhetlighet och planmässighet böra ske centralt genom Svenska jordbrukskreditkassan och icke vid de lokala kassorna. Svenska jordbrukskreditkassan skulle alltså här få en betydande funktion utöver den, som skulle tillkomma den föreslagna nämnden. Därest kreditgivningen organiserades på sådant sätt, vunnnes enligt styrelsens mening ett flertal betydelsefulla fördelar. Lånerörelsen komme att omhänderhavas av en jordbrukarnas egen organisation, vilken tillkommit med den speciella uppgiften att arbeta för ett bättre ordnande av jordbrukets sekundär- och driftskredit samt en konsolidering av dess svävande skulder. Ökad möjlighet vunnnes för jordbrukskasseorganisationen att överblicka jordbrukarnas ekonomiska ställning och kreditvärdighet samt förbättrade förutsättningar skapades för ett planmässigt ordnande av deras kreditförhållanden. Utlämningen av lånen komme att ske efter enhetliga och efter jordbrukets behov erfarenhetsmässigt lämpade grunder samt utan intresse motsats mellan det allmänna och enskilda låneförmedlare. Sistnämnda omständighet i förening med de goda möjligheter, jordbrukskasseorganisationen ägde att ingående pröva lånesökandes kreditvärdighet, borde medföra, att statens förlustrisk i samband med långivningen i görligaste mån begränsades. Slutligen kunde låneförmedlingens överlämnande till en redan befintlig organisation beräknas innebära avsevärda besparingar i kostnadshänsende.

Sveriges allmänna lantbrukssällskap har anfört:

Det kunde ifrågasättas, huruvida uppdelningen av låneförmedlingen på flera olika kategorier av kreditorgan vore lycklig. Då förut genom statens bistånd upprättats en särskild kreditorganisation, Svenska jordbrukskreditkassan med centralkassorna och jordbrukskassorna, med uppgift att ordna sekundär- och driftskredit för jordbruket, vore det mera följdriktigt, att förmedlingen av lånen företrädesvis skedde genom denna organisation. På grund av de enskilda jordbrukarnas i allmänhet svaga förhandlingsposition gent emot de stora företagen på penningmarknadens område, vore det önskvärt, att jordbrukarnas egna kreditföretag utvecklades till effektiva organ för jordbrukets kapitalanskaffning. Det syntes sällskapet, att en förmedling av här föreslagna krediter genom flera olika kreditorgan skulle kunna medföra, att den naturliga och önskvärda utvecklingen i fråga om jordbrukets tillgodoseende med sekundär- och driftskredit förrycktes, något som på lång sikt skulle kunna lända även jordbrukets intressen till men. Då jordbrukskreditutredningen nu lagt särskild vikt vid ett snabbt genomförande på bred front av den föreslagna kreditkonverteringen, torde dock få erkännas, att jordbrukskasseorganisationen för närvarande icke vore tillräckligt utbyggd för att ensam kunna handhava denna låneförmedling i önskvärd omfattning. Detta förhållande syntes emellertid icke behöva utgöra hinder för, att jordbrukskasseorganisationen i största möjliga utsträckning erhöle företräde beträffande förmedling av de ifrågasatta lånen. Lantbrukssällskapet ville förorda, att sådant företräde lämnades.

Fullmäktige i riksgäldskontoret hava yttrat, att det syntes fullmäktige fullt motiverat, att hypoteksföreningar och centralkassor användes som låneförmedlare. Däremot hade fullmäktige ej känt sig övertygade om lämpligheten av att övriga föreslagna kreditinrättningar toges i anspråk för detta ändamål, då här ifrågavarande låneverksamhet skulle i vissa fall kunna komma att konkurrera med deras ordinarie rörelse.

Sparbanksinspektionen har framhållit angelägenheten av att organisationen av utlåningsverksamheten ordnades på sådant sätt, att minsta möjliga rubbningar åstadkommes beträffande nuvarande kreditförhållanden. Mot jordbrukskreditutredningens förslag har inspektionen i förevarande avseende anmärkt, att sparbankerna icke inom den tillämnade organisationen erhållit den ställning, som svarade mot deras stora erfarenhet i fråga om hithörande slag av kreditgivning. Inspektionen har i detta avseende ävensom rörande förslaget inverkan på sparbankernas utlåningsverksamhet anfört bland annat:

Sparbankerna inom den föreslagna organisationen hade av kommittén tilldelats endast en relativt underordnad ställning, ehuru dessa banker på grund av sin erfarenhet och sin ingående ortskänedom torde vara minst lika väl rustade som hypoteksföreningar och jordbrukskassor att handhava detta slag av kreditgivning. Sparbankerna borde därför likställas med andra kreditinstitutioner. Inspektionen kunde därför givetvis icke ansluta sig till herr Dahlbergs yrkande, att förvaltningen av fonden skulle överlämnas till hypoteksföreningarna. En sådan anordning skulle sannolikt medföra större nackdelar för sparbankerna än kommitténs förslag. För den händelse hypoteksföreningarna bleve fondens för-

valtare, skulle möjligen överflyttningen av krediter från sparbankerna komma att avse icke blott sekundärlån utan även primärlån. Även om primärlån, placerat i sparbank, uttryckligen erkändes vara »betryggande» placerat, låge det i sakens natur, att hypoteksföreningen gärna skulle söka få till stånd en överflyttning till densamma av det framför liggande primärlånet. En sådan organisation borde därför eftersträvas, att såsom högsta instans inrättades en i förhållande till kreditinstitutionerna opartisk nämnd, där även sparbankerna vore representerade och som borde inrymma erforderlig sakkunskap för den avsedda lånerörelsen.

En utlåningsverksamhet av ifrågavarande slag, som vunnit större omfattning, kunde bliva till nackdel för landets sparbanker. Sparbankernas nuvarande placeringsbekymmer skulle ökas, för den händelse de ginge förlustiga sekundärlån till betydande belopp. Enligt inspektionens mening borde dessa bekymmer beaktas även ur allmän synpunkt. Det torde nämligen vara önskvärdt, att häftiga rubbningar av bestående ekonomiska jämnviktsförhållanden om möjligt undvekas och att sparbankerna icke på grund av allt för riklig kapitaltillgång bleve benägna att godtaga mindre sparbanksmässiga placeringar.

Slutligen har styrelsen för Svenska sparbanksföreningen i förevarande avseende anført:

Då det gällde kreditgivning till jordbrukare vore det förstäeligt, att jordbrukskreditutredningen föreslagit, att lånerörelsen skulle handhavas av hypoteksföreningar och centralkassor för jordbrukskredit. Varken hypoteksförenings- eller jordbrukskasseseväsendet vore emellertid så uppbyggt, att de tillsammans och än mindre var för sig kunde ensamma handhava den ifrågasatta kreditgivningen. Det torde därför vara ofrånkomligt att i en icke ringa utsträckning anlita sparbanker för den ifrågasatta låneförmedlingen, och man borde i förslaget i princip för verkställande av låneförmedlingen hava likställt sparbankerna med de båda nyssnämnda kreditanstalterna. Sparbankernas sammanlagda utlåning till jordbruket med sekundär säkerhet uppginge till i runt tal 230 miljoner kronor, under det att jordbrukskassornas sammanlagda sekundärutlåning uppginge till endast 25 miljoner kronor. Sparbankerna syntes därför a priori kunna anses besitta den erfarenhet och den kunnsighet på området, som jordbrukskreditutredningen efterlyste. I landsbygdssparbankernas styrelser vore också jordbrukarna synnerligen talrikt representerade. Härtill komme, att sparbankernas organisation vore synnerligen billig.

I flertalet yttranden har uttalats, att *lånefrågornas avgörande* borde ligga hos nämnden. Genom en sådan centralisering av låneärendenas handläggning vunnas dels att lånerörelsen kunde ordnas efter enhetliga grunder, vilket betraktades såsom ett starkt önskemål, och dels att de konflikter, som för låneförmedlare, vilka själva bedreve utlåning mot sekundära säkerheter, kunde tänkas uppstå vid behandlingen av lånefrågor, avseende den statliga sekundärkrediten, skulle undvikas.

Styrelsen för Sveriges allmänna hypoteksbank har härutinnan anført:

Att hjälpaktionen baserades på att medlen skulle utgå från en statlig fond, förutsatte enligt styrelsens uppfattning, att hela aktionen borde erhålla en så enhetlig form och en så enhetlig ledning, som vore möjlig utan

åsidosättande av de växlande krav, som kunde framkomma på grund av de olika förhållanden, varunder jordbrukarna arbetade. En statlig fond borde i möjligaste mån arbeta efter enhetliga principer. Detta resultat ernådades enligt styrelsens mening lättare genom att handläggningen eller rättare det sista avgörandet beträffande beviljande av lån centraliserades i stället för att, såsom fallet vore i det föreliggande förslaget, splittrades på en hel del institutioner, vilka arbetade under helt olika betingelser. Utredningen hade haft sin uppmärksamhet riktad på kravet på principiell enhetlighet vid lånefrågornas behandling men hade stannat vid antagandet, att sådan skulle kunna ernås genom direktiv från centralmyndigheten. Styrelsen tvivlade på möjligheten att uppnå enhetlighet, om lånebeviljandet skulle överlämnas åt så olikartade handhavare som hypoteksföreningar, centralkassor, sparbanker och affärsbanker. Ett centraliserande hos centralmyndigheten skulle enligt styrelsens mening även medföra den fördelen, att lånefrågornas slutliga avgörande icke lades i händerna på institutioner, som själva bedreve utlåning i direkt konkurrens med den tänkta fonden. Det vore enligt styrelsens mening knappast tänkbart, att icke en sådan konkurrens skulle avsätta spår så till vida, att de bättre krediterna skulle stanna i låneförmedlarnas egna portföljer, under det att de svagare skulle hamna hos fonden. Det vore orimligt att begära en sådan objektivitet hos låneförmedlarna, att detta alltid kunde undvikas. Styrelsen ville därför föreslå en sådan ändring av den föreslagna organisationen, att beviljandet av lån från fonden helt centraliserades hos den nämnd, som skulle förvalta fonden. Huruvida en sådan anordning förutsatte en omorganisation av nämnden eller en utökning av antalet ledamöter i densamma, torde styrelsen icke för närvarande behöva yttra sig om. Det vore tänkbart, att detta förslag komme att mötas av en invändning, att mängden av de lånefrågor, som skulle handläggas av nämnden, lade hinder i vägen för en sådan anordning. Styrelsen hade den uppfattningen, att en sådan invändning saknade fog, och kunde stödja denna sin uppfattning på erfarenheter av tvenne ledamöter inom styrelsen, vilka deltagit eller deltog i Svenska bostadskreditkassans arbete. Där handlades alla lånefrågor från hela riket i kassans styrelse efter att förut hava beretts i inemot ett tjugotal bostadskreditföreningar, och för dem, som där sett och deltagit i behandlingen av lånelistorna, syntes det klart, att det vore praktiskt genomförbart att även i nu föreliggande fall överlämna samtliga lånefrågors avgörande till den centrala fondförvaltaren. Förutom att fonden på så sätt skulle komma att i likhet med åtminstone de flesta statliga fonder helt förvaltas av en central statlig myndighet, skulle härigenom vinnas en enhetlighet i frågornas formella behandling, som skulle förebygga många konflikter, och därjämte skulle den förvaltande myndigheten genom en bättre översikt över rörelsen få densamma bättre i sin hand. Angelägenheten att nå dessa mål betonades på flera ställen i betänkandet. I detta sammanhang borde även bemärkas, att den solidariska ansvarighet, som åvilade låntagarna i de på egen uppläning baserade kreditanstalterna för jordbruket, icke kunde åläggas låntagarna i en statlig lånefond; även detta förhållande syntes ytterligare motivera en centralisering. Styrelsen trodde dessutom, att en sådan anordning skulle i längden bli billigare, därigenom att mellanbändernas befattning med frågorna bleve mindre omfattande. Det torde ligga i sakens natur, att en sådan centralisering som den föreslagna icke skulle kunna utesluta behovet av lokala medhjälpare eller mellanhänder. Dessa skulle emellertid bli ett slags förvaltare

med uppgift att förmedla och bereda låneansökningarna samt handhåva utanordnandet av beviljade lån och uppbörden av förfallande annuiteter ävensom frågor, som stode i samband med panternas mottagande, skötsel och förvaring m. m. Nämnden skulle sålunda äga att såsom låneförvaltare antaga sådana institutioner, som jordbruksutredningen tänkt sig såsom lånebeviljare, samt i övrigt i överensstämmelse med utredningens förslag hava möjlighet att själv eller för låneförvaltarna använda sig av lånebiträden enligt det föreliggande förslaget.

I väsentligen enahanda riktning hava statskontoret, bank- och fondinspektionen, sparbanksinspektionen, fullmäktige i riksgäldskontoret och styrelsen för Svenska sparbanksföreningen uttalat sig. Statskontoret har dock såtillvida varit skiljaktigt, att statskontoret ansett, att nämnden jämväl borde omhänderhåva utbetalningen av lånen och förvaltningen av dem. Enligt statskontorets mening borde även övervägas, huruvida det icke kunde vara fördelaktigt att även utnyttja hushållningssällskapens erfarenheter rörande de lånesökande jordbrukarnas förhållanden.

Av de myndigheter och korporationer, som yttrat sig över jordbrukskreditutredningens förslag till *anskaffning av för lånerörelsen erforderliga medel*, hava statskontoret, fullmäktige i riksbanken, styrelsen för Sveriges allmänna hypoteksbank och Sveriges allmänna lantbruks-sällskap tillstyrkt eller lämnat utan erinran, att medlen tillhandahölles från en för ändamålet särskilt bildad lånefond.

Fullmäktige i riksbanken hava härutinnan anfört:

Den föreslagna anordningen torde för riksbankens valutavärdande uppgift hava betydelse endast med hänsyn till den statliga upplåning, som därav föranleddes. Ur denna synpunkt syntes densamma under nuvarande förhållanden icke möta större betänkligheter, särskilt med hänsyn till att den behöfliga upplåningen enligt fullmäktiges mening torde bliva av ganska begränsad omfattning. Staten borde i samband med ett eventuellt beslut om dylik kredit företaga motsvarande upplåning för tid, som motsvarade eller vore något längre än amorteringstiden för de lån, som skulle tillhandahållas från fonden.

Fullmäktige i riksgäldskontoret hava rörande denna fråga uttalat viss tvekan, men dock ej velat motsätta sig det föreslagna finansieringssättet. Fullmäktige hava yttrat:

Enligt fullmäktiges mening hade det varit önskvärt, om medel till ifrågavarande lånekonvertering kunnat anskaffas på annat sätt än som föreslagits. De kreditinstitut för fastighetsbelåning, som dittills tillkommit under statens direkta medverkan, anskaffade alla själva sina för rörelsen erforderliga medel genom upplåning mot obligationer eller andra skuldförbindelser, under det staten i nu ifrågavarande fall skulle av genom dess försorg upplånade medel tillskjuta hela det erforderliga kapitalet. Då fullmäktige emellertid insågo svarigheterna att på först nämnt sätt nu ordna medelsanskaffningen för ifrågavarande ändamål, ville fullmäktige ej motsätta sig det föreslagna finansieringssättet. Fullmäktige ville dock uttala den förhoppningen, att Kungl. Maj:t och riksdagen, om de fattade beslut i huvudsaklig överensstämmelse med jordbrukskreditutredningens förslag, ville göra ett uttalande om att här föreläge

ett undantagsfall, som sålunda ej borde bliva prejudicerande för den händelse liknande konverterings- eller utlåningsfrågor skulle uppkomma beträffande andra näringsgrenar.

Gentemot förslaget, att *fondens förvaltning* skulle omhänderhavas av riksgäldskontoret har statskontoret anfört, att det syntes ligga närmast till hands, att denna fond — såsom förhållandet vore med flertalet andra statliga utlåningsfonder — förvaltades av statskontoret. Någon anledning att på den grund, att fondens medel förväntades skola anskaffas genom upplåning genom riksgäldskontorets försorg ställa fonder under denna myndighets förvaltning syntes statskontoret icke föreligga.

Fullmäktige i riksgäldskontoret hava uttalat, att enligt deras mening något ej funnes att invända mot att förvaltningen av fonden omhänderhades av riksgäldskontoret.

Beträffande förslaget i vad avser *statens räntegottgörelse* för de i anspråk tagna medlen hava fullmäktige i riksgäldskontoret yttrat:

Det angivna sättet för ränteberäkningen innebure ett avsteg från vad som gällde i fråga om statens nuvarande utlåningsfonder, där räntefoten, så vida ej beträffande vissa fonder särskilda skäl föranlett till annat, bestämts med hänsyn till den effektiva medelräntan å statens hela fonderade upplåning, med undantag av den del därav, som placerats i statens järnvägar. Då berörda medelränta för budgetåret 1933/1934 utgjorde 4.42 procent och för innevarande budgetår beräknades komma att understiga nämnda räntefot med endast någon tiondels procent, vore det uppenbart, att, om nu ifrågavarande lånefond skulle kunna fylla sitt ändamål att bereda jordbrukarna billigare sekundärkredit än befintliga kreditinstitut tillhandahölle, räntan i från fonden utlämnade medel i enlighet med jordbrukskreditutredningens förslag ej borde överstiga statens kostnader för anskaffande av de medel, som komme att investeras i fonden. Ur både riksgäldskontorets och nämndens synpunkt vore det för undvikande av en allt för invecklad bokföring lämpligt, att denna regel tillämpades så, att å de medel, som tillhandahölles av riksgäldskontoret under ett budgetår, skulle erläggas en fast ränta, beräknad med hänsyn till medelräntan under nästföregående budgetår för statens upplåning mot obligationer.

Vad angår *utlåningsräntan* har statskontoret uttalat, att densamma borde fastställas av Kungl. Maj:t och riksdagen och, i överensstämmelse med vad eljest skedde, den därvid bestämda räntefoten bliva avgörande för frågan, i vad mån lånemedel och andra statsinkomster borde investeras i fonden.

Lantbruksstyrelsen har i denna del anfört:

Utredningen syntes själv tveksam angående hållbarheten av sina beräkningar rörande den procent, som måste avses till täckande av omkostnader och till avsättning till riskfond, och framhölle utredningen med avseende härå, att, därest dessa beräkningar skulle visa sig icke vara hållbara, statsmakterna finge träffa härav föranledda dispositioner. Skulle detta kunna ske med återverkan även på redan utlämnade lån, torde denna möjlighet böra tagas i betraktande vid lånens utlämnande, så att

hinder icke mötte att senare vidtaga den höjning i förvaltningsprocenten, som kunde erfordras. Då emellertid räntefoten i fråga om dessa lån syn-tes äga mindre betydelse än själva tillgången på lånemöjligheter, torde skäl tala för att redan från början avväga den del av räntan, som erfordrades för täckande av med verksamheten förenade kostnader samt för avsättning till riskfond, så hög att en senare förhöjning om möjligt kunde undvikas. Enligt styrelsens förmenande vore det lättare och mera tilltalande att, om så visade sig erforderligt, vidtaga en sänkning härav än motsatsen.

Fullmäktige i riksgäldskontoret hava framhållit, att, då den föreslagna räntemarginalen, en halv procent, skulle täcka såväl alla förvaltningskostnader som avsättning till säkerhetsfonden, beräkningarna syntes fullmäktige vara allt för optimistiska.

Fullmäktige i riksbanken hava ansett, att utlåningsräntan borde fixeras till en på förhand angiven sats, så att låntagarna från början finge klarhet om lånevillkoren. Utan att så skedde skulle omfattningen av konverteringsaktionen sannolikt komma att minska.

I flera yttranden har framhållits, att *förvaltningskostnaderna* sannolikt blivit av jordbrukskreditutredningen för lågt beräknade. Uttalanden i denna riktning hava gjorts av bank- och fondinspektionen, sparbanksinspektionen, fullmäktige i riksbanken, fullmäktige i riksgäldskontoret och styrelsen för Sveriges allmänna hypoteksbank.

Fullmäktige i riksgäldskontoret hava anfört:

Även om avsättning till den föreslagna fonden ej skulle taga sin början förrän i bokslutet för år 1939, syntes man böra räkna med att räntebetalning i full utsträckning till riksgäldskontoret näppeligen kunde komma att fullgöras under de första åren, då förvaltningskostnaderna torde komma att bli alla för höga för att möjliggöra dylik betalning. Vid sådant förhållande och då nämnden för det första organisationsarbetet, alltså långt innan några inkomster inflöte av lånerörelsen, givetvis behövde äga tillgång till ett rörelsekapital, förefölle det fullmäktige lämpligast, att riksdagen anvisade anslag till bestridande av de närmaste årens förvaltningskostnader. Då man ej torde kunna förvänta återbetalning av ett sådant anslag, borde detsamma anvisas av andra statsinkomster än lånemedel.

Styrelsen för Sveriges allmänna hypoteksbank har till utveckling av sin mening anfört:

Det måste anses klart, att ju flera låneförmedlare eller låneförvaltare, som toges i anspråk för aktionen, ju svårare komme det att bli att hålla omkostnaderna inom rimliga gränser. Om man nämligen hos varje sådan hjälpare skulle behöva påfordra juristbiträde för in-teckningarnas skötsel, särskild bokföring och annuitetsuppbörd, särskilt ombud för nämnden för att delta i styrelseärendenas behandling, eventuellt kontroll, som kanske en eller annan gång måste utsträckas till undersökningar på platsen av belånade egendomar m. m., som kunde komma vid en in-teckningsförvaltning, och om dessutom kanske 30 till 40 förmedlare skulle engageras, så låge det i öppen dag, att man icke kunde komma långt ens med de 200,000 kronor, som utredningen tänkt sig skola stå till

buds under de första tre åren, sedan de anslagna 40 miljonerna disponerats. Först sedan lånerörelsen fortgått någon tid och större belopp tillförts fonden, torde man kunna komma därhän, att det tänkta förvaltningsbidraget kunde förslå. Det torde vara en känd sak, att frågan om förvaltningskostnaden medförde rätt mycket bekymmer vid finansieringen av bostadskreditkassan under rörelsens startår. Styrelsen kunde därför icke underlåta att framhålla nödvändigheten av att i aktionen för nu ifrågavarande sekundärkredit inginge ett engångsanslag för att täcka omkostnaderna för starten och åtminstone för det första verksamhetsåret.

Slutligen har styrelsen för Svenska bankföreningen anmärkt mot att intet försök gjorts att beräkna de kostnader, som lånerörelsen kunde väntas komma att draga. Att dessa kostnader komme att bli avsevärda, därest den av utredningens majoritet förordade organisationen skulle anlitas, syntes dock styrelsen vara ganska uppenbart.

Beträffande den av jordbrukskreditutredningen föreslagna anordningen med uppläggandet av en *särskild säkerhetsfond* för mötande av å lånerörelsen uppkommande kapitalförluster har statskontoret — under hänvisning till hittills tillämpad praxis i fråga om statliga lånefonder — ansett, att en dylik åtgärd icke vore av förhållandena motiverad.

I detta sammanhang har statskontoret vidare anfört:

Enligt statskontorets mening finnes ej skäl för att i budgettekniskt hänseende behandla fonden och den i samband därmed stående lånerörelsen på annat sätt än som eljest ägde rum vid statlig lånerörelse av liknande art. Sålunda torde fondens avkastning böra upptagas till redovisning å särskild inkomsttitel i riksstaten och de av låneverksamheten föranledda förvaltningskostnaderna böra bestridas från ett för detta ändamål under verkliga utgifter å riksstaten uppfört särskilt anslag. Den anordning i förevarande avseende utredningsmännen tänkt sig kunde statskontoret därför icke tillstyrka.

Lantbruksstyrelsen har i förevarande avseende anfört:

En förutsättning för genomförande av den nya låneverksamheten syntes styrelsen med nödvändighet böra vara, att denna ordnades så, att den icke komme att kräva direkta tillskott av statsmedel. Låneverksamheten måste därför genom fondavsättningar själv täcka risken för oundvikliga förluster. Att sådana kunde uppstå, syntes hava förutsatts jämväl av utredningen. Detta torde också särskilt bliva fallet, därest lånen skulle komma att anlitas för konvertering av äldre skulder hos jordbrukare, vars skuldbörda uppginge till eller överstege värdet av tillgångarna, då här alltid föreläge risk, att ställningen oaktat konverteringen bleve ohållbar och att vid en då framtungen avveckling förlust kunde uppstå. Det vore visserligen antagligt, att förlusterna icke komme att visa sig de första åren. Att emellertid därav draga den slutsatsen, att någon avsättning till riskfond icke skulle vara erforderlig redan från början, syntes styrelsen knappast riktigt. Riskfonden avsåge ju att säkerställa, att medel finnes, när fonden en gång behövde tagas i användning. Hade då inga eller otillräckliga fondavsättningar skett, inträdde lätt det förhållandet, att medel till att täcka uppkommande förluster icke finnes tillgängliga och att staten tvingades att träda emellan.

Bank- och fondinspektionen har rörande nu ifrågavarande spörsmål yttrat:

Det måste tillses, att kreditverksamheten ordnades så, att den, frånsett erforderligt kapital, kunde bära sig själv. Enligt inspektionens mening uppfyllde förslaget icke denna fordran. Sålunda hade inspektionen funnit det anmärkningsvärt, att förslaget utginge från, att förluster skulle i viss utsträckning täckas av staten med anlitande av skattemedel. Säkerhetsfonden finge nämligen tagas i anspråk endast för täckande av kapitalförlust, men däremot icke för täckande av ränteförlust. Den beräknade säkerhetsfonden torde för övrigt icke förslå långt ens till täckande av kapitalförluster. Jordbrukskreditutredningen hade själv framhållit, att den tilltänkta avsättningen till dylik fond vore »så obetydlig, att även under oväntat gynnsamma omständigheter en lång tidsperiod måste förflyta, innan fonden kunde anses hava uppnått önskvärd styrka». Redan från början borde enligt inspektionens mening åtgärder vidtagas för uppnående inom rimlig tid av en betryggande inre fondbildning, och räntan å utlämnade lån måste anpassas med hänsyn härtill.

Fullmäktige i riksgäldskontoret hava framhållit, att man även vid en mycket försiktig utlåningspolitik ej torde kunna bortse från möjligheten, att uppkommande kapitalförluster icke helt skulle kunna täckas av säkerhetsfondens medel. För sådana eventuella överskjutande förluster, som föranledde en avskrivning av lånefondens kapital till motsvarande del, borde ersättning i sinom tid beredas riksgäldskontoret genom anvisande av anslag å riksstaten av skattemedel.

Beträffande fondens eventuella oregrerade ränteskulder till riksgäldskontoret hava fullmäktige anfört, att dessa lämpligen borde varje år före den 1 november, i samband med riksgäldskontorets sedvanliga anmälningar om uppkomna förluster å statens utlåningsfonder m. m., anmälas hos Kungl. Maj:t för erforderliga åtgärder.

Fullmäktige i riksbanken hava uttalat, att de i överensstämmelse med reservanten Adler ville understryka den ekonomiska risk, staten kunde komma att löpa på grund av den föreslagna utlåningen. För att minska risken syntes det fullmäktige riktigt att räkna med en avsevärt större avsättning till säkerhetsfonden, förslagsvis 0.5 procent.

Sparbanksinspektionen har anfört:

Det låge i sakens natur, att krediter mot ifrågavarande säkerhet ställde stora anspråk på sakkunnigt bedömande och noggrant övervakande. Risken ökades givetvis därigenom, att krediten bundes för lång tid. De belånade inteckningarna skulle enligt förslaget ligga inom 75 procent av fastställt belåningsvärde, som dock icke finge sättas högre än taxeringsvärdet. Den förmånsrätt, som tillkomme oguldna räntor, arbetslöner samt avdiknings- och odlingslån, kunde emellertid förhöja nämnda gräns mycket avsevärt. Även under förutsättning av en noggrann och försiktig värdering av fastigheten, verkställd i anledning av låneansökningen eller kort tid dessförinnan, syntes den riskpremie, varmed jordbrukskreditutredningen kalkylerat, vara alltför låg.

Styrelsen för Svenska bankföreningen har uttalat, att det med hänsyn till de risker, som bleve förbundna med den föreslagna rörelsen, syntes erforderligt, att sådan jämkning vidtoges i förslaget, att behovet av en någorlunda betryggande reserv för mötande av förluster bättre tillgodosåges.

Slutligen har styrelsen för Sveriges allmänna hypoteksbank anført, att styrelsen ställde sig skeptisk beträffande storleken av den del av annuiteterna, som skulle avsättas mot förlustriskerna, vilka torde bliva betydande med hänsyn till läget på de panter, som skulle belånas, men att styrelsen ansåge i överensstämmelse med jordbrukskreditutredningen, att denna fråga kunde överlämnas åt framtiden.

I fråga om *möjligheten att erhålla lån från fonden utan samband med konvertering av redan förefintliga krediter* har statskontoret anført:

Det torde icke vara uteslutet, att genom den statliga låneorganisation, som av jordbrukskreditutredningen föresloges, en sekundärbelåning kunde komma att uppstå utan det samband med konvertering av redan befintliga sekundärlån, som med förslaget avsetts. En knappast önskvärd ökning av jordbrukets skuldsättning av måhända avsevärd omfattning skulle härigenom bliva följden.

Bank- och fondinspektionen har erinrat, att jordbrukskreditutredningens förslag främst avsåge en konsolidering av redan befintlig gäld, även om de föreslagna bestämmelserna icke syntes utesluta ny skuldsättning.

Lantbruksstyrelsen har i förevarande avseende anført:

Jordbrukskreditutredningen syntes för sin del förutsätta, att den nya lånemöjligheten skulle få sin huvudsakligaste betydelse för konvertering av redan befintliga lån. Den torde emellertid även kunna få ett visst värde som ett medel för jordbrukare, som startade jordbruk eller vore i behov av sekundärlån för jordbruksdriftens förbättrande, att utan anlåtande av borgensmän skaffa sig erforderliga lån. I detta sammanhang förtjänade emellertid att framhållas, att erfarenheten ofta visat, att beredandet av lånemöjligheter på särskilt gynnsamma villkor lätt bleve en lockelse till större skuldsättning än nöden krävde.

Beträffande *kapitalbehovet* för den föreslagna lånefonden har statskontoret anført:

Av vissa uttalanden i betänkandet syntes kunna dragas den slutsatsen, att, åtminstone under nuvarande ränteförhållanden, efterfrågan på de föreslagna långfristiga lånen sannolikt komme att hålla sig inom tämligen måttliga gränser. Enligt statskontorets mening kunde ifrågasättas, huruvida icke det belopp av 40 miljoner kronor, som enligt utredningsmännens förslag i riksstaten för nästkommande budgetår skulle beräknas för kapitalavsättning till fonden, borde kunna, till dess praktisk erfarenhet av förhållandena på förevarande område vunnits, ganska väsentligt reduceras.

Fullmäktige i riksbanken hava uttalat, att den behöfliga upplåningen torde bliva av ganska begränsad omfattning.

Enligt styrelsens för Svenska bankföreningen åsikt syntes det icke vara anledning att nu bestämma lånefonden till så stort belopp som av ut-

redningen föreslagits. Lämpligare vore att göra början med en fond av mindre storlek, som ökades om och i den mån lånerörelsen utvecklades.

Även styrelsen för Svenska jordbrukskreditkassan har framhållit, att det syntes tvivelaktigt, huruvida fonden under nuvarande allmänna ränteläge och konkurrens om utlåningen kunde komma att anlitas i mera avsevärd omfattning.

Lika med jordbrukskreditutredningen och på de av utredningen anförda skäl anser jag, att genomförandet av en konvertering, varom här är fråga, medelst reguljära åtgärder från de kreditinstitutioners sida, vilka hava hand om den nuvarande sekundärbelåningen, svårigen skulle kunna åstadkommas. Liksom utredningen håller jag före, att den för närvarande lämpligaste formen för frågans lösning är, att en statlig lånefond bildas, för vars handhavande särskilda regler fastställas. Fonden synes kunna benämnas statens sekundärlånefond för jordbrukare. Mot fondens förvaltning av riksgäldskontoret, på sätt jordbrukskreditutredningen föreslagit, har jag ej funnit anledning till erinran.

*Departements-
chefen.*

Vad angår den föreslagna organisationen av låneverksamheten hava, såsom framgår av de avgivna yttrandena, meningarna härutinnan varit delade. Bland de nackdelar en enligt utredningens förslag anordnad organisation ansetts medföra har i yttrandena med särskild styrka framhållits dels den bristande enhetlighet, som komme att vidlåda handläggningen av låneärendena, och dels den intressekonflikt vid långivningen, som kunde uppkomma hos låneförmedlare, vilka själva bedreve utlåning mot sekundära säkerheter, och som kunde tänkas föranleda att vissa mera riskfyllda krediter överflyttades på fonden. I förstnämnda hänseendet må erinras, att det givetvis ligger stor vikt uppå, att låneansökningarna underkastas en enhetlig prövning. Då emellertid en av den föreslagna nämndens främsta uppgifter skall vara att tillse, att lånefrågorna bliva föremål för ett likartat och enhetligt bedömande från de olika låneförmedlarnas sida, torde anmärkningen icke böra tillmätas någon större betydelse. Nämnden saknar enligt förslaget icke heller möjligheter vare sig att utöva kontroll eller att vidtaga rättelse, där så finnes påkallat. Jämförelsen med Svenska bostadskreditkassan i förevarande avseende synes ej övertygande. De låneärenden, låneförmedlarna få handlägga, torde komma att som regel avse lägre belopp och sammanlagt utgöra ett vida större antal än dem bostadskreditkassan har att pröva.

Beträffande de uttalade farhågorna för en intressekonflikt vid långivningen hos vissa låneförmedlare, som skulle kunna tänkas medföra menliga verkningar för staten, synas dessa vara övedrivna. I förslaget har skapats viss garanti mot en ur statens synpunkt icke önskvärd långivning genom bestämmelsen att i behandlingen av låneärenden skall deltaga ett ombud för statsverket, mot vars mening lån ej må beviljas. Vidare kan och bör nämnden givetvis utöva uppsikt över låneförmedlarnas handlande i förevarande hänseende. Visar sig någon låneförmedlare

mindre lämplig i denna sin egenskap, bör han naturligtvis skiljas från uppdraget. På grund av vad sålunda anförts och då de skäl, jordbrukskreditutredningen i övrigt åberopat till motivering av sitt organisationsförslag, synas bärande, har jag ansett mig böra biträda detsamma.

De av jordbrukskreditutredningen behandlade spörsmålen om räntegottgörelse till staten för medel, som placerats i lånerörelsen, om den utlåningsränta, som skall tillämpas i fråga om lån från fonden, om sättet för bestridande av förvaltningskostnaderna samt om avsättning av medel till en säkerhetsfond för mötande av eventuella kapitalförluster äga ett visst samband med varandra och kunna därför lämpligen upptagas till gemensamt övervägande. Utredningens förslag i dessa delar, särskilt vad angår den föreslagna säkerhetsfonden, har i yttrandena föranlett vissa erinringar, vilka enligt min mening icke sakna fog. Därvid bör främst uppmärksammas, att med säkerhetsfonden avses att täcka uppkomna kapitalförluster men däremot icke ränteförluster. Dessa senare förluster liksom ock sådana kapitalförluster, till vilkas gäldande säkerhetsfonden ej förslår, tänker sig utredningen närmast skola täckas med skattemedel. Uppenbarligen får vid dessa förhållanden anordningen med en säkerhetsfond ett minskat värde. I likhet med statskontoret anser jag, att upplägget av en dylik säkerhetsfond icke är motiverat. Uppkommande förluster torde, om så blir erforderligt, få täckas i samma ordning som i dylikt fall tillämpas beträffande statens övriga utlåningsfonder, nämligen genom anslag å riksstaten. Jämväl i övrigt biträder jag statskontorets uppfattning, att någon giltig anledning icke finnes att i budgettekniskt avseende behandla förevarande fond annorlunda än andra liknande fonder. Riksgäldskontorets räntekostnader för de låne-medel, som investerats för fonden, torde sålunda böra bestridas på samma sätt som räntan å statsskulden i övrigt. Till täckande av förvaltningskostnaderna torde, i överensstämmelse med vad som exempelvis gäller beträffande egnahemslånefonden, böra upptagas anslag under nionde huvudtiteln. En följd av denna anordning är å andra sidan, att avkastning av fonden bör redovisas såsom inkomst under särskild inkomsttitel i riksstaten.

Vad angår den ränta, som låntagarna skola betala, biträder jag utredningens förslag, innebärande att densamma bör för varje lån bestämmas vid lånets beviljande och därefter oförändrad gälla under hela lånetiden. Räntefoten torde böra för varje budgetår beträffande de lån, som därunder beviljas, fastställas av Kungl. Maj:t. Dess beräkning synes, i avslutning till vad riksgäldsfullmäktige anført, böra ske med hänsyn tagen till medelräntan under nästföregående budgetår för statens upplåning mot obligationer. I överensstämmelse med utredningens förslag torde emellertid — på grund av statens utgifter för de med låneförelsen för- enade förvaltningskostnaderna — utlåningsräntan böra överstiga sagda medelränta med en halv procent. Om omständigheterna därtill för-

anleda torde hinder icke böra möta för Kunzl. Maj:t att fastställa en ännu något högre räntefot. Under de första åren av låneverksamheten, till dess erfarenhet rörande densamma vunnits, torde anledning dock icke föreligga att tillämpa annan räntesats än den enligt angivna grunder lägsta möjliga. Skulle förhållandena gestalta sig sålunda, att en sänkning av räntan finnes påkallad, torde, på samma sätt som beträffande utlåningsräntan vid andra statens utlåningsfonder, frågan få underställas riksdagen.

Beträffande redovisningen av i lånerörelsen inflytande medel torde böra stadgas skyldighet för låneförmedlare och lånebiträden att ofördröjligen inleverera uppburna räntor och amorteringar till nämnden. Det torde böra åligga nämnden att till riksgäldskontoret redovisa inlevererade medel före januari månads utgång varje år. I avbidan på dylik redovisning böra medlen hållas insatta å checkräkning i riksbanken eller å postgiro-konto. På enahanda sätt bör förfaras med sådana medel, vilka nämnden mottager från riksgäldskontoret och vilka ej omedelbart erfordras i lånerörelsen. Medel, vilka låneförmedlare mottager från nämnden, böra, i avbidan på deras användning för med dem avsett ändamål, insättas å postgirokonto.

De bestämmelser, som sålunda föreslås skola gälla, innebära icke något avsteg från den av jordbrukskreditutredningen uttalade, av mig såsom riktig befunna principen, att låneverksamheten skall i görligaste mån bära sig själv. Möjligheten att härvidlag följa utvecklingen förefinnes i lika hög grad enligt det av mig förordade som enligt utredningens förslag.

Enär i några yttranden uttalats tveksamhet, huruvida lån från fonden bör beviljas i sådana fall, då med lånet ej avses att omlägga redan erhållna krediter, vill jag framhålla, att enligt min mening hinder ej bör möta att i dylika fall bevilja lån. Att den föreslagna hjälpkaktionen i främsta rummet avser att konvertera på ogynnsamma villkor erhållna krediter, synes icke rimligtvis böra utesluta, att lån exempelvis beviljas jordbrukare, som för startandet av ett eget jordbruk är i behov av kapital.

Såsom jag tidigare framhållit, kan tvekan råda rörande den omfattning, den föreslagna låneverksamheten kan komma att erhålla. Det finnes anledning antaga, att kreditinrättningarna med nuvarande förhållanden på kapitalmarknaden söka behålla sina krediter. Även om utvecklingen kommer att gå i nu antydda riktning, är därmed icke sagt, att fonden förlorar sin betydelse. Oavsett omfattningen av lånerörelsen, kommer fonden att äga sitt värde genom att i för låntagarna gynnsam riktning påverka betalningsvillkoren för det slag av krediter, varom här är fråga.

I statsverkspropositionen för nästa budgetår har såsom kapital till fonden beräknats ett belopp av 20,000,000 kronor. Sannolikt torde nämnda belopp förslå för ändamålet. I allt fall synes anledning saknas att,

innan erfarenhet vunnits rörande lånebehovet, anvisa högre belopp än det sålunda beräknade.

Något anslag till förvaltningskostnaderna har icke beräknats i statsverkspropositionen. En tillförlitlig beräkning av medelsbehovet för detta ändamål torde icke för närvarande vara möjlig. Jag hemställer, att anslagsbeloppet för nästa budgetår bestämmes till 50,000 kronor att anvisas såsom förslagsanslag.

Det inom jordbruksdepartementet utarbetade förslaget till kungörelse angående statens sekundärlånefond för jordbrukare har avfattats i överensstämmelse med av mig i det föregående tillstyrkta grunder. Förslaget torde få såsom *bilaga A* fogas vid statsrådsprotokollet. Beträffande detaljbestämmelserna i detsamma torde jag, utöver vad förut anförts, få göra följande erinringar.

Fondens ändamål.

1 §.

Denna paragraf, som avhandlar fondens ändamål och lämnar definition å vad med jordegendom bör förstås, är, bortsett från den avvikelse, som föranletts av fondens ändrade benämning, likalydande med § 1 i jordbrukskreditutredningens förslag. Ett av Stockholms läns och stads trädgårdsråd väckt yrkande att jämväl fastighet, varå enbart trädgårds-skötsel bedrivs, skulle i förevarande hänseende betraktas såsom jordegendom har jag sålunda ej funnit skäl biträda.

Fondens förvaltning.

2 §.

I överensstämmelse med stadgandet i § 2 av jordbrukskreditutredningens förslag har under förevarande paragraf föreskrivits, att fonden skall förvaltas av riksgäldskontoret.

I § 3 första stycket av jordbrukskreditutredningens förslag stadgas, att medel, som av staten anvisats till fonden, skola inestå hos riksgäldskontoret, så länge de ej tagas i anspråk för lånerörelsen.

Med avseende å berörda stadgande hava fullmäktige i riksgäldskontoret yttrat:

Den formulering, jordbrukskreditutredningen givit i frågavarande stycke, syntes tyda på att utredningen antagit, att riksgäldskontoret städse skulle hålla av statsmakterna till utgående av lånemedel anvisade medel till hela deras belopp i beredskap för respektive ändamål. Detta vore emellertid ej fallet, utan riksgäldskontoret sökte anpassa sin upplåning efter de beräknade uttagen å anslagen och ej efter dessas sammanlagda belopp. För att underlätta riksgäldskontorets beräkningar av dess upplåningsbehov borde den nämnd, som skulle handhava lånerörelsen för statens räkning, uppgiva sitt medelsbehov för viss tidrymd, exempelvis ett kvartal framåt. En sådan förhandsuppgift utgjorde givetvis ej något hinder för nämnden att undantagsvis uttaga större belopp än det uppgivna, därest detta skulle visa sig otillräckligt.

I enlighet härmed hava fullmäktige hemställt, att ifrågavarande stycke måtte givas det innehåll, att medel, som av staten anvisats till fonden, skulle utbetalas av riksgäldskontoret i den mån de erfordrades för lånerörelsen.

Riksgäldsfullmäktiges hemställan med avseende å innehållet i ifrågavarande stycke har i departementsförslaget i huvudsak beaktats, varjämte stycket uppflyttats till förevarande paragraf. Vad fullmäktige i detta sammanhang i övrigt anfört synes jämväl böra gälla. Departements-
chefen.

Lånerörelsens organisation m. m.

3 §.

Förevarande paragraf, som anger, att ledningen av lånerörelsen skall för statens räkning handhavas av en nämnd, och upptager bestämmelser om dennas verksamhetsort och sammansättning, är likalydande med § 4 i jordbrukskreditutredningens förslag.

4 §.

I denna paragraf meddelas bestämmelser om låneförmedlare. Beträffande det huvudsakliga innehållet av dessa bestämmelser hänvisas till vad härom anförts i redogörelsen för förslagets allmänna grunder. Paragrafen överensstämmer med § 5 i jordbrukskreditutredningens förslag.

5 §.

Denna paragraf, som inrymmer bestämmelser om lånebiträden, överensstämmer med § 6 i jordbrukskreditutredningens förslag.

6 §.

De här meddelade föreskrifterna om vem som äger bestämma arvodet åt nämndens ledamöter samt ersättningar till låneförmedlare, lånebiträden och övriga funktionärer inom lånerörelsen äro likalydande med motsvarande bestämmelser i § 8 av jordbrukskreditutredningens förslag.

Lånerörelsens bedrivande.

7 §.

I denna paragraf angivas befogenheterna för låneförmedlarna och deras styrelser. Paragrafen överensstämmer med § 10 i jordbrukskreditutredningens förslag.

8 §.

Bestämmelserna i denna paragraf, enligt vilka beslutanderätten i fondens ärenden eller vissa av dem skall kunna överlätas på ett arbetsutskott inom låneförmedlares styrelse eller, där bankaktiebolag anlitas

som låneförmedlare, åt styrelsen för kontor, som för låneförmedlingen användes, överensstämman med stadgandena i § 11 av jordbrukskreditutredningens förslag.

9 §.

Förevarande paragraf, vari angives, att i behandlingen av fonden rörande ärenden skall deltaga ett av Kungl. Maj:t förordnat ombud, mot vars mening lån ej får beviljas, överensstämmer med § 12 i jordbrukskreditutredningens förslag.

10 §.

De i denna paragraf meddelade bestämmelserna om åliggande för nämnden och låneförmedlarna att föra räkenskaper och protokoll samt för låneförmedlarna dessutom att lämna fortlöpande redovisning motsvara stadgandena i § 13 första och tredje styckena av jordbrukskreditutredningens förslag.

11 §.

För innehållet i denna paragraf, som upptager bestämmelser om placering av medel, som ej omedelbart erfordras i lånerörelsen, om nämndens redovisningsskyldighet till riksgäldskontoret samt om vissa åligganden med avseende å influtna räntor och amorteringar, har tidigare redogjorts.

12 §.

Denna paragraf, som handlar om förvaring av de för fondens räkning mottagna lånereverserna och säkerhetshandlingarna, är likalydande med § 14 i jordbrukskreditutredningens förslag.

13 §.

Enligt § 15 första stycket i jordbrukskreditutredningens förslag skola ledamöter av nämnden eller av låneförmedlares styrelse eller i fall, varom i 8 § förmäles, kontorsstyrelse vara solidariskt ansvariga för skada, som de uppsåtligen eller av vårdslöshet tillskynda fonden.

I § 15 andra stycket av nämnda förslag stadgas, att låneförmedlare ej är ansvarig för skada, som av styrelseledamot eller annan tillskyndas fonden.

I motiveringen till sagda paragraf har jordbrukskreditutredningen anfört:

Såsom förut framhållits, kunde kreditinrättningarna icke förväntas vilja åtaga sig uppdraget att handhava fondens rörelse under annan förutsättning än att det stode klart, att de icke med sina medel bleve ansvariga för de i fondrörelsen vidtagna åtgärderna. Kreditinrättningar-

nas delägare eller huvudmän bleve icke i tillfälle att å sina stämmor taga befattning med fondens angelägenheter. Det bleve vederbörande styrelse, som komme att vidtaga åtgärderna och fatta besluten i fondens ärenden, och det bleve de styrelseledamöter, vilka genom uppsåtligt fel eller vårdslöshet orsakat fonden skada, men icke institutet självt, som finge bära påföljden av det förelupna. Det vore självfallet, att, om någon hos kreditinrättningen anställd person, som ej tillhörde styrelsen, skulle genom förgripligt handlingssätt tillskynda fonden skada, fonden alltid finge med sitt skadeståndsanspråk vända sig mot denne och därjämte ägde söka styrelsen, därest denna skulle befinnas hava uppsåtligen eller genom vårdslöshet medverkat i det skedda. I de här dryftade ersättningsfrågorna komme således fondens förhållande till den, som handhade dess lånerörelse, och dennes medhjälpare att vara detsamma som om rörelsens handhavande anförtrotts åt en statsmyndighet. De stadganden, som synts erforderliga för att klarlägga det nu berörda rättsläget, hade meddelats i § 15.

Något stadgande motsvarande bestämmelsen i § 15 andra stycket av jordbrukskreditutredningens förslag har icke upptagits i departementsförslaget. Jag har nämligen ansett det rimligt, att låneförmedlare i samma utsträckning som annan uppdragstagare blir ansvarig gentemot uppdragsgivaren — i detta fall staten — för skada, som tillskyndas av personer i låneförmedlarens tjänst. Att kreditinrättningarna skulle vägra att under dylik förutsättning åtaga sig uppdraget såsom låneförmedlare torde näppeligen behöva befaras.

*Departements-
chefen.*

Med hänsyn till det ansvar för omhänderhavda medel ur fonden, som sålunda kommer att åvila låneförmedlare, har det synts mig ej vara erforderligt, att styrelseledamöternas ansvarighet för samma medel göres mera omfattande än som utan särskilt stadgande följer av allmänna rättsregler. Vad åter nämndens ledamöter angår torde de böra få underkasta sig solidarisk ansvarighet för skada, som de uppsåtligen eller av vårdslöshet tillskynda fonden.

Revision.

14 §.

I denna paragraf inrymnas bestämmelser om revision av nämndens och låneförmedlarnas räkenskaper och förvaltning samt om nämndens och låneförmedlarnas revisorer. Paragrafen överensstämmer med § 16 i jordbrukskreditutredningens förslag.

15 §.

Denna paragraf, som upptager bestämmelser om den ordning, i vilken revisionen skall verkställas, till vem revisionsberättelserna skola avgivas, deras innehåll i visst avseende samt om vem som beslutar angående ansvarsfrihet, motsvarar § 17 i jordbrukskreditutredningens förslag. Sistnämnda paragraf har i departementsförslaget allenast undergått den änd-

ring, som påkallats av att revisionsberättelserna ansetts böra ingivas till chefen för jordbruksdepartementet i stället för till chefen för finansdepartementet.

16 §.

I anslutning till vad i 13 § föreslagits torde den i § 18 i jordbrukskreditutredningens förslag stadgade ansvarigheten böra inskränkas att avse nämndens revisorer.

Utlåningsvillkor.

17 §.

Bestämmelserna i denna paragraf, som handla om utlåningsräntan och sättet för dennas fastställande, motsvara stadgandena i § 19 av jordbrukskreditutredningens förslag. Rörande dessa bestämmelser hänvisas till vad i det föregående anförts.

18 §.

Första stycket första punkten, som stadgar viss begränsning i fråga om lånebelopps storlek, överensstämmer med § 20 första stycket första punkten i jordbrukskreditutredningens förslag.

I § 20 första stycket andra punkten av utredningens förslag föreskrives, att i jordegendomens belåningvärde ej må inräknas värdet å växande skog.

I motiveringen till förslaget i denna del har jordbrukskreditutredningen anført:

Genom år 1930 vidtagna författningsändringar hade det medgivits hypoteksföreningarna att vid sina värderingar av fastigheter i belåningsvärdet inräkna, förutom jordvärdet, jämväl värdet å växande skog. Utvecklingen hittills gjorde det sannolikt, att tidigare gjorda antaganden om behövligheten av denna lättnad varit i någon mån överdrivna. Skogsbelåning från hypoteksföreningarnas sida hade förekommit i endast mycket ringa omfattning. Icke allenast detta förhållande utan framför allt de stora risker, vilka måste vara förenade med att till en så hög gräns, som i fråga om sekundärbelåningen vore föreslagen, belåna en sådan tillgång som växande skog torde böra föranleda till att beträffande lån från fonden icke ifrågasätta skogens inräknande i egendomsvärdet. Det borde ihäggkommas, att sekundärlånen vore avsedda att vara mångåriga, och att erfarenheten visade, att rotprisen för skog vore underkastade starka växlingar. Skulle det i fråga om primärbelåningen lämnade medgivandet utsträckas att gälla jämväl lånen från fonden, måste detta föranleda en motsvarande utvidgning av 1930 års lag om begränsning av rätten att avverka skog å intecknad fastighet. Enligt denna lag ägde skogsvårdsstyrelsen, då hypoteksförening meddelade lån mot inteckning i fastighet med växande skog och mellan fastighetsägaren och föreningen överenskommelse träffades, att viss inskränkning skulle gälla i rätten att avverka skogen, på begäran av föreningen meddela föreskrift, att de överenskomna bestämmelserna skulle lända till efterrättelse, samt därefter utöva uppsikt över föreskriftens efterlevnad. Hade lånet infriats eller häftade fastig-

heten ej längre därför eller hade föreningen förklarat sig icke vidare påfordra föreskriftens tillämpning, ändå att fastigheten alltjämt svarade för lånet, skulle föreskriften upphöra att gälla. Då i förordningen angående allmänna grunder för hypoteksföreningarnas verksamhet stadgades, att föreskriftens tillämpning ej finge upphöra förrän lånet nedgått till det belopp, som kunnat beviljas även utan skogens belåning, borde detta stadgande antagas å andra sidan förutsätta, att föreskriftens tillämpning skulle upphöra, så snart omständigheterna gjorde det möjligt. Skulle emellertid den växande skogen bliva föremål även för sekundärbelåning, vore det uppenbart, att ifrågakvarande föreskrifter, vilkas övervakande ju bekostades av låntagarna, måste förbliva i tillämpning under hela den tid, någon del av sekundärlånet återstode ogulden.

Med hänsyn till nu anförda förhållanden hade jordbrukskreditutredningen i § 20 första stycket av förslaget upptagit förbud mot att vid lånande av lån från fonden i belåningsvärdet inräknades värdet å växande skog.

I det vid betänkandet fogade särskilda yttrandet av herr Svensson har denne, med instämmande av herr Adler, hemställt, att i belåningsvärdet måtte inräknas jämväl värdet å växande skog.

Svensson har till stöd för sin mening anført:

I stora delar av landet vore skogen av avgörande ekonomisk betydelse för jordbrukarna. Detta gällde icke endast Norrland utan även betydande delar av Småland, Värmland, Västmanland och Dalarna samt i viss utsträckning andra landskap. I dylika trakter av vårt land vore jordbrukarna ofta mera beroende av inkomst från skogen än från den odlade jorden, varav även framginge, att egendomarnas skogsvärde vore av minst lika stor betydelse som jordvärdet. Att rotvärdet å växande skog kunde variera starkt vore riktigt, men å andra sidan torde detta värde sett på längre sikt kunna anses i stort sett ganska konstant. Vad beträffade risken vid belåning av skog, som brukades i förening med jordbruk, vore denna enligt reservantens mening icke större än vid belåning av jord, om behöriga säkerhetsåtgärder vidtoges. Liksom det låge i jordbrukarens intresse att väl hävda sin jord, vore det i hans intresse, att vårda skogen, för att denna skulle ge så god och varaktig avkastning som möjligt. Om motsatsen konstaterades, borde och måste ett lån uppsägas, vare sig belåningsvärdet utgjordes av jord eller skog. Att skog i och för sig icke skulle vara ett lämpligt objekt för långfristig kredit kunde reservanten för sin del icke finna. Snarare borde skogen med sin långa omloppstid vara särskilt lämpad som underlag för dylik kredit. Genom en fördelaktig låneform skulle möjlighet heter öppnas framförallt för de mindre jordbrukarna att låta skogen växa till dess den mest lämpliga avverkningstiden vore inne, och då skogen vore en av vårt lands värdefullaste naturtillgångar, vore detta en fördel, som icke borde underskattas vare sig ur den enskildes eller ur det allmännas synpunkt.

Kostnaden för övervakning i samband med skogsbelåning torde icke behöva bli avsevärd, då redan nu en allmän uppsikt enligt skogsvårdslagen ägde rum. För vinnande av ökad trygghet torde även utan olägenhet kunna föreskrivas skyldighet att brandförsäkra belånad skog.

Utän att möjlighet bereddades att som grund för belåning medtaga skogsvärdet skulle stora grupper av vårt lands jordbrukare gå miste om de fördelar i kredithänseende, som föreliggande förslag vore avsett att bereda

dem. Med hänsyn härtill hade reservanten icke kunnat biträda den formulering, som § 20 erhållit i förslaget.

Fullmäktige i riksbanken hava uttalat, att de biträdde jordbrukskreditutredningens ståndpunkt beträffande belåning av växande skog och sålunda avstyrkte det av herr Svensson framförda förslaget.

Sveriges allmänna lantbrukssällskap har däremot förklarat, att sällskapet anslöte sig till den mening, som kommit till uttryck i herr Svenssons yttrande.

Departements-
chefen.

Vad jordbrukskreditutredningen anfört till stöd för sin ståndpunkt anser jag icke kunna fränkännas giltighet, även om beaktansvärda skäl tala jämväl för den av reservanterna framförda meningen. Särskilt synes det av utredningen påpekade, av reservanterna vitsordade förhållandet, att rotprisen för skog äro underkastade starka växlingar, i förevarande hänseende böra tillmätas betydelse. Det torde visserligen vara riktigt, att, såsom reservanterna framhållit, värdet å växande skog, sett på längre sikt, är ganska konstant. Men om, å andra sidan, låntagaren under tider av vikande skogspriser drabbas av ekonomisk misär, lärer det icke kunna undgås, att fonden tillskyndas avsevärda förluster, därest i belåningsvärdet inräknats jämväl värdet å skogen. På grund av vad sålunda anförts har jag, om än med någon tvekan, ansett mig böra biträda jordbrukskreditutredningens förslag i denna del.

Andra stycket, vari föreskrifter meddelas om fastställande av egendomsbelåningsvärdet, motsvarar § 20 andra stycket i jordbrukskreditutredningens förslag.

19 §.

I första stycket stadgas, att till minst det belopp, till vilket lån beviljas, skall finnas säkerhet av inteckning eller inteckningar liggande inom tre fjärdedelar av egendomens belåningsområde. Motsvarande föreskrift återfinnes i § 21 första stycket av jordbrukskreditutredningens förslag. Den avvikelse härifrån, som skett i departementsförslaget, har motiverats därav, att den av utredningen angivna formuleringen kan tänkas föranleda tolkningssvårigheter samt dessutom icke synes utesluta möjligheten, att till säkerhet för lån lämnas fordringsinteckningar liggande utom tre fjärdedelar av egendomens belåningsvärde. Departementsförslagets formulering ansluter sig nära till vad som härutinnan gäller för bostadskreditföreningarna.

Enligt § 21 andra stycket i jordbrukskreditutredningens förslag må lån ej från fonden beviljas, med mindre fordringsinteckningarna med bättre rätt äro placerade på sätt, som må anses vara för fonden betryggande. Utredningen har till stöd härför anfört:

Från fondens synpunkt torde det i allmänhet vara fördelaktigast, att

fastighetens primärlån vore placerat hos vederbörande hypoteksförening. Att uppställa en oavvislig fordran härå hade dock ej syntts lämpligt. Men det borde förutsättas, att vid ifrågavarande konvertering även primärlåningen ägnades synnerligt beaktande och att tillfället begagnades att söka få jämväl denna ordnad på bästa sätt.

I anslutning till nämnda yttrande av jordbrukskreditutredningen har styrelsen för Svenska sparbanksföreningen anfört bland annat:

Såvitt jordbrukskreditutredningen med ifrågavarande yttrande avsett att rekommendera åtgärder eller påtryckningar av ett eller annat slag i syfte att föranleda överflyttningar av primärlån från sparbanker till hypoteksföreningar i samband med utlåning från den föreslagna fonden, måste styrelsen på det kraftigaste varna för konsekvenserna därav. Det vore visserligen naturligt, att fordringsinteckningar med bättre rätt än de sekundära inteckningarna skulle vara på betryggande sätt placerade, men så vore enligt styrelsens mening fallet, om de vore placerade i sparbank. Det borde därför i den föreslagna lagstiftningen eller, liksom fallet vore beträffande förordningen om bostadskreditkassan och bostadskreditföreningarna, i motiven tydligt utsägas, att en hos sparbank belånad primärinteckning skulle ur fondens synpunkt anses på betryggande sätt placerad. Det vore rent av tillrådligt att i tillämpningsföreskrifterna införa en erinran om att låneförmedlare och lånebiträden vid utlämnande av lån från den ifrågasatta fonden icke borde fordra överflyttning till annan kreditinrättning av primärinteckning, som vore belånad i sparbank. Därrest dylika överflyttningar av primärlån från sparbanker till andra kreditinrättningar bleve en följd av utredningens förslag, skulle nämligen med all sannolikhet sparbankerna i stort sett komma att sakna möjlighet att omplacera de sålunda frigjorda medlen på annat sätt än i obligationer, vilket med hänsyn till rådande ränteläge på obligationsmarknaden och ovissheten av dess varaktighet skulle medföra risker av svåröverskådlig räckvidd. Den skada, som genom sådana överflyttningar kunde komma att tillskyndas sparbankerna, skulle givetvis indirekt drabba även jordbruket, för vilket de lokala sparbankerna även i fortsättningen torde kunna väntas bliva oumbärliga kreditanstalter.

Lika med jordbrukskreditutredningen anser jag, att lån ej bör beviljas, med mindre framförvarande fordringsinteckningar blivit på ett betryggande sätt placerade. Vad utredningen anfört till stöd härför synes emellertid kunna bliva föremål för en alltför rigorös tolkning. Till förebyggande härav vill jag framhålla, att jag finner det vara uppenbart, att en primärinteckning, som belånats exempelvis i en sparbank, blivit ur nu ifrågavarande synpunkt på ett betryggande sätt placerad. Även då en dylik inteckning belånats hos andra kreditinrättningar eller hos enskilda, måste i många fall fordran på en betryggande placering anses uppfylld. Några allmängiltiga bestämmelser härutinnan kunna uppenbarligen icke meddelas utan måste frågan enligt min mening prövas från fall till fall. Stycket har, bortsett från en jämkning av formell art, oförändrat upptagits i departementsförslaget.

*Departements-
chefen.*

Tredje stycket första punkten, vari såsom villkor för beviljat låns utlämnande föreskrives, att samtliga fordringsinteckningar med bättre rätt skola pantförskrivas jämväl till säkerhet för fonden, överensstämmer med § 21 tredje stycket i jordbrukskreditutredningens förslag.

Till stöd för denna bestämmelse har utredningen anfört bland annat:

Nämnda föreskrift åsyftade att hindra fastighetsägarna från att, om ägarehypotek funnes eller uppkomme å en framförliggande inteckning, belåna detta på sätt, som exempelvis med hänsyn till risk för uppsägning kunde medföra olägenheter för efterföljande inteckningshavare. Däremot borde föreskriften icke användas till att hindra, att en låntagare, som verkställt en avbetalning å ett inteckningslån hos en kreditanstalt, erhölet nytt lån därstädes mot den genom avbetalningen frigjorda inteckningen. Under förutsättning att ökad risk genom minskning av fastighetsvärdet icke uppkommit, borde givetvis från fondens sida icke vägras medverkan till dylik åtgärd.

Styrelsen för Sveriges allmänna hypoteksbank har härutinnan yttrat:

Bestämmelsen i förevarande stycke kunde leda till att, allt efter som amorteringen å primärlånet fortskrede, hela hypoteket så småningom överginge till att utgöra säkerhet för sekundärlånet, samt att låntagaren därigenom skulle frångåas möjligheten att för påfyllnad av sitt primärlån disponera över uppkommet amorteringstillgodohavande. Bestämmelsen om pantförskrivning av överhypotek borde därför enligt styrelsens åsikt inskränkas att avse inteckningarna allenast i den mån dessa ej behövdes för säkerställande av befintliga *eller blivande* primärlån. Styrelsen toge fasta på den i motiven uttalade ståndpunkten men vidhölle dock sitt ändringsyrkande.

Departements-
chefen.

Då utredningens författningsförslag i förevarande punkt icke synes väl överensstämma med de i motiven gjorda uttalandena, har till motsvarande stadgande i departementsförslaget gjorts ett tillägg av huvudsakligt innehåll, att vederbörande låneförmedlare äger i särskilt fall medgiva, att låntagare tillkommande andel av framförvarande fordringsinteckningar må i första hand pantförskrivas för annat lån. Genom detta tillägg böra de av styrelsen för Sveriges allmänna hypoteksbank framförda önskemålen i huvudsak kunna tillgodoses samtidigt som de i motiveringen till ifrågavarande stadgande anförda synpunkterna vinna beaktande.

20 §.

I § 22 av jordbrukskreditutredningens förslag stadgas, att lån utan fastställd amortering icke må från fonden meddelas.

I motiveringen till denna bestämmelse har jordbrukskreditutredningen anfört bland annat:

Det syntes icke böra ifrågasättas annat än att den belåning, varom här vore fråga, utan undantag skulle vara förbunden med skyldighet till amortering enligt fastställd plan. Fastställande av sådan skyldighet överensstämde med långivningens syftemål och vore jämväl betingad av den förhållandevis höga gränsen för belåningen. Att amorteringsplan således alltid skulle finnas, behövde dock icke betyda, att oundgängligen varje år

av lånetiden skulle vara betungat med amortering. Fastmera borde tillfälle finnas att uppgöra amorteringsplaner av skiftande slag, som i möjligaste mån anslöte sig till de individuella behoven, således exempelvis innefattande ett eller annat amorteringsfritt år.

Jordbrukskreditutredningen hade haft under övertägande att i denna paragraf införa en bestämmelse om den högsta tid, för vilken lån finge utlämnas från fonden.

Enligt utredningens mening vore det ur ekonomiska och sociala synpunkter önskvärt, att jordbrukarna under normala förhållanden i största utsträckning undveke att belåna sina egendomar till den jämförelsevis höga gräns, som här avsåges, och att ifrågavarande krediter i varje fall icke bleve av längre varaktighet än nödigt. Dylik belåning borde icke utgöra en varaktig belastning å jordbrukarnas fastigheter, utan borde allenast anlitas, då omständigheterna med nödvändighet påkallade densamma.

Även om det sålunda principiellt borde eftersträvas, att för de högt liggande sekundärlånen fastställdes en förhållandevis stark tidsbegränsning, vore det dock icke möjligt att vid en konverteringsoperation, då det gällde att utbyta redan förefintliga krediter mot fördelaktigare ordnade sådana, strängt uppehålla nämnda princip. Man måste nämligen härvid taga hänsyn till att en kort lånetid nödvändigtvis medförde större amorteringar och därmed kunde reducera eller helt äventyra fördelarna för jordbrukarna av den ifrågasatta aktionen.

Utredningen har å sid. 47—49 i betänkandet uppgjort tabeller, utvisande bl. a. storleken av de annuiteter, som på grundval av en räntesats av respektive 4 och 4.25 procent skulle vid varje års slut erläggas för ett lån å 1,000 kronor vid en amorteringstid av alternativt 20 år, 25 år och 30 år. Till dessa tabeller torde jag få hänvisa.

I anslutning till tabellerna har jordbrukskreditutredningen vidare yttrat:

Trots att amorteringarna vid en amorteringstid av 20 år bleve tämligen stora och under vissa förhållanden kunde tänkas verka nog så betungande, skulle jordbrukskreditutredningen dock av förut angivna principiella skäl vara benägen att föreslå nämnda amorteringstid såsom maximum, varvid emellertid borde förutsättas, att denna tid i särskilda fall skulle kunna överskridas. Utredningen hade emellertid icke ansett sig kunna med bestämdhet göra gällande, att nämnda gräns vore den ur olika synpunkter lämpligaste och hade vid sådant förhållande stannat vid att icke i sitt förslag upptaga någon fixerad maximitid. Därest vid ärendets fortsatta behandling material skulle framkomma, som kunde möjliggöra upptagandet i förordningen av en föreskrift i förevarande ämne, syntes intet vara att erinra mot att på grundval därav dylik föreskrift komme till stånd. Om så ej skedde, borde det ankomma på nämnden att söka åstadkomma en praxis i nu ifrågavarande hänseende, som tillgodosåge jordbrukarnas rimliga behov utan att strida mot sunda ekonomiska principer.

Oavsett om en maximitid upptoges i författningen eller icke, ansåge jordbrukskreditutredningen, såsom redan antytts, att amorteringstidens närmare bestämmande borde bero av en prövning av omständigheterna i varje särskilt fall — bland annat den tillämnade användningen av de upplånade medlen — och att densamma icke borde bestämmas längre än

som vore erforderligt. Om en högsta amorteringstid fixerades i författningen, borde denna icke bliva den normalt tillämpade, utan borde lånen i allmänhet meddelas för kortare tid än den sålunda angivna maximistiden.

I fråga om amorteringstidens längd har Sveriges allmänna lantbruks-sällskap anfört:

Vad beträffade frågan om löptiden för de föreslagna krediterna syntes det sällskapet, i motsats till jordbrukskreditutredningen, att en skuldsättning inom jordbruket upp till den gräns, som här föreslagits för sekundärlånen, ej i och för sig skulle med nödvändighet fordra, att en speciellt kort amorteringstid på den grund fastställdes för dessa lån. Sällskapet ville därför framhålla önskvärdheten av att amorteringstiden för de ifrågasatta krediterna ej onödigt beskures på grund av deras karaktär av sekundärkrediter. Av större vikt vore, att ännu högre liggande krediter i första hand kunde amorteras, vilket emellertid försvårades genom hastig avbetalning av nu ifrågavarande sekundärlån.

Fullmäktige i riksbanken hava framhållit, att amorteringstiden borde maximeras och att amorteringen borde utgå i fasta annuiteter. För att reducera statens risker vid utlåningen torde det vara lämpligt, att annuiteterna utginge halvårsvis. Särskilda möjligheter för en snabbare återbetalning borde beredas låntagarna.

*Departements-
chefen.*

I likhet med jordbrukskreditutredningen anser jag, att den belåning, varom här är fråga, skall utan undantag vara förbunden med skyldighet till amortering. Ej heller har jag något att erinra mot att amorteringsplaner av skiftande slag uppgöras, vilka ansluta sig till de olika behoven. Att i författningen upptaga någon fixerad maximitid för amorteringarna synes ej vara erforderligt. Amorteringstiden bör ej vara alltför kort, enär därigenom svårigheter för jordbrukarna att komma ut med räntor och amorteringar kunna tänkas uppstå. Som amorteringstid torde normalt böra gälla tjugo år med möjlighet att i särskilda fall fastställa en längre amorteringstid. Lämpligt synes vara, att lån återbetalas genom fasta annuiteter vid varje års slut, lika för varje år. Därigenom vinnes, att annuiteterna bliva jämnt fördelade under hela amorteringstiden och att låntagaren städse vet dessas storlek. I övrigt synes en viss frihet böra inrymmas åt nämnden att härutinnan bestämma. Frånsett en mindre jämkning har jordbrukskreditutredningens förslag i denna del oförändrat upptagits i departementsförslaget.

Reglementariska föreskrifter.

21 §.

Denna paragraf, som inrymmer bestämmelser om i vilken ordning de ytterligare föreskrifter, som finnas erforderliga rörande nämndens, låneförmedlarnas och lånebiträdenas arbete samt villkoren för utlåning från fonden och vad därmed har samband, skola meddelas, är likalydande

med § 23 i jordbrukskreditutredningens förslag. I detta sammanhang må framhållas, att utredningen upprättat ett förslag till kungörelse med närmare föreskrifter angående användningen av statens lånefond för sekundärlån mot in-teckning i jordegendom (betänkandet sid. 12), till vilket jag torde få hänvisa.

Tiden för den av mig föreslagna kungörelsens ikraftträdande torde böra bestämmas till den 1 juli 1935.

Förslaget till kungörelse om lån till jordbrukare för genomförande av ackord m. m.

Jag övergår nu till frågan om fortsatt ackordslåneverksamhet och därmed sammanhängande spörsmål.

Jordbrukskreditutredningen har å sid. 23—29 i betänkandet den 16 november 1934 med utgångspunkt från ett av jordbruksutredningen den 12 april 1932 avgivet betänkande angående åtgärder för lindrande av jordbrukets kreditvärigheter lämnat en kortfattad översikt rörande hittills gällande bestämmelser angående ackordslån och stödlån till jordbrukare. Till denna översikt torde jag få hänvisa.

Enligt det av jordbrukskreditutredningen framlagda förslaget till kungörelse i ämnet skall lån kunna beviljas jordbrukare i främsta rummet för genomförande av ackord. Förslagets bestämmelser härutinnan öfverensstämma, bortsett från föreskrifterna om lånebeloppens storlek, i stort sett med vad som för närvarande gäller. Vidare kan lån meddelas för förekommande av exekutiv försäljning av en jordbrukares fastighet eller hans för jordbruket nödiga inventarier. I samband med lån för någotdera av nu angivna ändamål medgiver förslaget slutligen lån för anskaffande av yttre inventarier till jordbruket eller reparation av till fastigheten hörande ekonomibyggnader under villkor, att den med lånet avsedda anskaffningen eller reparationen finnes oundgängligen behöfelig för jordbrukets fortsatta bedrivande. Liksom hittills skola för behandlingen av lånefrågorna finnas en för riket gemensam centralnämnd samt för varje hushållningssällskaps verksamhetsområde en lånenämnd. Lån skola kunna beviljas till belopp upp till 25,000 kronor, dock att lån till högre belopp än 10,000 kronor endast må beviljas efter medgivande av centralnämnden. Med avseende å lånebeloppens storlek stadgar förslaget emellertid vissa relativa gränser, olika alltefter de ändamål, för vilka lånen skola utgå. För genomförande av ackord får lån sålunda icke beviljas till högre belopp än 800 kronor, ökat med 40 procent av uppskattade värdet av låntagarens fastighet eller, om han brukar annans fastighet, 25 procent av dennas uppskattade värde. Lån för förekommande av exekutiv försäljning får ej meddelas till större belopp än som motsvarar 30 procent av

*Jordbruks-
kreditutred-
ningen.*

uppskattade värdet av låntagarens fastighet eller, om han brukar annans fastighet, 20 procent av dennas uppskattade värde. Slutligen må lån för anskaffande av yttre inventarier eller reparation av ekonomibyggnader icke utlämnas till större belopp än som motsvarar 5 procent av fastighetens uppskattade värde.

För jordbrukskreditutredningens motivering till *fortsatt ackordslåneverksamhet* har jag tidigare redogjort.

Vad angår frågan om *lån för förekommande av exekutiv försäljning* har utredningen anfört:

Även där en jordbrukare icke befunne sig på obestånd, kunde hans läge vara sådant, att hans fortsatta näringsutövning allvarligt hotades. Sålunda kunde han, oavsett om skulderna överstege tillgångarna, sakna medel till betalning av räntor och amortering å lån och till följd härav hava att befara exekutiva åtgärder mot egendomen. Visserligen torde våra krediträttningar under de gångna för jordbrukarna bekymmersamma åren i stort sett hava visat förståelse för dessa svårigheter och icke utan starka skäl skridit till exekutiva åtgärder, men det hade likväl icke kunnat undvikas, att även skötsamma jordbrukare, som drabbats av krisen, måst gå från gård och grund. Säkerligen skulle i många fall, om de exekutiva åtgärderna kunnat förhindras, jordbrukaren hava kunnat under några år av förbättrade jordbrukskonjunkturer konsolidera sin ställning och efter hand göra rätt för sig. Emellertid hade utredningen ansett det varken vara nödigt eller lämpligt att i det nuvarande förbättrade läget ifrågasätta lagstiftning för möjliggörande av moratorium eller liknande åtgärder till förhindrande av exekutiva förfaranden mot jordbrukare. En sådan lagstiftning skulle icke kunna undgå att medföra konsekvenser för vårt lands hela ekonomiska liv och skulle även kunna bliva till skada för jordbruket, bland annat genom minskning i dess kreditvärdighet. Åtgärder av dylik ingripande natur borde enligt jordbrukskreditutredningens mening icke vidtagas utan starkt tvingande skäl. Däremot hade utredningen funnit, att det icke borde möta betänkligheter att, i anslutning till hittillsvarande ackordslånebestämmelser, skapa möjlighet till lån av statsmedel även till förebyggande av exekutiv försäljning av jordbrukares egendom. Där exekutiva åtgärder hotade från fordringsägares sida, skulle gäldenären med anlitan av sådant lån kunna lämna fordringsägaren en avbetalning å skulden, vars återstod i samband därmed skulle underkastas viss reglering. Förutsättningar för en sanering av jordbrukarens ställning skulle härigenom skapas, och en dylik utlåning från statens sida behöfde sannolikt icke medföra oskäligen risker för staten. Självfallet måste dock förhållandevis stränga villkor stadgas för erhållande av ifrågavarande lån. Till stor del torde dessa villkor böra sammanfalla med dem, som gällde för utlämnande av ackordslån. Jordbrukskreditutredningen ville ytterligare framhålla, att lån borde kunna utgå såväl för förekommande av exekutiv försäljning av gäldenärens fastighet som för undvikande av dylik försäljning av gäldenärens för jordbruket nödiga inventarier. En utmätning av dessa senare kunde nämligen helt äventyra fastighetens fortsatta brukande.

Till stöd för förslaget angående *lån för anskaffande av yttre inventarier till gäldenärens jordbruk eller reparation av till hans fastighet hörande ekonomibyggnader* har jordbrukskreditutredningen yttrat:

Om en jordbrukare i sin svåra ekonomiska belägenhet och för att i det längsta förhindra ett ekonomiskt sammanbrott nödgats efter hand försälja en väsentlig del av jordbrukets inventarier eller låta sina byggnader förfalla, hade han, om de realiserade inventarierna eller de förfallna byggnaderna varit oundgängliga för jordbruket, enligt hittills gällande bestämmelser icke kunnat komma i åtnjutande av ackordslån. Säsom villkor för sådana lån gällde nämligen bland annat, att det syntes sannolikt, att jordbrukaren efter ackordets genomförande skulle kunna fortsätta att driva sitt jordbruk, vilket uppenbarligen i nyssnämnda fall icke kunde förväntas. Att borttaga detta villkor för låns erhållande borde enligt jordbrukskreditutredningens uppfattning icke ifrågakomma. Fastmera borde detsamma naturligen gälla säsom en förutsättning även för lån till förekommande av exekutiv försäljning. För att emellertid den omständigheten, att en jordbrukare nödgats försälja för jordbrukets fortsatta bedrivande oundgängligen behövligen inventarier eller eftersätta nödigt underhåll av erforderliga byggnader, icke i och för sig skulle behöva föranleda, att han ansåges icke böra erhålla ackordslån eller lån till förekommande av exekutiv försäljning, föresloge utredningen, att i sammanhang med dylikt lån även skulle kunna beviljas lån för anskaffande av inventarier eller reparation av byggnader. En förutsättning för erhållande av sådant lån skulle vara, att den med lånet avsedda anskaffningen eller reparationen funnes oundgängligen behövligen för jordbrukets fortsatta bedrivande.

I fråga om *lånebeloppens storlek* har jordbrukskreditutredningen anfördt:

De hittills gällande bestämmelserna om ackordslån hade haft sådan inbörd, att de större och även de medelstora jordbruket icke kunnat ifrågakomma till erhållande av lån. Sålunda finge ackordslån ej överstiga ett belopp av 400 kronor, ökat med 20 procent av gällande taxeringsvärde å den av gäldenären brukade fastigheten, samt ej i något fall utgå med högre belopp än 5,000 kronor. Dessa bestämmelser innebure, att maximibeloppet för ackordslån inträdde, då fastighetsvärdet uppginge till 23,000 kronor. Allteftersom värdet vore större än 25,000 kronor, komme maximibeloppet att nedgå under 20 procent. Det syntes uppenbart, att nu nämnda begränsning i realiteten innebure, att innehavare av något större jordbruk icke kunde utnyttja ackordslåneverksamheten. Men även vid mindre jordbruk, särskilt där fastighetsvärdet vore ringa i förhållande till gäldenärens skulder, syntes det belopp, som ställdes till förfogande genom ackordslån, ofta icke kunna medgiva en kontantbetalning till fordringsägarna, som kunde förmå dessa att biträda ett ackord. På grund av det nu anförda hade jordbrukskreditutredningen funnit sig böra föreslå en förhöjning av såväl de absolut som de relativt bestämda gränserna för lånebeloppen. Säsom jordbruksutredningen anfördt i förenämnda år 1932 avgivna betänkande, torde det av statsfinansiella skäl vara nödvändigt att föreskriva ett absolut maximum, som vid beviljande av ackordslån ej finge överskridas. Beviljande av hur höga ackordslån som helst, varigenom fullständig hjälp skulle erhållas för åstadkommande av ackord även åt mycket stora jordbrukare, skulle nämligen enligt vad i sagda betänkande anfördes för staten medföra risker, som knappast stode i rimligt förhållande till den nytta för det allmänna, som genom beviljande av dylika lån kunde ernås. I anslutning härtill föreslog jordbruksutredningen, att ackordslån ej skulle få beviljas med högre be-

lopp än 10,000 kronor. Jordbrukskreditutredningen ville för sin del framhålla, att även en sådan gräns skulle utesluta alltför många jordbrukare från hjälp, för vilka eljest förutsättningarna för lån vore för handen. Utredningen föresloge därför, att ackordslån skulle kunna beviljas till belopp upp till 25,000 kronor, dock att lån till högre belopp än 10,000 kronor endast finge beviljas efter medgivande av centralnämnden. Man kunne härigenom garantier för att de största och ur statsfinansiell synpunkt mest betydelsefulla lånen icke utlämnades annat än efter en särskilt noggrann omprövning. Vidare förordade jordbrukskreditutredningen även sådan ändring av grunderna för ackordslånens beräkning, att lån kunde beviljas till högst 800 kronor, ökat med 40 procent av värdet av gäldenärens fastighet eller, om han brukade annans fastighet, 25 procent av dennas värde. Skillnaden mellan beloppen för de självägande jordbrukarna och arrendatorerna syntes motiverad med hänsyn till att de förstnämnda hade skulder jämväl för fastigheten.

I detta sammanhang ville jordbrukskreditutredningen även beröra frågan om gränserna för de lån, som utredningen föresloge skola kunna beviljas för förekommande av exekutiv försäljning och för anskaffande av yttre inventarier och reparationer. Förstnämnda lån avsåge ju icke såsom ackordslånen att medgiva avbetalning å samtliga oprioriterade skulder utan endast att anlitas för betalning till ett i allmänhet mindre antal fordringsägare. Jordbrukskreditutredningen ansåge därför beloppen för dylika lån kunna begränsas snävare än i fråga om ackordslånen och föresloge, att desamma icke finge beviljas till större belopp än som motsvarade 30 procent av värdet av gäldenärens fastighet eller, om han brukade annans fastighet, 20 procent av dennas värde.

Lån för anskaffande av inventarier och för reparationer torde endast böra utgå med ringa belopp. Jordbrukskreditutredningen föresloge, att sådant lån icke finge beviljas till större belopp än som motsvarade 5 procent av fastighetens värde.

Förutnämnda lånemaximum av 10,000 kronor eller, efter medgivande av centralnämnden, 25,000 kronor torde icke böra gälla allenast för ackordslån, utan över huvud taget borde lån enligt kungörelsen icke kunna beviljas en låntagare till större sammanlagt belopp än sålunda angivits.

Slutligen ville jordbrukskreditutredningen beträffande lånens belopp understryka, att procentsatserna föreslagits jämförelsevis höga för att nämnderna skulle hava större rörelsefrihet och sålunda möjlighet att bringa hjälp i flera fall än som hittills kunnat ske, men att bestämmelserna icke borde tillämpas på sådant sätt, att lånen i regel komme att beviljas till de angivna beloppen. Maximibeloppen syntes fastmera endast böra uppnås i undantagsfall. Lån borde under inga förhållanden utlämnas med högre belopp än som vore oundgängligen nödvändigt.

Såsom motivering för förslaget i vad avser *organisationen av låneverksamheten* har jordbrukskreditutredningen anført:

Chefen för jordbruksdepartementet hade i direktiven för utredningsuppdraget uttalat, att de av honom ifrågasatta statsåtgärderna ej borde omhändrervas av de nuvarande, till stor del med hänsyn till stödlåneverksamheten uppgorganiserade lånenämnderna utan att verksamheten borde skötas av mera bankmässiga organ och på ett smidigare sätt. I anledning av detta departementschefens uttalande ville jordbrukskreditutredningen erinra om att utredningens i föreliggande betänkande framlagda förslag icke avsåge att utgöra en slutlig lösning av frågan om sta-

tens hjälpverksamhet för de högst skuldsatta jordbrukarna utan, i likhet med de hittillsvarande ackords- och stödlånebestämmelserna, åsyftade en provisorisk anordning. Med hänsyn härtill ansåge jordbrukskreditutredningen det icke vara lämpligt, att i nuvarande läge inrättades nya organ för ackordslåneverksamhetens handhavande. Icke heller torde ifrågavarande utlåning böra överflyttas på någon av redan befintliga kreditinstitutioner, liksom den icke borde uppdragas åt den organisation, som jordbrukskreditutredningen föreslagit skola handhava utlåningen från statens lånefond för sekundärlån mot inteckning i jordegendom. För övrigt syntes det utredningen, som om nuvarande organisation på ett i stort sett tillfredsställande sätt fyllt sina uppgifter. Om nu även de särskilda svårigheter, som vore förbundna med utlämnandet av stödlån, på sätt ovan föreslagits, komme att bortfalla, borde detta i sin mån ytterligare underlätta lånenämndernas arbete. På grund av det nu sagda förordade jordbrukskreditutredningen, att ackordslåneverksamheten fortfarande omhänderthades av lånenämnderna och den för riket gemensamma centralnämnden. Effektiviteten av verksamheten berodde emellertid i hög grad på att ledamöterna i nämnderna och låneombuden vore för sina uppdrag fullt lämpliga. Utredningen ville även nämna, att särskilda värderingsmän föresloges skola förordnas för värdering av lånesökandes tillgångar, vilken anordning syntes stärka garantierna för en omsorgsfull bedömning av låneansökningarna.

Beträffande *frågan om medelsbehovet* och det i samband därmed stående *spörsmålet om anslaget* har jordbrukskreditutredningen yttrat:

Slutligen hade jordbrukskreditutredningen att behandla frågan om anslagsbehovet för budgetåret 1935/1936 för den av utredningen föreslagna låneverksamheten. Härvid erinrades först, att utlämnandet av stödlån föresloges skola upphöra. Å andra sidan föresloges såväl en utvidgad omfattning för lånen till underlättande av ackord som en utlåningsverksamhet till förekommande av exekutiv försäljning ävensom för anskaffande av inventarier och utförande av reparationer. Det låge i sakens natur, att det icke låte sig göra att mera bestämt beräkna behovet av anslagsmedel för ett ändamål sådant som det förevarande. Medelsbehovet vore ju bland annat beroende av konjunkturutvecklingen under den här avsedda tidrymden, av skörderesultaten samt över huvud taget av den anslutning, som en hjälpverksamhet av förevarande natur kunde vinna bland jordbrukarbefolkningen. Jordbrukskreditutredningen hade emellertid, med utgångspunkt från att av de för budgetåret 1932/1933 och 1933/1934 anvisade anslagen disponerats omkring respektive 1,400,000 och 1,100,000 kronor och med avseende fäst på nyss berörda utvidgningar av utlåningsverksamheten, funnit sig böra föreslå, att ett belopp av 4 miljoner kronor beräknades för den föreslagna verksamheten under budgetåret 1935/1936.

De hittills anvisade anslagen för ifrågavarande ändamål hade haft karaktären av reservationsanslag. Härmed sammanhängande, att Kungl. Maj:t efter framställning av lånenämnd fastställde de belopp, inom vilka ackords- och stödlån finge beviljas av nämnden, ävensom att utlämnande av lån måst ställas i beroende av att tillgängligt anslag så medgäve. Enligt jordbrukskreditutredningens mening borde en sådan anordning träffas, att, där förutsättningar för lån eljest vore för handen, låne-

ansökan icke skulle behöva avvisas på grund av bristande medelstillgång. Utredningen föresloge med hänsyn härtill och till den nyss berörda svårigheten att beräkna det verkliga medelsbehovet, att anslaget för ändamålet för budgetåret 1935/1936 erhöles karaktär av förslagsanslag. I anslutning härtill föresloges, att de i hittillsvarande författningar förekommande bestämmelserna om att Kungl. Maj:t skulle fastställa de för länenämnderna disponibla lånebeloppen samt att lån endast finge utlämnas i mån av tillgång på medel icke upptoges i de nya författningarna i ämnet.

Yttrandena.

Jordbrukskreditutredningens ifrågavarande förslag har i de däröver avgivna yttrandena i stort sett upptagits välvilligt. Förslaget såsom helhet betraktat har sålunda icke avstyrkts av någon av de hörda myndigheterna eller sammanslutningarna, varemot sättet för lösningen av vissa i förslaget behandlade spørsmål i en del yttranden avböjts eller föränlett erinringar. Statskontoret och centralnämnden för ackords- och stödlåneärenden hava ej gjort några principuttalanden rörande förslaget. Lantbruksstyrelsen har anfört, att styrelsen ansåge sig kunna i princip förorda förslaget i vad gällde ackordslån, beträffande vilka styrelsen dock ifrågasatte vissa jämkningar, men att styrelsen ställde sig mycket tveksam i fråga om lämpligheten av de föreslagna lånen för undvikande av exekutiv försäljning och för anskaffande av inventarier eller reparation av ekonomibyggnader. Av hushållningssällskapens förvaltningsutskott hava Stockholms läns och stads, Kalmar läns norra och Kalmar läns södra samt Jönköpings, Kronobergs, Gotlands, Blekinge, Hallands och Västerbottens läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott icke funnit anledning till någon erinran mot förslaget. Västmanlands och Jämtlands läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott hava tillstyrkt förslaget under förutsättning, att de föreslagna åtgärderna icke bleve av permanent natur.

Den i yttrandena intagna ståndpunkten till frågan om *fortsatt ackordslåneverksamhet* framgår av min tidigare redogörelse.

Förslaget i vad det avser beredande av möjlighet till beviljande av *lån för förekommande av exekutiv försäljning* har i några yttranden avstyrkts eller föränlett principiella erinringar.

Lantbruksstyrelsen har sålunda anfört:

Syftet med ifrågavarande slag av lån vore givetvis gott. Styrelsen ansåge sig emellertid böra ifrågasätta, om förslagets genomförande skulle uppväga de därmed antagligen förenade olägenheterna. Genom den sålunda föreslagna åtgärden skulle nämligen gäldenären icke vinna någon verklig nedskrivning av sin skuldbörda, utan denna komme att i viss mån överflyttas på annan fordringsägare, nämligen staten. I samband därmed erhöles gäldenären eventuellt någon räntesänkning, varjämte han naturligtvis tillförsäkrades en viss tids säkerhet för att genom den ifrågavarande fordringsägarens åtgöranden bringas i överhängande ekonomiskt trångmål. I fråga om andra eventuella fordringsägare vore han emeller-

tid lika illa ställd. Häruti låge enligt styrelsens förmenande förslaget sva-gaste punkt. Det syntes styrelsen, som om denna form till säruppgörelse med olika fordringsägare snarare kunde framlocka än avvärja exekutivt förfarande från fordringsägarnas sida och detta så mycket mer som endast den fordringsägare, som först gjorde sina krav gällande och hotade med exekutivt förfarande, skulle på enligt förslaget avsett sätt få en del av sin fordran täckt. Den, som en gång erhållit lån för undvikande av exekutiv försäljning, skulle, såsom förslaget utformats, icke ånyo kunna komma i åtnjutande av samma förmån. Styrelsen funne därför de med förslaget förenade fördelarna icke överväga nackdelarna och de med låneformen förenade riskerna i sådan grad, att styrelsen ansåge sig kunna förorda bifall till åtgärdens genomförande.

Älvsborgs läns norra hushållningssällskaps förvaltningsutskott har i förevarande avseende yttrat:

Förvaltningsutskottet avstyrkte, att lån skulle kunna lämnas för förekommande av exekutiv försäljning. Sannolikt skulle en sådan möjlighet endast stimulera fordringsägarna till inledande av exekutiva åtgärder och resultatet bleve ökad oro och ej ökad arbetsro för jordbruket. Oftast skulle lån av denna art endast bringa en tillfällig hjälp. Det vore långt bättre att hellre förr än senare genom ett ackordslån reda upp affärsställningen och bereda möjlighet för gäldenären att under de tryggare arbetsformer, som härigenom bereddes, så småningom förbättra sin ställning.

I enahanda riktning har Älvsborgs läns södra hushållningssällskaps förvaltningsutskott uttalat sig.

Hushållningssällskapetets förvaltningsutskott i Uppsala län har förklarat, att de med förslaget förenade tillämpningssvårigheterna syntes bliva så stora, att förslaget icke torde få större betydelse.

Hushållningssällskapetets förvaltningsutskott i Värmlands län har anför, att enär de exekutiva auktionerna för närvarande syntes avsevärt minskas till antalet, den föreslagna låneformen icke ägde samma aktualitet som tidigare skulle hava varit fallet.

Å andra sidan har i flera yttranden hävdats, att förslaget i denna del vore lämpligt och väl motiverat. Uttalanden i denna riktning hava gjorts av centralnämnden samt hushållningssällskapetets förvaltningsutskott i Östergötlands, Kronobergs, Göteborgs och Bohus, Örebro, Gävleborgs, Västernorrlands och Norrbottens län.

Statskontoret har anför, att statskontoret i stort sett icke hade något att erinra mot den föreslagna låneverksamheten.

Mot förslaget i vad det upptager bestämmelser om *lån för anskaffande av yttre inventarier till gäldenärens jordbruk eller reparation av till hans fastighet hörande ekonomibyggnader* hava i några yttranden uttalats betänkligheter.

Lantbruksstyrelsen har sålunda anför:

Därest de enligt förslaget föreskrivna stränga bestämmelserna angående utnyttjande av förefintliga jordbruksinventarier såsom kreditobjekt tillämpades och samtidigt eventuellt tillgängliga säkerhetsmöjligheter

måste tagas i anspråk vid ställandet av säkerhet för ackordslån eller lån för undvikande av exekutiv auktion, torde vederbörande jordbrukares kreditmöjligheter vara så uttömda, att den föreslagna nya stödlåneverksamheten kunde vara behövlig. Särskilt syntes detta kunna vara fallet i fråga om anskaffande av inventarier. För avhjälpande av brister i fråga om ekonomibyggnader torde åtminstone delvis andra möjligheter stå öppna. Så kunde exempelvis gödselvårdslånefonden anlitas jämväl för utförande av behövlig cementinredning i djurstallarna. Någon större betydelse torde dessa lån kanske komma att få endast i enstaka fall, därest verksamheten skulle strikt handhavas enligt bestämmelsernas ordalydelse eller andemening. Särskilt torde detta vara fallet med lån till förbättring av ekonomibyggnader. I sådant ekonomiskt läge, som här syntes vara en förutsättning för statens mellankomst, torde det, fränsett enstaka fall, knappast vara tillrädligt att uppmuntra till ökad skuldsättning för utförande av byggnadsföretag. En särskild kontroll torde också bliva erforderlig för att säkerställa, att lånemedlen komme till användning för avsett ändamål. De olägenheter, som kunde vara förenade med denna låneverksamhet, och den jämförelsevis ringa betydelse den torde komma att få föranleda tveksamhet om lämpligheten av att nu upptaga ifrågavarande låneform bland statliga åtgärder till kreditstöd åt jordbruket.

Hushållningssällskapets förvaltningsutskott i Södermanlands län har yttrat:

I fråga om medel, som beviljades för inventarieinköp, borde kontroll utövas, så att medlen användes för åsyftat ändamål. Dylik kontroll kunde exempelvis ske på så sätt, att låntagaren ålades att genom verifikationer styrka gjorda inköp. Utskottet vore tveksamt, huruvida lån borde beviljas för reparation av ekonomibyggnader. Om emellertid dylikt lån lämnades, borde låntagaren styrka, att arbetet utförts efter av lånenämnden godkänd plan, samt sista utbetalningen verkställas först sedan arbetet avsynats och godkänts av lånenämndens ombud.

Hushållningssällskapets förvaltningsutskott i Östergötlands län har tillstyrkt lån för komplettering av inventariebeståndet men uttalat tveksamhet i fråga om lämpligheten av att lån lämnades för reparation av ekonomibyggnader.

I flertalet yttranden har dock förslaget i denna del vunnit gillande. Centralnämnden har sålunda anfört:

Särskilt för den jordbrukare, som vore i sådant ekonomiskt läge, att lån för genomförande av ackord eller för förekommande av exekutiv försäljning kunde erhållas, vore det av stor betydelse, att hjälp kunde beredas för iståndsättande av förfallna ekonomibyggnader, som vore behövliga för jordbrukets bedrivande. Då lån beviljades till anskaffande av yttre inventarier eller till reparation av ekonomibyggnader, borde kontrolleras, att lånet verkligen användes till det ändamål, vartill det avsetts. Åt centralnämnden syntes kunna anförtros att härom meddela erforderliga föreskrifter.

Hushållningssällskapets förvaltningsutskott i Västernorrlands län har härutinnan yttrat:

Jordbrukskreditutredningens förslag att kombinera ackordslånen, när så erfordrades, jämväl med lån för inköp av inventarier vore synnerligen lämpligt. Ekonomiskt tryckta småbrukare avhände sig nämligen mycket ofta inventarier i sådan utsträckning, att de icke kunde på tillfredsställande sätt driva sina jordbruk eller genom hållandet av häst därjämte förskaffa sig extra inkomster utom jordbruket. Mot förslaget att utlämna lån för reparation av ekonomibyggnader vore icke heller något att invända, under förutsättning att reparationerna, som jämväl jordbruksutredningen föreslagit, inskränkte sig till de strängt nödvändiga.

Beträffande förslagets bestämmelser om *lånebeloppens storlek* hava, särskilt i fråga om det föreslagna absoluta lånemaximum, meningarna i yttrandena varit delade.

Statskontoret har härutinnan anfört:

Statskontoret, som beaktade de av utredningen anförda synpunkterna, ansåge dock med hänsyn till den hittills konstaterade lånefrekvensen och statsfinansiella skäl en begränsning av de i frågasatta lånemaxima önskelig. Ackordslån borde enligt ämbetsverkets mening icke beviljas till högre belopp än förslagsvis 7,500 kronor, dock att efter medgivande av centralnämnden lånebeloppet finge höjas till 15,000 kronor. Jämväl de av utredningen föreslagna relativa lånemaxima torde i anslutning härtill böra underkastas lämplig reducering. Statskontoret ville även i likhet med utredningen betona, att lån under inga förhållanden borde utlämnas med högre belopp än som i varje särskilt fall vore oundgängligen nödvändigt.

Lantbruksstyrelsen har yttrat:

Att en höjning av lånegränsen vore skälig och kunde bliva av stor betydelse för det medelstora och större jordbruket, funne styrelsen vara tydligt. Det syntes dock tveksamt, huruvida en så hög övre gräns för lånebeloppet som 25,000 kronor ens i undantagsfall borde tillämpas. En sänkning av denna maximigräns till 15,000 kronor vore enligt styrelsens åsikt välbetänkt. Det vore anledning antaga, att statens risk i allt fall i oskälig grad skulle komma att ökas.

För en sänkning av det absoluta lånemaximum från 25,000 kronor till 15,000 kronor hava även Älvsborgs läns norra och Älvsborgs läns södra hushållningssällskaps förvaltningsutskott uttalat sig.

Centralnämnden har anfört:

Centralnämnden vore tveksam, huruvida det vore välbetänkt att åt lånenämnderna överlämna beviljandet av lån till så högt belopp som föreslagits, och ifrågasatte, om ej beloppet borde bestämmas till 5,000 kronor. Vare sig man valde det högre eller det lägre beloppet vore det enligt centralnämndens mening ovillkorligen nödvändigt, att en fortlöpande kontroll utövades över de av lånenämnderna beviljade lånen. Detta torde lämpligast kunna ske på det sätt, att till centralnämnden månadsvis för granskning insändes lånenämndernas beslut jämte tillhörande ansökningshandlingar. Därigenom bleve det möjligt för centralnämnden att kontrollera, huruvida lånebestämmelserna följdes och enhetligt tillämpades, samt att för lånenämnderna påpeka eventuella brister i dessa avseenden. Kostnaden för en sådan eftergranskning torde bliva ganska obetydlig i jämförelse med de fördelar, som härigenom skulle vinnas. Detta förfaringsätt borde givetvis ej föranleda något uppskov med lånens utbetalande. Den

föreslagna höjningen av lånens maximibelopp från nu stadgade 5,000 kronor till 25,000 kronor syntes vara väl stor. Om maximibeloppet sattes till 20,000 kronor torde detta vara tillräckligt för jordbruk av den storleksordning, som den föreslagna låneverksamheten vore avsedda att hjälpa.

Å andra sidan hava hushållningssällskapens förvaltningsutskott i Östergötlands, Kronobergs, Värmlands och Örebro län uttalat, att vad som i förevarande avseende föreslagits vore väl motiverat, då härigenom tillfälle bereddes att lämna en mera effektiv hjälp än hittills, varjämte ett större antal jordbrukare än tidigare varit fallet kunde komma i åtnjutande av bistånd.

Den föreslagna begränsningen i fråga om lån för anskaffande av yttre inventarier eller reparation av ekonomibyggnader har blivit föremål för olika bedömanden.

Sålunda har hushållningssällskapets förvaltningsutskott i Skaraborgs län ansett, att begränsningen gjorts alltför snäv.

Till stöd härför har utskottet anfört:

En jordbrukare, som ägde en fastighet taxerad till exempelvis 10,000 kronor och som på grund av ekonomiska svårigheter nödgats försälja en huvudsaklig del av sina yttre inventarier och låta ekonomibyggnaderna förfalla, skulle sålunda hava möjlighet att erhålla ett lån å allenast 500 kronor. Detta belopp vore uppenbart för ringa för att bereda honom möjlighet att avhjälpa de uppkomna bristerna. Utskottet ville därför föreslå, att gränsen för dylika lån höjdes till 10 procent av det uppskattade fastighetsvärdet.

Hushållningssällskapets förvaltningsutskott i Västernorrlands län har anfört, att ifrågavarande inventarielån i många fall säkerligen skulle bli otillräckliga för de mindre jordbrukarna. Lånen borde nämligen vara av den storlek, att de alltid kunde lämna möjlighet för inköp av en häst, när så erfordrades. Av denna anledning borde lånemaximum vid inventarielån höjas till 10 procent av respektive fastighets värde, när detta understige 15,000 kronor.

Jämväl hushållningssällskapets förvaltningsutskott i Östergötlands och Norrbottens län hava hävdat, att lånen för sagda ändamål bleve alltför ringa.

I motsats härtill har hushållningssällskapets förvaltningsutskott i Uppsala län uttalat, att maximibeloppet vid dylika lån syntes kunna bli väl högt.

Jordbrukskreditutredningens *organisationsförslag*, innebärande att lånerörelsen även i fortsättningen skall handhavas av lånenämnderna och den för riket gemensamma centralnämnden, har i de avgivna yttrandena tämligen allmänt biträttts. Därvid har hänvisats — förutom till den erfarenhet och personkänedom dessa organ under den hittillsvarande låneverksamheten förvärvat sig — till den provisoriska karaktären av den föreslagna hjälpaktionen.

Centralnämnden har ifrågasatt, om det kunde anses nödvändigt och lämpligt att för en så jämförelsevis liten låneverksamhet, som den föreslagna, använda en lokalorganisation av sådan omfattning som de nuvarande lånenämnderna. Till utveckling härav har centralnämnden vidare anfört:

Under budgetåret 1933/1934 utlämnades endast 340 ackordslån. Även om antalet flerdubblades, måste en organisation av 26 lånenämnder med 78 ledamöter och eventuellt med sekreterare och skrivbiträden få anses för vidlyftig. Tillräckligt torde vara, om inom varje hushållningssällskaps verksamhetsområde funnes en eller för de nordligaste länen möjligen två *låneförmedlare* med praktisk erfarenhet rörande jordbrukets kreditförhållanden. Dessa skulle hava överinseende över låneverksamheten, utöva tillsyn över låneombuden, av ombuden mottaga ansökningshandlingar och kontrollera att dessa vore fullständiga samt med eget till- och avstyrkande insända handlingarna till centralnämnden. Dessa låneförmedlare borde även hava till åliggande att i erforderlig omfattning fullgöra de administrativa åligganden, som enligt förslaget skulle tillkomma lånenämnderna. Sedan ansökningshandlingarna inkommit, hade centralnämnden att utan dröjsmål besluta, om lån skulle beviljas eller icke. Därigenom vunnes en enhetlig tillämpning för hela landet av gällande föreskrifter, erforderlig kontroll över verksamheten och en icke oväsentlig besparing i administrationskostnaderna. Om, såsom föreslagits, centralnämnden i allt fall skulle eftergranska samtliga av lånenämnderna beviljade låneansökningar, behövde anordningen ej medföra någon mera avsevärd ökning i centralnämndens arbete. Det kanske invändes, att tillvägagångssättet skulle komma att fördröja lånens utbetalande, men då centralnämnden hade möjlighet att omedelbart pröva inkomna ansökningar, inskränkte sig detta dröjsmål endast till någon kortare tid, vilket torde vara utan betydelse.

Hushållningssällskapetets förvaltningsutskott i Västernorrlands län har härutinnan yttrat:

Då den nuvarande organisationen för ackords- och stödlåneverksamheten sannolikt ej omedelbart kunde avvecklas, vore det intet att invända emot att den föreslagna nya ackordslåneverksamheten handhades av antingen den nuvarande organisationen eller ock av en ny för ändamålet tillsatt organisation, i vilken dock lämpligen borde insättas representanter för den nuvarande ackordslåneverksamheten för erhållande av önskvärd kontinuitet i arbetet. För ernående av snabb avveckling av ackordslånegivningen samt för begränsning av förvaltningskostnaderna syntes viss ansökningstid böra fastställas för inlämnande av ansökningar. Huruvida och i vad mån verksamheten därefter skulle fortsättas, borde lämpligen göras till föremål för ytterligare utredning. Om densamma helt eller delvis komme att fortsättas, torde dock antalet ansökningar om ackordslån inom Västernorrlands län bliva så ringa, att särskild lånenämnd knappast erfordrades. Ärendena från detta län syntes lämpligen kunna avgöras av det centrala organet efter förberedelser av en för hela länet tillsatt ombudsman.

Statskontoret har anfört, att det syntes förtjänt att tagas under övervägande, huruvida icke till den ifrågavarande centralnämnden skulle —

eventuellt efter lämplig förstärkning av dess arbetskrafter — kunna anförtros jämväl handhavandet av utlåningen från den i annat sammanhang föreslagna statens lånefond för sekundärlån mot in-teckning i jord-egendom m. m.

Beträffande *medelsbehovet* har statskontoret anfört:

Med hänsyn, bland annat, till de reduceringar, som av statskontoret ifrågasatts beträffande såväl absoluta som relativa lånemaxima m. m., ville det förefalla statskontoret, som om anslaget skulle kunna bestämmas till väsentligen lägre belopp än som av utredningen föreslagits. För en dylik nedsättning talade ock statsfinansiella skäl. Statskontoret utginge därvid från att det anslag, som för här ifrågavarande låneverksamhet kunde komma att beviljas av riksdagen — i likhet med vad fallet varit beträffande tidigare anslag till ackords- och stödlån åt jordbrukare — komme att anvisas att utgå av andra statsinkomster än lånemedel.

Centralnämnden har härutinnan yttrat:

Vid den hittills bedrivna ackordslåneverksamheten hade för budgetåren 1932/1933 och 1933/1934 för sådana lån tagits i anspråk i avrundade tal, respektive 1,499,000 och 1,112,000 kronor. Under första hälften av budgetåret 1934/1935 hade ackordslån beviljats till ett sammanlagt belopp av omkring 323,200 kronor. Vid fördelningen av det för sistnämnda budgetår anvisade reservationsanslaget till ackords- och stödlån reserverades 1,200,000 kronor för de ackordslån, som väntades komma att beviljas. Hela denna summa komme uppenbarligen icke att åtgå, utan torde med all sannolikhet omkring 500,000 kronor kunna tagas i anspråk för den nya låneverksamheten. Det syntes centralnämnden sannolikt, att efterfrågan av lån komme att ökas. Att mera exakt beräkna anslagsbehovet funne centralnämnden i likhet med jordbrukskreditutredningen omöjligt.

Ifråga om anslagets karaktär har statskontoret yttrat:

Enligt statskontorets uppfattning vore det av statsfinansiella skäl i hög grad önskvärt, att anslaget linge bibehålla sin karaktär av reservationsanslag. I vederbörande författningar rörande denna verksamhet torde i sådana fall böra införas de i gällande författningar angående ackords- och stödlån åt jordbrukare förekommande bestämmelserna, att Kungl. Maj:t skulle fastställa de för lånenämnderna disponibla lånebeloppen, samt att lån endast linge utlämnas i mån av tillgång på medel. Kostnaderna för den hittills bedrivna ackords- och stödlåneverksamhetens organisation hade bestritts av de för utbetalandet av sagda lån beviljade anslagen. Emellertid torde i enlighet med de av riksdagen godkända grunderna för uppställningen av riksstatens utgiftssida numera böra anvisas särskilt anslag för gäldandet av sagda kostnader. Då enligt utredningens förslag bestämmanderätten rörande användningen av de för dessa kostnaders bestridande erforderliga medlen i allt väsentligt skulle läggas i Kungl. Maj:ts eller i vissa fall i centralnämndens hand, och då vissa svårigheter föreläge att på förhand något så när exakt kunna beräkna dessa kostnader, syntes anslaget i fråga böra erhålla beteckningen förslagsanslag.

Jämväl Älvsborgs läns norra hushållningssällskaps förvaltningsutskott har ansett, att låneanslaget borde givas karaktär av reservationsanslag.

I motsats härtill har centralnämnden i likhet med jordbrukskreditutredningen uttalat den meningen, att anslaget måtte erhålla natur av förslagsanslag:

Det vore önskligt, att lånebeloppet anvisades såsom förslagsanslag, då därigenom vunnas den fördelen, att lånesökande icke behöfde avvisas endast på grund av bristande medelstillgång, vilket i stor utsträckning måste ske beträffande stödlånen. Anvisades däremot lånemedlen såsom reservationsanslag, måste en fortlöpande kontroll utövas över att anslagsbeloppet ej överskredes. Detta kunde ske antingen på det sätt, att, sedan ett visst belopp undantagits till administrationskostnaderna, återstoden fördelades mellan centralnämnden och länenämnderna. Det torde dock bliva svårt att finna någon grund, enligt vilken en sådan fördelning skulle äga rum, då behovet av medel för de olika länenämnderna ej på förhand kunde beräknas. Eller också, vilket syntes lämpligare, borde länenämnderna allt efter behov göra framställning hos centralnämnden om att nödiga medel ställdes till förfogande. Funnes medel disponibla, erhöles länenämnden härom underrättelse, och centralnämndens skrivelse därom bilades den avskrift av länenämndens beslut, som skulle översändas till länsstyrelsen för lånebeloppets utbetalande. Det nu tillämpade förfaringssättet beträffande ackordslåne-medel, eller att länenämnden först insände en underdånig framställning till centralnämnden, vilken med eget utlåtande översände framställningen till Kungl. Maj:t, medförde onödigt dröjsmål med lånets utbetalande och en mängd onödiga skrivelser, så mycket mera som Kungl. Maj:t hittills aldrig avslagit framställningar om fastställande av de begärda beloppen. Det borde emellertid bemärkas, att med det nu föreslagna förfaringssättet icke torde kunna undgås, att i vissa fall arbete förgäves nedlades på genomförande av ackord och beredning av ackordslåneärenden, ty länenämnderna torde näppeligen kunna göra framställning om anvisande av medel, förrän ärendet kommit i sådant skick, att åtminstone stor sannolikhet föreläge för, att det avsedda lånet skulle kunna beviljas och bliva taget i bruk. Det kunde då inträffa, att anslaget, när framställningen inkomme, vore förbrukat. Även ur denna synpunkt framstode det såsom önskvärt, att anslaget finge karaktären av förslagsanslag.

Jag har redan tidigare — i samband med behandlingen av frågan om behovet av åtgärder på kreditväsendets område till jordbruksnäringens stödjande — principiellt uttalat min anslutning såväl till fortsatt och utvidgad ackordslåneverksamhet som till att hjälp bereddes jämväl i andra fall än där förutsättningar för genomförande av ackord äro för handen. Jordbrukskreditutredningens förslag synas ägnade att på ett mera effektivt sätt än hittills kunnat ske bringa lättnad i jordbrukarnas kreditsvårigheter. De i fråga om ackordslånen föreslagna bestämmelserna, syftande att möjliggöra för jordbrukarna att i större grad än nu äro fallet draga nytta av hjälpverksamheten, har jag funnit i stort sett lyckligt avvägda. Jag biträder sålunda i huvudsak förslaget i denna del. Till vissa detaljer torde jag senare få återkomma.

Likaledes biträder jag i huvudsak utredningens förslag till bestämmelser om lån för förekommande av exekutiv försäljning av galdenärens

*Departements-
chefen.*

fastighet eller hans för jordbruket nödiga inventarier. Det synes mig finnas grundad anledning antaga, att genom utnyttjandet av nämnda lån antalet tvångsförsäljningar av jordegendomar och jordbruksinventarier skall i icke ringa utsträckning nedbringas. De erinringar, som i yttrandena framställts mot denna låneform, synas icke vara av den betydelse, att de förringa värdet av densamma. Jag vill emellertid icke underlåta att framhålla, att där möjligheter finnas för genomförande av ackord, ackordslån böra meddelas i stället för nu ifrågavarande slag av lån. Ackordslånen äga nämligen ett bestämt företräde på grund av den sanering av gäldenärens ekonomi, som med hjälp av dessa lån åstadkommes.

Beträffande de föreslagna lånen för anskaffande av yttre inventarier till gäldenärens jordbruk eller reparation av till hans fastighet hörande ekonomibyggnader har behovet av lån för sagda ändamål starkt framträtt under nu pågående ackordslåneverksamhet. Lånen torde sålunda otvivelaktigt hava en uppgift att fylla, och jag anser mig icke böra motsätta mig, att bestämmelser i huvudsaklig överensstämmelse med jordbrukskreditutredningens förslag härutinnan meddelas. Någon fara för missbruk av lånemöjligheten torde icke förefinnas, därest, såsom utredningen föreslagit, beträffande förutsättningarna för erhållande av dylikt lån stadgas, dels att lånet icke må meddelas annat än i samband med beviljande av lån för genomförande av ackord eller för förekommande av exekutiv försäljning dels ock att den med lånet avsedda anskaffningen eller reparationen finnes oundgängligen behöflig för jordbrukets fortsatta bedrivande. Uppenbart är, att kontroll bör utövas, att lånet användes för det ändamål, vartill det avsetts.

I fråga om lånebeloppens storlek biträder jag utredningens förslag med den avvikelsen allenast, att, i överensstämmelse med vad i yttrandena från bland andra statskontoret och lantbruksstyrelsen framhållits, det av utredningen förordade absoluta maximibeloppet, 25,000 kronor, torde böra nedsättas till 15,000 kronor i syfte att begränsa den med utlåningen förbundna risken för statsverket. Sistnämnda lånemaximum torde förslå att tillgodose lånebehovet hos jordbrukare av sådan storleksordning, att de över huvud taget kunna ifrågakomma till erhållande av hjälp på detta sätt. De av utredningen föreslagna relativa gränserna vid ackordslån och lån för förekommande av exekutiv försäljning kunna visserligen synas vida, men å andra sidan torde viss rörelsefrihet böra lämnas, om den åsyftade effektiviteten av hjälpverksamheten skall kunna ernås. Jag anser mig emellertid böra understryka utredningens uttalande, att maximibeloppen endast böra komma till användning i undantagsfall och att lån under inga förhållanden böra utlämnas med högre belopp än som är oundgängligen nödvändigt. Vad beträffar lånen för anskaffande av yttre inventarier eller reparation av ekonomibyggnader torde måhända en något högre procentsats än den av utredningen föreslagna hava varit mo-

tiverad. Då emellertid lån för sagda ändamål, såsom förut nämnts, endast må beviljas under förutsättning att den med lånet avsedda anskaffningen eller reparationen finnes oundgängligen behöflig samt dessutom erfarenhet synes böra vinnas rörande lämpligheten av den föreslagna procentsatsen, finner jag ej skäl att nu föreslå någon höjning av densamma.

Jordbrukskreditutredningens förslag till bibehållande av centralnämnden och lånenämnderna såsom organ för låneverksamheten ävensom de skäl, utredningen till stöd härför åberopat, anser jag mig kunna godtaga. Härav följer, att jag ej funnit mig böra biträda det av centralnämnden förordade förslaget om centralisering av låneärendenas handläggning till nämnden och förenkling av organisationen genom att ersätta lånenämnderna med låneförmedlare. Antagandet av centralnämndens förslag skulle enligt min mening innebära ett försvagande av organisationen, främst därutinnan, att den garanti för en materiellt riktig bedömning, som ligger uti att låneansökningarna först prövas av den lokala nämnden och sedermera kunna bli föremål för omprövning av centralnämnden, skulle försvinna. Men även den erfarenhet rörande hithörande ärenden, som lånenämnderna förvärvat sig, skulle icke längre kunna nyttiggöras i lånerörelsen. En viss förenkling av rörelsen synes dock kunna vidtagas jämväl med den av utredningen förordade organisationen. Sålunda torde det icke bli erforderligt att, på sätt nu är fallet, hos lånenämnderna hava anställda särskilda sekreterare och skrivbiträden. Härigenom böra vissa besparingar i organisationskostnaderna kunna ernås.

Frågan i vilken utsträckning medel för ändamålet kunna bli erforderliga under nästa budgetår undandrager sig ett säkert bedömande. Vid fördelningen av det för budgetåret 1934/1935 anvisade reservationsanslaget till ackordslån och stödlån åt jordbrukare hava, såsom centralnämnden erinrat, 1,200,000 kronor reserverats för ackordslån. Enligt centralnämndens beräkningar torde av sistnämnda belopp omkring 500,000 kronor fortfarande vara oanvända den 1 juli 1935. Jag förutsätter, att den reservation å innevarande års anslag, som nämnda dag kan förefinnas och som icke erfordras för utlämnande av lån enligt nu gällande bestämmelser, må tagas i anspråk för den nya låneverksamheten. Vad angår medelsbehovet i övrigt torde, på sätt statskontoret framhållit, enligt grunderna för den nya riksstatsuppställningen medelsanvisningen böra fördelas å två anslag, nämligen ett för organisationskostnaderna och ett för lånetilldelningen. I överensstämmelse härmed har i årets statsverksproposition under nionde huvudtiteln, punkterna 105 och 106, för ändamålet beräknats under titeln Lån till jordbrukare för genomförande av ackord m. m. dels till Centralnämnden och lånenämnderna för ackordslåneärenden m. m. ett förslagsanslag av 100,000 kronor, dels ock till Ackordslån åt jordbrukare m. m. ett reservationsanslag av 1,900,000 kronor. Med hänsyn till osäkerheten rörande verksamhetens utveckling torde man böra stanna tillsvidare vid dessa belopp. Vad sistnämnda

anslag beträffar må framhållas, att jag icke ansett anledning föreligga att frångå de principer, som hittills tillämpats i fråga om anslag till ackordslånerörelsen, och enligt vilka berörda anslag erhållit reservationsanslags natur. På grund härav torde de av jordbrukskreditutredningen föreslagna lånebestämmelserna bära kompletteras med en föreskrift, att lån må kunna beviljas allenast i den mån tillgängligt anslag så medgiver. En dylik begränsning av lånemöjligheten torde dock icke med nödvändighet förutsätta en sådan ordning som den för närvarande beträffande ackords- och stödlån gällande, eller att Kungl. Maj:t skall fastställa de belopp, inom vilka lån må av vederbörande nämnd beviljas. På sätt centralnämnden framhållit torde det vara lämpligare, att lånenämnderna allt efter behov göra framställning hos centralnämnden om att nödiga medel ställas till förfogande. På centralnämnden ankommer då att tillse, att tillgängligt anslag icke överskrides.

Det inledningsvis omnämnda, inom jordbruksdepartementet utarbetade förslaget till kungörelse om lån till jordbrukare för genomförande av ackord m. m. ansluter sig till de riktlinjer jag — i nära överensstämmelse med jordbrukskreditutredningens förslag — här angivit. Departementsförslaget torde få såsom *bilaga B* fogas till statsrådsprotokollet. I fråga om de närmare bestämmelserna i förslaget må ytterligare anföras följande.

Inledande bestämmelser.

1 §.

Enligt 1 § första stycket i jordbrukskreditutredningens förslag fordras för erhållande av lån enligt kungörelsen, att vederbörande är i trängande behov av ekonomiskt bistånd.

I motiveringen till nämnda stadgande har utredningen anfört bland annat:

Enligt nu gällande liksom enligt tidigare författningar i förevarande ämne kunde ackords- eller stödlån, i den mån tillgängligt anslag det medgäve, tilldelas jordbrukare, som på grund av rådande jordbrukskris kommit i ekonomiska svårigheter och vore i trängande behov av ekonomiskt bistånd, under förutsättning att han kunde antagas hava själv gjort vad på honom ankommit för övervinnande av svårigheterna och i övrigt funnes förtjänt av bistånd.

Vidare upptogs gällande författning en bestämmelse, att till jordbrukare, som tillträtt den av honom brukade fastigheten senare än den 1 maj 1931 och som under tiden närmast före tillträdet ej innehaft annat jordbruk, lån icke finge utlämnas i andra fall än då förre innehavaren avlidit och i anledning därav jordbruket övertagits av delägare i dödsboet eller av efterlevande make, eller då barn genom köp eller arrendeavtal övertagit sina föräldrars fastighet och dessas ekonomiska ställning vid avtalets slutande finge antagas hava varit sådan, som enligt författningen förutsattes för erhållande av lån.

De i nästföregående stycke återgivna bestämmelserna hade motiverats

av att jordbrukare, som tillträtt sitt jordbruk så sent som efter den 1 maj 1931, borde antagas hava övertagit detsamma för en köpeskilling eller arrendeavgift, som avvägs under hänsyn till den vid sagda tidpunkt fullt utvecklade jordbrukskrisen, med påföljd att han icke drabbats av denna i samma mån som de jordbrukare, vilka övertagit sina egendomar vid en högre prisnivå. Dessa bestämmelser vore således uttryck för samma synpunkt som det för erhållande av lån stadgade villkoret, att den lånesökandes ekonomiska svårigheter skulle vara föranledda av rådande jordbrukskris. Enligt jordbrukskreditutredningens mening förelåge numera icke tillräckliga skäl att från erhållande av lån utesluta vare sig den, som före jordbrukskrisens utbrott kommit i svårigheter utan att dock hava nödgats lämna sin gård, eller den, som tillträtt sitt jordbruk senare än den 1 maj 1931 och sedermera kommit i ekonomiskt trångmål. Nu avsedda begränsningar syntes sålunda böra upphävas. I den mån desamma åsyftade att giva uttryck åt att lån icke borde utgå, där svårigheterna vore självförfäddade, vore detta syfte tillgodosett genom de i utredningens förslag till 4 § införda allmänna förutsättningarna för lån, att gäldenärens ekonomiska svårigheter icke uppkommit på grund av omständigheter, vilka varit jordbrukets bedrivande ovidkommande, och att gäldenären gjort vad på honom skäligen ankommit för övertagande av svårigheterna och i övrigt funnes förtjänt av bistånd. Ehuru väl en förbättring i jordbrukarnas läge inträtt under den senare tiden, vore, såsom den anförda statistiken utvisade, ett betydande antal jordbrukare alltjämt mycket hårt skuldsatta, och torde skäl föreligga att söka bringa dessa hjälp i deras svårigheter, oberoende av när svårigheterna uppkommit.

Hushållningssällskapets förvaltningsutskott i Uppsala län har angående jordbrukskreditutredningens förslag i denna del anfört:

I avseende å tillämpningsområdet innefattade de sakkunnigas förslag den ändringen i förhållande till nu gällande bestämmelser, att begränsningen till svårigheter på grund av nu rådande jordbrukskris bortfallit. Förändringen vore väsentlig, ty det måste råda en väsentlig skillnad mellan sådana jordbrukare, som varit bundna vid sitt jordbruk före det svåra priset, eventuellt med skuldbelastning från ett lägre penningvärde, och å andra sidan sådana, som gått in i yrket, sedan priset på fastigheter och inventarier redan inträffat. Låneverksamheten syntes genom denna ändring komma att övergå till kreditgivning åt ekonomiskt svaga jordbrukare i allmänhet med därav följande ökade svårigheter vid prövningen. Den svävande bestämmelsen i förslaget 4 § lämnade uppenbarligen rum för mycket skilda tolkningar.

I nära anslutning härtill hava Älvsborgs läns norra och Älvsborgs läns södra hushållningssällskaps förvaltningsutskott uttalat, att de i 1 § av nu gällande kungörelse upptagna bestämmelserna för tillgodonjutande av ackordslån borde bibehållas. Spekulationer i jordbruksköp, som så småningom kunde redas upp med statlig hjälp, borde förebyggas.

Vad jordbrukskreditutredningen anfört till stöd för sin ståndpunkt att icke upptaga vissa i 1 § av gällande kungörelse förekommande lånevillkor synes äga giltighet. Med anledning härav har utredningens förslag allenast med det tillägg, som påkallas av att låneanslaget givits

Departement-
chefen.

karaktär av reservationsanslag, upptagits i första stycket av förevarande paragraf.

Andra stycket, som anger vissa yrkesmän, vilka böra i lånehänseende jämföras med jordbrukare, är likalydande med 1 § andra stycket i jordbrukskreditutredningens förslag.

2 §.

Denna paragraf, som upptager bestämmelser om de organ, vilka skola handhåva låneverksamheten, överensstämmer med 2 § i jordbrukskreditutredningens förslag. Beträffande dessa bestämmelser hänvisas till vad i redogörelsen för förslaget allmänna grunder anförts.

Om lånen.

3 §.

Förevarande paragraf, vari angivas de olika ändamål, för vilka lån må beviljas, motsvarar 3 § i jordbrukskreditutredningens förslag. Av praktiska skäl har till denna paragraf överförts förut omfördälda, i 7 § av utredningens förslag meddelade bestämmelse, att lån för anskaffande av yttre inventarier eller reparation av ekonomibyggnader endast må beviljas i sammanhang med beviljande av lån för genomförande av ackord eller förekommande av exekutiv försäljning. I övrigt överensstämmer paragrafen i sak med utredningens förslag.

4 §.

Denna paragraf, som inrymmer bestämmelser om de allmänna förutsättningarna för beviljande av lån, är likalydande med 4 § i jordbrukskreditutredningens förslag.

5 §.

I denna paragraf avhandlas de särskilda villkoren för beviljande av lån för genomförande av ackord.

Såsom ett dylikt villkor har jordbrukskreditutredningen i 5 § av sitt förslag främst upptagit, att ackordet skall omfatta jämväl fordran hos gäldenären, för vilken ställts säkerhet i form av pant eller inteckning, till den del säkerheten finnes ej förslå till fordringens gäldande.

I 3 § av gällande författning, varifrån jordbrukskreditutredningen hämtat ifrågavarande föreskrift, har stadgandet erhållit den lydelse, att fordran, varom nu är fråga, skall omfattas av ackordet till den del säkerheten *kan antagas* ej förslå till fordringens gäldande.

Hushållningssällskapets förvaltningsutskott i Uppsala län har anmärkt, att den av jordbrukskreditutredningen föreslagna formuleringen innebure en skärpning i jämförelse med nu gällande författning. Till hur stor del dylik säkerhet »finnes ej förslå till fordringens gäldande» kunde knappast utrönas annat än genom realisation.

Olikheten i avfattning mellan jordbrukskreditutredningens förslag och i ämnet gällande författning synes icke böra tillmätas någon större betydelse. Skiljaktigheten i formulering torde sammanhånga med den möjlighet till noggrannare värdering av gäldenärens tillgångar, som utredningens förslag medgiver, jämfört med gällande lånekungörelse. På grund av vad sålunda anförts har det av utredningen föreslagna villkoret oförändrat upptagits i departementsförslaget.

Departements-
chefen.

Jordbrukskreditutredningen har i 5 § såsom ett annat villkor för erhållande av ackordslån uppställt, att de i ackordet deltagande borgenärerna icke i ackordet erhålla mer än 75 procent av fordringsbeloppet.

I motiveringen för denna bestämmelse har utredningen anført:

Vad anginge den såväl i tidigare och nu gällande lånekungörelser som i det föreliggande förslaget upptagna bestämmelsen, enligt vilken de i ackordet deltagande borgenärerna icke finge i ackordet erhålla mer än viss angiven procent av fordringsbeloppet, erinrades om följande. Jordbruksutredningen framhöll i detta ämne, hurusom det visserligen borde vara angeläget, att även jordbrukare, vilkas tillgångar endast obetydligt understege skulderna, finge ackord. Men ur en annan synpunkt kunde staten icke lämna sin medverkan till att ackord komme till stånd med hur hög utdelning som helst. Om det vore möjligt att erhålla ackordslån för finansiering av t. ex. 90 procent ackord, skulle utan tvivel borgenärerna ofta finna för sig fördelaktigt att medverka till ett sådant, även om gäldenären ej saknade möjligheter att göra rätt för sig. Sattes icke någon gräns för ackordsutdelningens storlek, skulle det stöd, man genom ackordslånen ville giva, kunna utnyttjas för en på denna väg ej avsedd lånekonvertering. Den högsta utdelningsprocent, vilken sålunda borde medgivas för de ackord, som skulle stödjas med ackordslån, föreslogs av jordbruksutredningen skola fastställas till 60 procent. I detta sammanhang erinrades om att enligt bestämmelserna i lagen om ackordsförhandling utan konkurs för fastställande av tvångsackord fordrades, att ackordet åt oprioriterade borgenärer gäve minst 50 procent. I enlighet med vad av jordbruksutredningen sålunda föreslagits, bestämdes i 1932 års lånekungörelse ett maximum för utdelningen till borgenärerna av 60 procent av fordringsbeloppet. Sedermera föreslog jordbruksutredningen i skrivelse den 15 november 1932, att lån även skulle kunna erhållas i fall, där gäldenärens tillgångar medgäve en högre utdelning till fordringsägarna än med 60 procent av fordringsbeloppet. Härigenom skulle — förutom att möjligheten att få ackordsuppörelse till stånd vidgades — enligt jordbruksutredningens förmenande även i viss mån avhjälpas den svaghet hos det dittillsvarande systemet, som låge däri, att jordbrukare, vilka icke vore tillräckligt insolventa för att få ackordsuppörelse på grundval av en utdelning av 60 procent, ej kunde medgivas vare sig ackords- eller stödlån. På grundval av denna framställning och vissa däröver avgivna yttranden föreslog centralnämnden en höjning av ackordsprocenten till 70. Denna siffra blev därefter även införd i 1933 års kungörelse liksom i nu gällande författning.

Jordbrukskreditutgivningen hade tagit i övervägande, huruvida icke ifrågavarande utdelningsprocent borde höjas. Genom en sådan åtgärd skulle uppenbarligen möjligheterna att få ackordslån ökas. Emellertid finge å andra sidan icke förbises, att en alltför hög gräns kunde leda till

att ackordslånen på sätt jordbruksutredningen befarat utnyttjades i därmed icke avsett syfte. Vid en avvägning av dessa synpunkter hade jordbrukskreditutredningen stannat vid att föreslå, att den medgivna ackordsutdelningen i den nu föreslagna författningen något höjdes men icke till högre siffra än 75 procent.

Enligt 4 § i gällande kungörelse skulle vid bestämmande av lånebelopps storlek iakttagas, att de i ackordet deltagande borgenärerna icke genom ackordslånet erhöles, utöver vad med hänsyn till gäldenärens tillgångar och skulder kunde anses belöpa å deras fordringar, mer än 5 procent av fordringsbeloppet. Ehuru jämväl jordbrukskreditutredningen ansåge, att borgenärerna icke borde med anlitande av ackordslånet komma i åtnjutande av väsentligt större utdelning än de skulle hava erhållit vid konkurs, förordade utredningen, att bestämmelsen uteslötes såsom varande alltför stel. Åt nämnderna torde det kunna anförtros att tillse, att borgenärerna icke genom ackord, som möjliggjordes medelst ackordslån, erhöles oskäligen förmåner.

Statskontoret har uttalat, att statskontoret för sin del icke kunde tillstyrka den föreslagna höjningen av ackordsprocenten. Till stöd härför har statskontoret anfört:

Statskontoret kunde — i betraktande av de ackordsutdelningar, med vilka andra näringsidkares borgenärer mången gång finge åtnöja sig vid betalningsinställelser — icke annat än finna, att redan en utdelning å 70 procent måste betecknas såsom synnerligen hög. Skulle densamma, såsom av utredningen föreslagits, höjas till 75 procent, torde risken för att ackordslånen skulle komma att utnyttjas i därmed icke avsett syfte bliva allt för stor.

Lantbruksstyrelsen har yttrat:

Den ifrågasatta höjningen av ackordsprocenten från 70 procent till 75 procent syntes av jordbrukskreditutredningen tillmätas betydelse såsom ett medel att lättare få ackord genomförda. Det syntes styrelsen tveksamt, huruvida nämnda höjning kunde hava någon betydelse i detta avseende. Ur jordbrukets synpunkt vore det däremot ingalunda betydelselöst, i vilken grad en gäldenär genom ackordsförfarande bleve befriad från sina skulder. Styrelsen yrkade därför på bibehållande av nu gällande procentgräns.

Centralnämnden har förklarat, att det syntes kunna ifrågasättas, huruvida en ytterligare höjning av denna procent vore välbetänkt.

I enahanda riktning hava hushållningssällskapens förvaltningsutskott i Skaraborgs och Värmlands län uttalat sig.

I övriga yttranden har förslaget i denna del lämnats utan erinran.

Beträffande den i 4 § gällande kungörelse upptagna, av jordbrukskreditutredningen uteslutna bestämmelsen, att de i ackordet deltagande borgenärerna icke genom ackordet må erhålla, utöver vad med hänsyn till gäldenärens tillgångar och skulder kan anses belöpa å deras fordringar, mer än 5 procent av fordringsbeloppet, har statskontoret framhållit, att med hänsyn till att borgenärerna icke borde med anlitande av

ackordslån komma i åtnjutande av väsentligt större utdelning än de skulle hava erhållit vid konkurs, bestämmelsen borde bibehållas.

Centralnämnden har rörande samma bestämmelse yttrat:

Inom centralnämnden hade uttalats betänkligheter mot att ifrågavarande bestämmelse uteslutits. En anordning, varigenom åt länenämnderna överlämnades att utan ledning av författningen fritt pröva, huruvida borgenärerna i ackordet erhöles oskäligen förmåner, skulle säkerligen lämna rum för godtycklighet och skiftande tillämpning inom olika länenämnder. En annan omständighet, som vore att beakta, vore, att med nu gällande bestämmelser låneombudet vid förhandlingarna med borgenärerna ägde kännedom om den högsta utdelningsprocent i ackordet, som kunde ifrågakomma. Därest bestämmelsen uteslötes, skulle det i många fall visa sig svårt att hos borgenärerna utverka sådant ackord, att gäldenärens ekonomi därigenom verkligen sanerades. Om man icke på förhand visste, vilken högsta ackordsprocent vederbörande länenämnd kunde väntas godtaga, torde härav ofta förnyade ackordsunderhandlingar och ökade kostnader bliva följden.

I likhet med statskontoret och centralnämnden anser jag, att bestämmelsen i 4 § av gällande författning, att de i ackordet deltagande borgenärerna icke genom ackordet må erhålla, utöver vad med hänsyn till gäldenärens tillgångar och skulder kan anses belöpa å deras fordringar, mer än fem procent av fordringsbeloppet, bör bibehållas. Bestämmelsen utgör en garanti mot att borgenärerna i ackordet tillerkännas oskäligen förmåner. För uteslutandet av bestämmelsen synes jordbrukskreditutredningen ej hava förebragt några bärande skäl.

*Departements-
chefen.*

Vad härefter angår den procent de i ackordet deltagande borgenärerna högst må erhålla för att ackordslån skall kunna beviljas har såsom skäl mot höjning av procentsatsen väsentligen framhållits, att det stöd, man genom ackordslånen ville giva, skulle kunna utnyttjas för en på denna väg ej avsedd lånekonvertering. Ackordslånets syfte skulle med andra ord förryckas. Faran av ett dylikt betraktelsesätt är enligt min mening, att den grupp av jordbrukare, som kanske är mest värd att hjälpa och beträffande vilken utsikterna att ernå en varaktig förbättring av ekonomien äro störst, i stort sett bliva utan hjälp. Jag syftar härvid på jordbrukare, vilkas skulder visserligen icke i förhållande till tillgångarna äro särskilt stora men dock tillräckliga för att försvåra eller omöjliggöra fortsatt jordbruksdrift. En arrendator, som — för att taga ett exempel — har 20,000 kronor i tillgångar och 25,000 kronor i skulder, skulle icke ens med tillämpning av jordbrukskreditutredningens förslag — innebärande en höjning av gällande procentsats från 70 till 75 — kunna erhålla ackordslån, såvida icke borgenärerna medgäve en lägre utdelning än vad de vid en realisation av tillgångarna skulle åtnjuta. I allmänhet torde borgenärerna icke vara villiga att göra ett dylikt medgivande. Ur anförda synpunkter anser jag skäligt, att ackordsprocenten bestämmes till och med något högre än jordbrukskreditutredningen före-

slagit. Jag har efter öfvervägande stannat för att föreslå en procentsats av 85. Erinras må i detta sammanhang, att i Norge, där ackordslåneverksamheten pågått lika länge som i vårt land, någon gräns för ackordsutdelningen öfverhuvud icke är satt.

I motiveringen till 5 § har jordbrukskreditutredningen vidare anfört bland annat:

Ur gällande författning hade borttagits villkoret, att gäldenärens skulder genom ackordet skulle så nedbringas, att skuldsumman, om däri inräknades hälften av ackordslånet, icke överstege tillgångarnas beräknade värde. Å ena sidan syntes en sådan ekonomisk ställning som åsyftades genom nämnda föreskrift ej i och för sig innebära garanti för att gäldenären skulle kunna komma ur svårigheterna. Å andra sidan vore det uppenbart, att den i 4 § av utredningens förslag uppställda allmänna förutsättningen för beviljande av lån, nämligen att det med hög grad av sannolikhet kunde antagas, att gäldenären skulle kunna fortsätta sitt jordbruk och därunder göra rätt för sig, icke kunde föreligga, om ej gäldenärens skulder genom ackordet i erforderlig omfattning nedsattes. Det tillkomme länenämnden att ur angivna synpunkt pröva ackordets beskaffenhet.

Älvsborgs läns norra hushållningssällskaps förvaltningsutskott har med anledning av utslutningen av nyssnämnda lånevillkor anfört:

Det finge visserligen anses som en fördel, att länenämnderna icke bundes genom allt för många och snäva bestämmelser, men å andra sidan syntes dock några bestämmelser böra lämnas beträffande till vilken nivå gäldenärens skulder borde nedbringas. Enligt utskottets mening borde tillses, att gäldenärens skulder — ackordslånet inräknat — efter ackordets genomdrivande icke finge överstiga värdet av gäldenärens fastighet, i de fall han vore ägare, eller hälften av värdet å lösegendomen, om han vore arrendator. Det borde tillses, att den hjälp, som staten med stora offer bringade, utövades på ett sådant sätt, att den hjälpbehövande efter låns erhållande åtminstone med någon grad av sannolikhet hade möjlighet att själf så småningom få sin ekonomi på fötter.

Departements-
chefen.

Mot vad jordbrukskreditutredningen anfört till stöd för utslutandet av en i 3 § av gällande kungörelse förekommande bestämmelse om att gäldenärs skulder skola genom ackordet nedbringas till viss nivå har jag på av utredningen anförda grunder icke något att erinra. Jag har ur enahanda synpunkter ej funnit skäl föreslå upptagandet av en bestämmelse av det innehåll, Älvsborgs läns norra hushållningssällskaps förvaltningsutskott förordat.

6 §.

I förevarande paragraf, som motsvarar 6 § i jordbrukskreditutredningens förslag, fastställas de särskilda villkoren för beviljande av lån för förekommande av exekutiv försäljning av gäldenärens fastighet eller av hans för jordbruket nödiga inventarier.

Såsom ett första villkor för beviljande av lån för sagda ändamål upp-

ställes, att faran för exekutiv försäljning är uppenbar. Samma villkor återfinnes i jordbrukskreditutredningens förslag.

Enligt sistnämnda förslag skall såsom villkor för lån, varom nu är fråga, vidare gälla, att fordringsägare, som genom lånet erhåller avbetalning, i sådant avseende åtnöjes med ett belopp ej överstigande 30 procent av fordringens kapital.

I motiveringen till denna bestämmelse har jordbrukskreditutredningen anfört:

Det vore givet, att lån icke borde lämnas för att möjliggöra full betalning till enstaka fordringsägare. Detta vore uteslutet redan av hänsyn till övriga fordringsägare. Men dessutom skulle en sådan möjlighet kunna utgöra en lockelse för fordringsägare att söka exekution. Vidare borde uppmärksammas, att ifrågavarande statshjälp icke borde medföra större kapitalutlägg från statens sida än som rimligen vore oundgängligen erforderligt. En fordringsägare torde i regel vara villig att vid en ganska måttlig avbetalning inställa påbörjade eller påtänkta exekutiva åtgärder, så mycket hellre som han riskerade att gäldenären eljest tvunges till konkurs med därmed följande förluster för fordringsägarna. Det nu sagda gällde naturligen i första hand fordringsägare med oprioriterad fordran eller med hypotek, som icke erbjöde betryggande säkerhet för fordringen. Om fordringsägare med goda säkerheter framställde hot om exekutiva åtgärder torde det, där gäldenären hade sådana personliga kvalifikationer att lån av statsmedel kunde komma i fråga, så gott som undantagslöst vara möjligt att överflytta lånet till annan kreditgivare. Där sådan möjlighet föreläge, borde uppenbarligen icke till fordringsägarens förnöjande statens medel anlitas. Jordbrukskreditutredningen hade vid övervägande av här berörda synpunkter funnit en avbetalning av 30 procent av fordringens kapital å ena sidan vara tillräckligt hög för att i regel förmå fordringsägare att avstå från exekutiva åtgärder och å andra sidan icke innebära en så hög avbetalning, att borgenären frestades att för att erhålla amortering söka exekution för fordran, i fråga om vilken sådan icke skulle hava begärts, om möjligheten att erhålla lån av staten ej förelegat. Utredningen ville framhålla, att det föreslagna procenttalet vore en maximigräns för avbetalningen och ingalunda borde vara en regel för dess tillmätande. Ehuru det icke borde vara något hinder för att flera fordringsägare skulle kunna erhålla avbetalning med anlitage av ifrågavarande lån, torde det dock med hänsyn till svårigheterna att med ett större antal fordringsägare träffa sådana uppgörelser, som här förut-sattes, mera sällan komma att inträffa, att lån beviljades i dylika fall.

För att statens mellankomst skulle medföra den avsedda lättnaden för jordbrukaren måste garantier erhållas för att denne icke snart ånyo bleve ansatt med hot om exekutiv åtgärd. Lånenämnden borde därför undersöka, att icke nya anspråk vore att vänta från andra fordringsägare.

Hushållningssällskapetets förvaltningsutskott i Göteborgs och Bohus län har framhållit, att då lån avsåge förekommande av exekutiv försäljning av gäldenärens fastighet, uppgörelse borde träffas med så många borgenärer som möjligt till förhindrande av att hjälpen bleve allenast tillfällig och att den mest aggressive borgenären erhöle betalning med förbi-

gående av andra fordringsägare, vilka kunde framställa lika berättigade krav som denne.

Hushållningssällskapets förvaltningsutskott i Skaraborgs län ville ifrågasätta, huruvida det icke i lagtexten borde uttryckligen stadgas, att sökande till exekutiv försäljning icke genom lånet finge beredas större förmån än han skulle erhålla vid en allmän ackordsuppgörelse med gäldenärens samtliga fordringsägare.

Departements-
chefen.

Vad hushållningssällskapets förvaltningsutskott i Göteborgs och Bohus län anfört torde självfallet böra vinna beaktande vid beviljandet av det slag av lån, varom här är fråga. Emellertid torde, såsom jordbrukskreditutredningen framhållit, svårigheten att med ett större antal fordringsägare träffa sådana uppgörelser, som här avses, komma att medföra, att lån endast mera sällan beviljas i dylika fall.

Uppenbart är, att sökande till exekutiv försäljning icke genom ifrågasatt slag av lån bör beredas väsentligt större förmån än den han skulle hava erhållit vid en allmän ackordsuppgörelse med gäldenärens samtliga fordringsägare. Att införa ett uttryckligt stadgande härom i kungörelsen, såsom hushållningssällskapets förvaltningsutskott i Skaraborgs län ifrågasatt, synes dock ej vara erforderligt.

På grund av vad sålunda anförts och då i övrigt något icke syntts vara att erinra mot utredningens förslag har ifrågasatt villkor oförändrat upptagits i departementsförslaget.

Jordbrukskreditutredningen har såsom ett ytterligare villkor för beviljande av lån för förekommande av exekutiv försäljning föreslagit, att fordringsägare, som genom lånet erhåller avbetalning, tillika förbinder sig att låta återstoden av fordringen, under villkor att därå ordentligt erlägges viss, skälig ansedd ränta, stå ute under viss tid, som ej må understiga fem år.

I motiveringen till denna föreskrift har utredningen anfört:

Bestämmelsen om lindring för fem år borde i allmänhet vara tillfyllest för konsolidering av gäldenärens ställning. En dylik tid torde även i viss mån motverka, att fordringsägare, i förhoppning att gäldenären skulle kunna utnyttja ifrågasatt lånemöjligheter, utan tillräckliga skäl sökte genom hot om exekutiva åtgärder ernå avbetalning. Å andra sidan syntes lånets bindande under en tid av fem år i regel icke böra för borgenären finnas så olägligt, att han föredroge exekutiva åtgärder, och icke heller ur borgenärens synpunkt innebära en uppoffring, som i förhållande till den fördel han genom avbetalningen erhöle, framstode såsom oskälig. Det borde måhända framhållas att, då i bestämmelsen talades om att räntan skulle erläggas »ordentligt», jordbrukskreditutredningen härmed icke avsett en sådan tolkning, att en eller annan mindre försummelse i fråga om räntebetalningen skulle fritaga fordringsägaren från hans förbindelse att låta fordringen kvarstå. I den mån lånet till någon del toges i anspråk för betalning av förfallna utskylder, arrende eller ränta å prioriterad skuld, varemot hinder ej borde möta, hade naturligen bestämmelsen

om bindande på viss tid ingen tillämpning. Att dylika skulder ordnades måste tillses av länenämnden.

Hushållningssällskapetets förvaltningsutskott i Uppsala län har anfört:

Huru det vid lagsökning skulle förhållas med intecknad ränta vore ej klart. Med avseende å ett annat tämligen typiskt fall av exekutiv försäljning, nämligen för resterande utskylder, syntes låneformen icke kunna användas, då utmätningsmannen ej torde kunna träffa uppgörelse att enligt förslaget bestämmelser låta viss del av utskylderna innestå. Vore räntan å utestående kapital högre än nu gällande, syntes ej heller antagligt, att en fordringsägare, som hade utsikt att genom försäljning få ut räntan, åtnöjdes med att binda sig vid en annan lägre ränta för 5 år framåt. De mot fordringsägaren tämligen stränga villkoren torde således medföra den verkan, att fordringsägarna allenast i sådana fall bleve villiga träffa uppgörelse, då gäldenärens ställning vore mycket svag. De jordbrukare, som skulle hava större utsikt att kunna räddas genom låneanordningen, skulle således bliva utestängda.

Hushållningssällskapetets förvaltningsutskott i Malmöhus län har yttrat:

Det torde i många fall förekomma, att äldre lån vore ställda att återbetalas genom annuitet, en avbetalningsform, som ansetts värdefull för jordbruket och som jordbrukskreditutredningen själv rekommenderade, då det gällde återbetalningsvillkor för ackordslån. Genom ifrågavarande, av utredningen föreslagna lånevillkor skulle dylika äldre lån icke efter utlämnande av lån för förekommande av exekutiv försäljning kunna bibehållas såsom annuitetslån. En sådan bestämmelse ansåge utskottet olycklig, i det att undvikande av exekutiv försäljning därigenom säkerligen mången gång komme att försvåras. Då den i annuiteten ingående amorteringsdelen så gott som alltid vore ringa, bleve låntagarens ställning icke försämrade genom annuitetsbetalningens bibehållande.

Hushållningssällskapetets förvaltningsutskott i Örebro län har ifrågasatt, om icke den tid, minst fem år, varunder återstoden av fordringen skulle stå ute, vore för långt tilltagen. Då det kunde tänkas, att fordringsägare ej ville underkasta sig ett dylikt villkor, syntes det utskottet lämpligare, att den föreslagna tiden bestämdes till tre år.

Med avseende å föreskriften att ränta skall erläggas »ordentligt» har centralnämnden anfört:

Det vore tvivelsutan olyckligt, om en mindre försummelse av gäldenären i fråga om räntans erläggande skulle fritaga borgenären från hans förbindelse att icke indriva fordringen. Därigenom komme de förutsättningar, under vilka lånet beviljats, att väsentligen rubbas och det med lånet avsedda syftet att äventyras. Dock funne centralnämnden ordet »ordentligt» vara mindre lyckligt valt. Därest en gäldenär försummade att iakttaga de för räntans erläggande fastställda tiderna, torde hans förfaringsätt, även om försummelsen varit obetydlig, enligt allmänt språkbruk icke kunna betecknas såsom ordentligt.

För egen del har jag funnit vad jordbrukskreditutredningen föreslagit vara i stort sett tillfredsställande. Av utredningens tidigare under förvarande paragraf återgivna motivering till bestämmelsen, att fordrings-

*Departements-
chefen.*

ägare, som genom nu ifrågavarande slag av lån erhåller avbetalning, skall åtnöjas med ett belopp, ej överstigande 30 procent av fordringens kapital. framgår, att meningen ej är, att såsom regel en fordringsägare skall genom lånet uppbära full betalning för sin fordran. Något ovillkorligt hinder mot att full betalning lämnas, torde emellertid ej föreligga. Undantagsvis, såsom då fråga är om förfallna utskylder, arrende eller ränta å prioriterad gäld, torde det till undvikade av exekutiva åtgärder vara nödvändigt, att skulden helt infrias. Härav följer, att stadgandet om fordringars bindande på viss tid kommer att för sådana fall bliva utan tillämpning. De av hushållningssällskapets förvaltningsutskott i Uppsala län framförda betänkligheterna mot berörda stadgande torde sålunda icke behöva tillmätas större betydelse.

Huruvida över huvud taget lån bör beviljas gäldenär, som hotas av exekutiv försäljning för betalandet av förfallna utskylder, arrende eller ränta å prioriterad gäld, är en fråga, som icke torde kunna generellt besvaras. Uppenbarligen bör icke varje gäldenär, som exempelvis resterar för oguldna utskylder och på grund härav utsättes för hot om exekutiv åtgärd, kunna erhålla lån av statsmedel. Å andra sidan kunna fall tänkas föreligga, då beviljandet av lån för sagda ändamål får anses vara av förhållandena motiverat. De lånebeviljande nämnderna synas böra lämnas frihet att härutinnan träffa avgörande.

Med hänsyn till bland annat yttrandet från förvaltningsutskottet i Malmöhus läns hushållningssällskap synes möjlighet böra öppnas att, om särskilda omständigheter därtill föranleda, för visst fall medgiva undantag från tillämpningen av nu ifrågavarande lånevillkor. Det har härvid syntts lämpligt, att möjlighet till dylikt undantag bereddес jämväl beträffande övriga med förevarande slag av lån förknippade särskilda villkor. Ett sådant undantagsstadgande har införts i ingressen till 6 §. Härigenom kunna, i den mån så finnes skäligt, tillgodoses även de synpunkter, vilka framförts av förvaltningsutskottet i Örebro läns hushållningssällskap. Framhållas må emellertid, att stadgandet torde böra tillämpas med den allra största försiktighet.

Vad centralnämnden anmärkt har vunnit beaktande i departementsförslaget.

7 §.

I denna paragraf angives ett särskilt villkor för beviljande av lån för anskaffande av yttre inventarier eller reparation av ekonomibyggnader. Paragrafen överensstämmer, bortsett från viss ändring, som föranletts av överflyttning till 3 § av bestämmelsen, att sådana lån må meddelas endast i sammanhang med beviljande av lån för genomförande av ackord eller förekommande av exekutiv försäljning, med 7 § i jordbrukskreditutredningens förslag.

8 §.

Bestämmelserna i denna paragraf, som angiva gräuserna för lånebeloppens storlek, motsvara stadgandena i 8 § av jordbrukskreditutredningens förslag. För innehållet av dessa bestämmelser och skälen för desamma har jag förut redogjort.

9 §.

Första stycket, som inrymmer bestämmelser om ställande av säkerhet för lån, där gäldenär äger fastighet, är lika lydande med 9 § första stycket i jordbrukskreditutredningens förslag.

I 9 § andra stycket första och andra punkterna av nämnda förslag stadgas, att såsom villkor för låns utlämnande må föreskrivas, att för lånet ställes av vederbörande nämnd godkänd säkerhet, samt att säkerhet bestående av in-teckning i jordbruksinventarier icke bör mottagas.

I motiveringen till nämnda paragraf har jordbrukskreditutredningen lämnat en översikt av gällande bestämmelser i fråga om ställande av säkerhet för ackordslån samt för de skäl, varpå dessa bestämmelser grundats. I anslutning härtill har jordbrukskreditutredningen anfört bland annat:

Vad som för närvarande gällde i fråga om ställande av säkerhet för ackordslån ansåge jordbrukskreditutredningen i stort sett vara ändamålsenligt och borde i fortsättningen tillämpas med avseende å lån av de slag, som utredningen föresloge. Utredningen ville emellertid understryka, att säkerhet alltid borde avfordras gäldenären, om han kunde prestera sådan, vare sig densamma bestode av realsäkerhet eller borgen, samt att man borde fordra, att gäldenären härutinnan utnyttjade sina möjligheter. Lån till mera avsevärda belopp borde endast undantagsvis lämnas utan säkerhet.

Förbudet mot att mottaga säkerhet bestående av in-teckning i jordbruksinventarier hade på de vid dess införande anförda grunderna bibehållits i utredningens förslag.

Sammanfattningsvis betonades i fråga om gäldenärens skyldighet att ställa säkerhet för lån av ifrågavarande slag, att gäldenären såvitt möjligt borde lämna säkerhet men att kravet härå icke borde vara av den ovillkorliga natur, att hjälpaktionen riskerade att förfela sitt syfte.

Centralnämnden har i denna fråga yttrat bland annat:

Gällande bestämmelser hade tolkats så, att i regel säkerhet borde ställas, även om denna mången gång icke kunde bliva av önskvärd beskaffenhet. Därest låntagare saknade möjlighet att anskaffa säkerhet, borde denna omständighet icke utesluta honom från möjligheten att erhålla lån, under förutsättning att låntagaren vore en för jordbruk lämplig och i övrigt skötsam person. Eftergivande av fordran på ställande av säkerhet hade huvudsakligen ifrågakommit beträffande stödlån, som i stor utsträckning återbetalats medelst förbättringsarbete. För ackordslån torde i allmänhet säkerhet hava avlämnats. Ehuru centralnämnden under den hittillsvarande verksamheten icke haft att direkt taga befattning med frågor om säkerhet för lån, ägde nämnden dock kännedom om några fall, då ackordslån lämnats utan säkerhet.

Mot jordbrukskreditutredningens i motiveringen till ifrågavarande stadgande gjorda uttalande hade centralnämnden intet att erinra i vad det rörde lån till mindre belopp. Den lånebeviljande nämnden borde i sådana fall tillse, att låntagaren icke lämnade någon möjlighet oprövad att anskaffa säkerhet. Uppkomme fråga om låns utlämnande utan säkerhet eller mot säkerhet, som ej kunde anses betryggande, vore nämnden såsom hittills hänvisad till att med ledning av tillgängliga upplysningar om lånesökandens person och omständigheter i övrigt söka bedöma, huruvida sökanden kunde förväntas fullgöra sina förpliktelser. I fråga om större lån ställde sig saken något annorlunda. Den statsfinansiella synpunkten gjorde sig här i högre grad gällande. Jordbrukskreditutredningen ansåge också, att lån till mera avsevärda belopp endast undantagsvis borde lämnas utan säkerhet. Centralnämnden föresloge, att lån till högre belopp än 5,000 kronor finge beviljas endast under förutsättning, att för lånet ställdes godtagbar säkerhet. Möjligheten att utlämna lån utan säkerhet hade ofullständigt kommit till uttryck i författningsförslaget. Enligt centralnämndens mening borde i författningstexten angivas de grunder, enligt vilka den lånebeviljande nämnden hade att lösa frågan om säkerhet för lån. I annat fall kunde befaras, att nämndernas beslut i denna fråga komme att präglas av en viss godtycklighet.

I anslutning till vad sålunda anförts har centralnämnden hemställt, att ifrågavarande stadgande måtte erhålla ändrad lydelse i enlighet med vad centralnämnden i yttrandet närmare angivit.

Hushållningssällskapets förvaltningsutskott i Södermanlands län har uttalat, att det syntes utskottet som om även inteckning i jordbruksinventarier borde godtagas som säkerhet, om låntagaren ej hade annan säkerhet att erbjuda och vore villig att lämna dylik inteckning.

Departements-
chefen.

I likhet med jordbrukskreditutredningen anser jag, att de bestämmelser i fråga om ställande av säkerhet för ackordslån, som för närvarande gälla, i stort sett äro väl avvägda och därför böra vinna tillämpning även vid den låneverksamhet, som här avses. Dock bör, på sätt utredningen jämväl framhållit, lån till mera avsevärda belopp endast undantagsvis lämnas utan godtagbar säkerhet. Det av centralnämnden härutinnan framförda förslaget synes icke med nödig smidighet anpassa sig efter de skiftande förhållanden, som kunna föreligga. Förbudet mot att mottaga säkerhet bestående av inteckning i jordbruksinventarier bör, såsom utredningen anført, bibehållas. Jordbrukskreditutredningens nu ifrågavarande bestämmelser hava efter vissa jämkningar upptagits i andra stycket, första och andra punkterna, av förevarande paragraf. I departementsförslaget har sökts att tydligare än som skett i utredningens förslag bringa till uttryck, i vilka fall möjligheten för jordbrukarna att erhålla lån utan godtagbar säkerhet förefinnes.

Andra stycket tredje punkten överensstämmer, bortsett från redaktionella jämkningar, med 9 § andra stycket tredje punkten i jordbrukskreditutredningens förslag.

10 §.

I denna paragraf meddelas bestämmelser om skyldighet för låntagare att förränta och amortera erhållet lån. Paragrafen motsvarar 10 § i jordbrukskreditutredningens förslag.

Enligt sagda förslag skall lån återbetalas genom årliga amorteringar enligt vederbörande nämnds bestämmande. Under en tid av högst fem år från lånets beviljande må gäldenären frikallas från amorteringsskyldighet. Den tid, varunder amortering skall äga rum, må icke överstiga femton år. Å lånet skall gäldas ränta efter fyra procent om året, dock att lånet skall vara räntefritt under två år från dess beviljande.

I motiveringen till dessa bestämmelser har jordbrukskreditutredningen anfört:

Vid bestämmandet av återbetalningstiden, vars fastställande inom viss i författningen angiven gräns borde ankomma på länenämnden, borde iakttagas å ena sidan att densamma icke gjordes så kort, att gäldenären ej bleve i stånd att fullgöra amorteringarna, och å andra sidan att den icke utsträcktes längre än som vore oundgängligen nödvändigt. Utredningen funne lämpligt, att maximum för amorteringstiden bestämdes till femton år, varvid utredningen emellertid förutsatte, att densamma i regel fastställdes till kortare tid. Gäldenär borde kunna för vissa år frikallas från amorteringsskyldighet, varigenom en konsolidering av hans ställning uppenbarligen underlättades. Högsta antalet amorteringsfria år, som finge medgivas, torde böra bestämmas till fem. Även här borde nämnden pröva behovet i det särskilda fallet. Längsta lånetiden bleve enligt vad sålunda föreslagits tjugu år. För länenämndernas bestämmande av amorteringstiden borde vara vägledande, å ena sidan att denna ej gjordes längre än som vore oundgängligt och å andra sidan att gäldenären ej pålades bördor, som han ej kunde bära.

Vederbörande länenämnd hade att fastställa en amorteringsplan, som vore anpassad efter de föreliggande omständigheterna. Ofta torde det vara lämpligast, att lån återbetalades genom lika annuiteter.

Vidkommande räntebetalningen för ackordslån gällde enligt nuvarande författning, att ränta icke erlades under de två första åren och att lån därefter förräntades efter fem procent om året å halva lånebeloppet och, sedan amorteringsskyldighet inträtt, å lånet i dess helhet. Jordbrukskreditutredningen hade, med hänsyn till det numera rådande ränteläget, för de i betänkandet avsedda slagen av lån föreslagit en räntesats av endast fyra procent. Efter förloppet av de två räntefria åren syntes ränta böra erläggas å hela lånet.

Lantbruksstyrelsen har yttrat, att förslagets innebörd i dessa stycken syntes styrelsen skälig och ägnad att giva verksamheten större värde ur jordbrukets synpunkt. Styrelsen uttalade dock tveksamhet i fråga om lämpligheten av den mycket stora frihet, som enligt förslaget lämnades lånerörelsens organ, varigenom ett otal olika lånetyper skulle uppkomma samt kontroll och översikt över hela rörelsen försvåras.

Centralnämnden har anfört bland annat:

Att fastställandet av amorteringstiden skulle inom angiven gräns tillkomma vederbörande länenämnd, medförde enligt centralnämndens åsikt

vissa olägenheter. En nämnd fastställde kanske i regel den längsta medgivna amorteringstiden och högsta medgivna frihet från amorteringsskyldighet, under det att en annan nämnd vore mera sträng och fördrade, att lånet återbetalades på betydligt kortare tid med omedelbart eller tidigt börjande amortering. Detta komme tvivelsutan att alstra missnöje hos låntagarna, som i sistnämnda fall funne sig missgynnade. Bestämmelsen i dess föreslagna lydelse kunde inbjuda till olika tillämpning, vilket mången gång torde bliva omöjligt att kontrollera. Centralnämnden ansåge därför, att i författningen borde bestämmas en för alla låntagare lika amorteringstid. Denna borde ej sättas för kort, ty såsom jordbrukskreditutredningen i motiveringen framhållit borde gäldenären ej påläggas bördor, som han ej kunde bära. Vore amorteringstiden tillräckligt lång, funnes större utsikt för att gäldenären skulle förmå erlægga stadgade avbetalningar å lånet, och risken för staten att förlora på lånerörelsen minskades. Om amorteringen skulle ske med lika stort belopp varje år, komme, då räntebeloppet å den oguldna delen av lånet år för år minskades, den annuitet, som av låntagaren skulle erläggas, att bliva störst första året och sedan undan för undan minskas. Det syntes vara att föredraga, att lånen alltid återbetalades genom en fast annuitet. Låntagaren torde i regel under de första åren efter ackordets genomförande hava svårare att erlægga den höga amorteringen. En fördel, ehuru av mindre betydelse, med en fast annuitet och lika amorteringstid för alla lån vunnes även genom att man ej behöfde uppgöra amorteringstabeller för varje lån utan endast för olika lånebelopp. En annan fördel vore, att låntagaren visste det belopp, han årligen hade att erlægga från amorteringstidens början till dess slut, och ej för varje år behöfde under rättas om, vad han hade att inbetala. För att underlätta länsstyrelsens arbete vore det fördelaktigt, om amorteringstiden räknades från kalenderårs början. Återbetalningen av flera andra av staten utlämnade lån skedde på nu angivet sätt. Låntagarens rätt att under två år erhålla lånet räntefritt borde bibehållas.

Hushållningssällskapets förvaltningsutskott i Värmlands län har framhållit, att det med hänsyn till låntagarnas svaga ställning vore önskligt, om den föreslagna räntan, 4 procent, kunde i någon mån ytterligare sänkas.

Hushållningssällskapets förvaltningsutskott i Örebro län har yttrat:

Det torde kunna ifrågasättas, om icke den föreslagna räntesatsen i förhållande till nu gällande utlåningsränta vore för hög. Ju lägre räntan sattes, desto större utsikter hade givetvis de jordbrukare, vilka erhållit ackordslån, att kunna reda sig. Det syntes därför utskottet skäligt, att räntefoten antingen fastställdes till 3 procent eller ock till 1 procent över den för varje tidsperiod gällande inlåningsräntan vid postsparbanken, dock högst 4 procent.

Departements-
chefen.

Lika med jordbrukskreditutredningen anser jag, att de lån, som här avses, böra vara räntefria under de två första åren samt därefter förräntas efter fyra procent om året. Att föreskriva en ännu lägre räntesats, varom önskemål uttalats från ett par håll, synes icke böra ifrågakomma. Vad angår amorteringen av lånen ansluter jag mig till de synpunkter, som

härutinnan framförts av centralnämnden. Antalet amorteringsfria år bör sålunda i likhet med vad för närvarande gäller bestämmas till fem för alla låntagare. Amorteringstiden bör likaledes vara densamma för samtliga låntagare och synes böra fastställas till femton år. Lånen böra återbetalas med en fast annuitet och amorteringstiden bör räknas från kalenderårs början. I överensstämmelse med vad sålunda anförts har paragrafen avfattats.

11 §.

Enligt 11 § i jordbrukskreditutredningens förslag må den som erhållit ackordslån jämlikt någon av de tidigare gällande kungörelserna om ackordslån och stödlån till jordbrukare ej beviljas lån jämlikt den av utredningen föreslagna kungörelsen, liksom ej heller den som erhållit lån enligt sistnämnda kungörelse må beviljas ytterligare lån jämlikt samma kungörelse.

Till utveckling härav har utredningen i motiveringen anført:

Hade en jordbrukare en gång erhållit ackordslån enligt nu eller tidigare gällande bestämmelser eller enligt den föreslagna kungörelsen och sålunda redan åtnjutit statligt stöd för ordnande av sin ekonomi, borde det enligt jordbrukskreditutredningens mening icke komma i fråga, att han beviljades nytt lån, vare sig detta skulle avse finansierandet av ännu en ackordsuppgörelse eller undvikande av exekutivförsäljning. Däremot borde det självfallet kunna inträffa, att en jordbrukare, som tidigare ansökt om ackordslån men fått ansökningen avslagen, med stöd av den nya kungörelsen beviljades lån. Fall kunde uppenbarligen inträffa, där lån på grund av hittills gällande bestämmelser måst avslås men med de nu föreslagna föreskrifterna kunde beviljas.

Att en jordbrukare tidigare tilldelats stödlån, borde icke i och för sig utgöra hinder för honom att erhålla ackordslån.

Såsom jag i annat sammanhang antytt, bör lån för förekommande av exekutiv försäljning icke meddelas, förrän möjligheterna för beviljande av lån för genomförande av ackord noga undersökts. Finner emellertid gäldenär, sedan han erhållit lån för förekommande av exekutiv försäljning, att utsikter för åstadkommande av ackord föreligga, synes möjligheten för honom att erhålla ackordslån icke böra vara helt avstängd. I enlighet härmed har till bestämmelserna i utredningens förslag, vilka med allenast en mindre jämkning upptagits i departementsförslaget och inrymts i förevarande paragraf, gjorts ett tillägg av innehåll, att vederbörande lånenämnd äger i särskilt fall med centralnämndens medgivande bevilja lån för genomförande av ackord åt den, som tidigare erhållit lån för förekommande av exekutiv försäljning.

*Departements-
chefen.*

Om förfarandet i låneärenden m. m.

12 §.

I förevarande paragraf meddelas föreskrifter hos vem ansökan om lån skall göras samt av vem lån beviljas. Rörande denna paragraf, som motsvarar 12 § i jordbrukskreditutredningens förslag, åberopar jag vad i redogörelsen för förslaget allmänna grunder anförts.

13 §.

Denna paragraf upptager bestämmelser om värdering av gäldenärens tillgångar.

I 13 § första stycket av jordbrukskreditutredningens förslag stadgas, att lån ej må beviljas, med mindre till ledning vid lånefrågans bedömande värdering skett av gäldenärens tillgångar.

I motiveringen till ifrågavarande stadgande har utredningen framhållit, att värderingen avsåge att skapa en tillförlitlig grund för lånenämndens bedömande, huruvida gäldenärens ställning vore sådan, att å ena sidan behov av hjälp föreläge och å andra sidan ett lån kunde antagas bereda honom varaktig hjälp i hans svårigheter. Värderingen bleve även avgörande för bestämmandet av det belopp, vartill lånet finge uppgå.

Hushållningssällskapets förvaltningsutskott i Värmlands län har anfört:

Då det vore av vikt att söka undvika en fördyring av själva låneverksamheten, ansåge utskottet, att den föreslagna obligatoriska värderingen av lånesökandes fastighet icke borde förekomma annat än i särskilda fall. De åsatta taxeringsvärdena med däri angivet jordbruksvärde torde i regel kunna giva tillräcklig ledning.

*Departements-
chefen.*

Med hänsyn till den utsträckning av låneverksamheten, som föreslås, samt storleken av de lånebelopp, som kunna komma att utgå, anser jag i likhet med jordbrukskreditutredningen, att värdering av gäldenärens tillgångar bör vara obligatorisk. Att i allmänhet från värdering undantaga gäldenärens fastighet, såsom hushållningssällskapets förvaltningsutskott i Värmlands län påyrkat, synes så mycket mindre böra ifrågakomma som vid ackordslån fastighetens värde är av särskild betydelse för bedömande av frågan, i vilken utsträckning inteckningshavare böra deltaga i ackordet. Utredningens förslag i denna del har därför oförändrat upptagits i departementsförslaget och inrymts i första stycket av förevarande paragraf.

Enligt 13 § andra stycket i jordbrukskreditutredningens förslag skall för varje hushållningssällskaps verksamhetsområde finnas en av centralnämnden förordnad värderingsman, som skall vara bosatt inom området. Jämte honom skall i värdering deltaga en i gäldenärens hemtrakt bosatt person, vilken för varje särskilt fall förordnas av lånenämnden i orten. I fall av ringa betydenhet eller enkel beskaffenhet är dock värdering av

endast en av nu sagda värderingsmän tillfyllest, såvida tillräcklig kännedom om värdet av gäldenärens tillgångar anses sålunda kunna erhållas.

I motiveringen för dessa bestämmelser har utredningen anfört:

Med hänsyn till den betydelse, som värderingen ägde, borde garanti skapas för att densamma bleve såvitt möjligt rättvisande och enhetlig. Jordbrukskreditutredningen hade därför föreslagit, att centralnämnden skulle för varje hushållningssällskaps verksamhetsområde förordna en värderingsman, vilken skulle vara bosatt inom området. För att emellertid för värderingen vinna även speciell Orts- och personkännedom hade föreslagits, att jämte nyssnämnde värderingsman i värdering skulle deltaga en i gäldenärens hemtrakt bosatt person, vilken för varje särskilt fall förordnades av länenämnden i orten. Ofta torde det vara lämpligt att härtill utse vederbörande låneombud, därest sådant funnes och ansåges äga de nödiga kvalifikationerna. Då emellertid nu avsedd värdering av två personer ej sällan kunde vara en i förhållande till ifrågasatt låns storlek allt för kostsam anordning och då jämväl eljest fall kunde förekomma, beträffande vilka ett enklare värderingsförfarande syntes fullt tillfredsställande, hade införts ett stadgande av innehåll, att i fall av ringa betydenhet eller enkel beskaffenhet värdering av endast en av värderingsmännen skulle vara tillfyllest, såvida tillräcklig kännedom om värdet av gäldenärens tillgångar ansåges sålunda kunna erhållas. Härvid tänkte utredningen bland annat på sådana fall som då lånevärdering av annan anledning nyligen ägt rum eller då länenämnden själv hade kännedom om gäldenärens förhållanden. För övrigt borde det, särskilt där länenämndens verksamhetsområde vore av mindre utsträckning och resekostnaderna därför ej bleve betydande, kunna ifrågakomma, att nämnden själv beträffande större lån verkställde besiktning av gäldenärens egendom.

Länenämnden borde föranstalta om värdering först sedan låneärendet i någon mån utretts, så att ej onödiga värderingskostnader uppstode i fall, där redan ett preliminärt bedömande gäve vid handen, att lån ej kunde beviljas.

Älvsborgs läns norra hushållningssällskaps förvaltningsutskott har föreslagit, att, då centralnämnden icke kunde äga någon personkännedom ute i länen, de värderingsmän, som enligt förslaget skulle av nämnden utses, i stället måtte förordnas av länsstyrelserna efter förslag av eller i samråd med länenämnderna eller deras ordförande.

I nära anslutning härtill hava hushållningssällskapens förvaltningsutskott i Örebro och Kopparbergs län uttalat, att ifrågavarande värderingsmän borde av centralnämnden förordnas först efter länenämndernas herrande.

De bestämmelser, avseende att skapa garantier för en rättvis och enhetlig värdering, som jordbrukskreditutredningen föreslagit, finner jag i stort sett vara ändamålsenliga. Dock bör enligt min mening inom hushållningssällskaps verksamhetsområde finnas flera än en av centralnämnden förordnad värderingsman. Det sagda äger särskilt tillämpning på de nordligare länen, där kostnaderna för värderingarna med hänsyn

*Departements-
chefen.*

till avstånden eljest skulle bliva avsevärda. Men även beträffande övriga delar av landet synes hinder icke böra möta att förordna flera värderingsmän. Förutom för nedbringande av kostnaderna för värderingarna kan en anordning med flera värderingsmän inom samma hushållningssällskaps verksamhetsområde vara påkallad av behovet att erhålla erforderlig sakkunskap för bedömandet av de olika förhållanden, varunder jordbruket inom området bedrivs. Jag finner det vidare vara uppenbart, att centralnämnden, innan värderingsman av nämnden förordnas, hos vederbörande länenämnd, länsstyrelse eller hushållningssällskap gör sig under rättad om den till värderingsman föreslagne personens lämplighet för uppdraget. Någon föreskrift härom i författningen synes ej vara erforderlig. Slutligen vill jag understryka vad jordbrukskreditutredningen anfört därom, att det ofta torde vara lämpligt att till ortsombud vid värdering utse vederbörande låneombud. Över huvud taget bör eftersträvas å ena sidan att erhålla en så rättvisande värdering av tillgångarna, som det med hänsyn till förhållandena låter sig göra, och å andra sidan att värderingen verkställas så smidigt och med föranledande av så ringa kostnader som möjligt.

Utredningens förslag i denna del har därför allenast med den ändring, som föranledes av att flera värderingsmän inom hushållningssällskaps verksamhetsområde föreslås skola av centralnämnden kunna förordnas, upptagits i departementsförslaget och inrymts i andra stycket av förevarande paragraf.

Tredje stycket, vari stadgas, att till grund för värdering skall läggas saluvärdet av tillgångarna, överensstämmer med 13 § tredje stycket i jordbrukskreditutredningens förslag.

14 §.

Denna paragraf, som handlar om vad länenämnds beslut i låneärenden skall för vissa fall innehålla samt om expediering av sådant beslut, överensstämmer med 14 § i jordbrukskreditutredningens förslag.

15 §.

Förevarande paragraf, som inrymmer bestämmelser om besvärsmått över länenämnds beslut i låneärenden, överensstämmer, bortsett från en mindre ändring, som påkallats av den föreslagna karaktären av det medelsanslag, som erfordras för lånerörelsens bedrivande, med 15 § i jordbrukskreditutredningens förslag.

16 §.

Stadgandena i denna paragraf, att gäldenär, som beviljats lån, skall utfärda skuldförbindelse och, i förekommande fall, avlämna säkerhet, överensstämmer med motsvarande föreskrifter i 16 § av jordbrukskreditutredningens förslag.

17 §.

Bestämmelserna i denna paragraf, enligt vilka lånenämnden har att till länsstyrelsen i anledning av beviljat lån översända vissa handlingar samt länsstyrelsen att utbetala lånebeloppet, motsvara stadgandena i 17 § av jordbrukskreditutredningens förslag. Till berörda stadganden har i departementsförslaget gjorts ett par tillägg. Det ena sammanhänger med det innehåll, som 12 § erhållit i departementsförslaget, och innefattar åliggande för nämnden att till länsstyrelsen översända avskrift av från centralnämnden erhållit skriftligt besked, att tillgängligt anslag medgiver lånets utbetalande. Tillägget motiveras av anslagets karaktär av reservationsanslag. Det andra tillägget innebär, att länsstyrelsen har att, sedan handlingarna i låneärendet inkommit, ofördröjligen och utan anfordran utbetala lånebeloppet. Sistnämnda tillägg avser att härutinnan bringa förevarande paragraf i överensstämmelse med gällande författning.

18 §.

Bestämmelsen i denna paragraf, att förfallen ränta och amortering skola för varje kalenderår före årets utgång av gäldenär inbetalas till länsstyrelsen, är likalydande med motsvarande föreskrift i 18 § av jordbrukskreditutredningens förslag.

19 §.

Denna paragraf innehåller bestämmelser om länsstyrelsens åligganden med avseende å beviljat lån. Paragrafen motsvarar 19 § i jordbrukskreditutredningens förslag.

Någon påföljd har i nämnda förslag icke stadgats för det fall, att gäldenär bryter mot i 9 § andra stycket sista punkten omförmäld utfästelse att, så länge någon del av lånet utestår ogulden, icke utan nämndens medgivande uttaga eller belåna inteckning i jordbruksinventarier eller försälja honom tillhörigt lösöre genom avhandling, som i förordningen den 20 november 1845 avses. Då detta enligt min mening utgör en brist, har i förevarande paragraf bland de skäl, som enligt utredningens förslag berättiga länsstyrelsen att uppsäga lån till omedelbar betalning, upptagits, att gäldenären bryter mot vad honom enligt avgiven skuldförbindelse åligger.

20 §.

De i denna paragraf meddelade bestämmelserna om avskrivning av fordran på grund av utlämnat lån och efterskänkande av säkerhet för lån överensstämma med motsvarande stadganden i 20 § av jordbrukskreditutredningens förslag.

Den föreslagna kungörelsen torde böra träda i kraft den 1 juli 1935 samt tillämpas jämväl beträffande ärenden om aekordslån, som sökts dessförinnan.

Under åberopande av det anförda får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

1:o dels besluta inrättandet av en statlig utlåningsfond, benämnd statens sekundärlånefond för jordbrukare,

dels medgiva, att lån ur statens sekundärlånefond för jordbrukare må utlämnas i huvudsaklig överensstämmelse med de bestämmelser, vilka finnas intagna i det vid statsrådsprotokollet fogade förslaget till kungörelse i ämnet,

dels ock såsom kapital för statens sekundärlånefond för jordbrukare anvisa för budgetåret 1935/1936 under Utgifter för kapitalökning, Statens utlåningsfonder, ett reservationsanslag av 20,000,000 kronor;

2:o till Förvaltningsbidrag till förmedlare av lån från statens sekundärlånefond för jordbrukare m. m. anvisa för budgetåret 1935/1936 under nionde huvudtiteln ett förslagsanslag av 50,000 kronor;

3:o till Lån till jordbrukare för genomförande av ackord m. m.: Ackordslån åt jordbrukare m. m. anvisa för budgetåret 1935/1936 under nionde huvudtiteln ett reservationsanslag av 1,900,000 kronor; samt

4:o till Lån till jordbrukare för genomförande av ackord m. m.: Centralnämnden och lånenämnderna för ackordslåneärenden m. m. anvisa för budgetåret 1935/1936 under nionde huvudtiteln ett förslagsanslag av 100,000 kronor.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställa förordnar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten, att proposition i ämnet av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:

P. Gullstrand.

Bilaga A.

Förslag
till
Kungörelse
angående statens sekundärlånefond för jordbrukare.

Härigenom förordnas som följer:

Fondens ändamål.

1 §.

Statens sekundärlånefond för jordbrukare har till ändamål att i enlighet med bestämmelserna i denna kungörelse lämna lån mot säkerhet av inteckning i jordegendom.

Med jordegendom förstås i denna kungörelse självständig, å marken bestämbar fast egendom, varå jordbruk eller jordbruk jämte skogsbruk bedrivs.

Fondens förvaltning.

2 §.

Fonden förvaltas av riksgäldskontoret, som har att på anfordran utbetala för lånerörelsen erforderliga medel.

Lånerörelsens organisation m. m.

3 §.

Lånerörelsen handhaves för statens räkning av en nämnd med säte i Stockholm.

Nämnden utgöres av fem ledamöter. Två ledamöter jämte två suppleanter för dem förordnas av Konungen, som tillika förordnar en av dessa ledamöter till ordförande i nämnden. En ledamot, som skall vara vice ordförande, jämte en suppleant för honom förordnas av fullmäktige i riksgäldskontoret. Styrelsen för Sveriges allmänna hypoteksbank och styrelsen för Svenska jordbrukskreditkassan utse vardera en ledamot jämte en suppleant för honom.

4 §.

Under nämndens ledning och tillsyn besörjes utlåningen från fonden och vården av de utlämnade lånen av låneförmedlare. Såsom låneförmed-

lare äger nämnden anlita hypoteksföreningar och centralkassor för jordbrukskredit samt de ytterligare kreditinrättningar, som Konungen kan finna skäl bestämma. Ej må låneförmedlare, med mindre därom med nämnden träffats avtal, i sin verksamhet för fondens räkning gå utöver det distrikt, som för hans egentliga verksamhet är bestämt. Anlitas bankaktiebolag såsom låneförmedlare, skall genom avtal mellan nämnden och bolaget bestämmas det eller de kontor, vilka skola för låneförmedlingen användas, och det område, som härutinnan skall utgöra sådant kontors distrikt.

5 §.

Där så erfordras, äger nämnden anlita jordbrukskassor och sparbanker ävensom av nämnden utsedda kommittéer av två eller tre personer att såsom lånebiträden bisträcka nämnden eller av nämnden angivna låneförmedlare. Lånebiträde må icke besluta om beviljande av lån, ej heller handhava vård av utlämnat lån.

6 §.

Arvoden åt nämndens ledamöter bestämmas av Konungen.

I den mån Konungen icke bestämmer de arvoden eller andra ersättningar, som skola utgå till av nämnden anlidade låneförmedlare eller lånebiträden eller till personer, som eljest med lånerörelsens bedrivande erhålla befattning, äger nämnden att därom träffa avgörande.

Lånerörelsens bedrivande.

7 §.

Medel till utlåning skola av nämnden i mån av behov och tillgång tillhandahållas låneförmedlarna, vilkas styrelser äga att under iakttagande av gällande föreskrifter och i vederbörlig ordning meddelade anvisningar besluta angående utlåningen.

Låneförmedlare, vars styrelse beviljat lån, har att till låntagaren utlämna lånebeloppet och att, där ej nämnden annat bestämmer, handhava vården av lånet, så länge någon del därav utestår ogulden.

8 §.

Med nämndens medgivande må låneförmedlares styrelse överlåta åt ett inom styrelsen utsett arbetsutskott, bestående av minst tre ledamöter, att besluta i fondens ärenden eller vissa av dem.

Jämväl må med nämndens medgivande sådan befogenhet av styrelsen för bankaktiebolag, som är låneförmedlare, överlåtas åt styrelsen för kontor, som för låneförmedlingen användes.

9 §.

I behandlingen inom låneförmedlares styrelse så ock inom arbetsutskott eller kontorsstyrelse, varom i 8 § förmäles, av fonden rörande ärenden skall såsom ledamot deltaga ett ombud för statsverket, som förordnas av Konungen. Mot ombudets mening må lån ej beviljas.

10 §.

I fondens ärenden skola hos nämnden och låneförmedlarna föras räkenskaper, som skola avslutas för kalenderår. Vid behandling av dylika ärenden skola föras protokoll.

Låneförmedlares styrelse har att enligt anvisning av nämnden lämna nämnden fortlöpande redovisning för hos låneförmedlaren vidtagna åtgärder i fondens ärenden.

11 §.

Medel, som nämnden mottager från riksgäldskontoret och vilka ej omedelbart erfordras i lånerörelsen, ävensom från låneförmedlare och lånebiträden till nämnden inlevererade räntor och amorteringar skola insättas å checkräkning i riksbanken eller å postgirokonto. Nämnden skall årligen sist före januari månads utgång till riksgäldskontoret redovisa inlutna räntor och amorteringar.

Medel, som låneförmedlare mottager från nämnden, skola i avbidan på deras användande för med dem avsett ändamål, insättas å postgirokonto. Uppburna räntor och amorteringar skola av låneförmedlare och lånebiträden utan dröjsmål inlevereras till nämnden.

12 §.

De till fonden för erhållna lån avgivna förbindelser med tillhörande säkerhetshandlingar skola hos vederbörande låneförmedlare eller annan, som nämnden för ändamålet anlitar, förvaras i brandfritt och i övrigt betryggande förvaringsrum under minst två särskilda lås med olika nycklar, av vilka en nyckel skall innehavas av ett av nämnden därtill förordnat ombud.

13 §.

Ledamöter av nämnden vare, en för alla och alla för en, ansvariga för skada, som de genom att överträda denna kungörelse eller eljest uppsåtligt eller av vårdslöshet tillskynda fonden.

Revision.

14 §.

Nämndens räkenskaper och förvaltning skola årligen granskas av tre revisorer, av vilka två jämte två suppleanter för dem förordnas av

Konungen, medan den tredje jämte en suppleant för honom förordnas av fullmäktige i riksgäldskontoret.

Låneförmedlarnas i fondens ärenden förda räkenskaper samt styrelsernas för låneförmedlarna förvaltning av sagda ärenden skola årligen granskas av samma revisorer, som utsetts för motsvarande granskning rörande låneförmedlarnas egna ärenden; skolande i den fonden rörande revisionen hos varje låneförmedlare jämväl deltaga en revisor, som förordnats av Konungen.

15 §.

Låneförmedlares revisorer rörande fonden skola, så snart ske kan efter det deras granskning av sistförflutna årets räkenskaper och förvaltning fullbordats, insända berättelse över granskningen till nämndens revisorer. Dessa äga, där i berättelsen finnes framställd anmärkning eller omständigheterna eljest därtill föranleda, infordra yttrande av låneförmedlarens styrelse.

Nämndens revisorer skola senast den 1 juli till chefen för jordbruksdepartementet ingiva berättelse över sin granskning av sistförflutna årets räkenskaper och förvaltning, vilken berättelse skall vara åtföljd av de av låneförmedlarnas revisorer avgivna berättelser jämte de yttranden, som må hava infordrats och bekommit.

I varje av revisionsberättelserna skall angivas, huruvida ansvarsfrihet tillstyrkes eller avstyrkes för de personer, vilkas förvaltning granskningen avsett.

Angående ansvarsfrihet beslutar Konungen efter att hava inhämtat utlåtande av fullmäktige i riksgäldskontoret.

16 §.

Därest nämndens revisorer i sin berättelse mot bättre vetande lämna oriktig uppgift eller uppsåtligen underlåta att göra anmärkning mot dylik uppgift i handling, som av dem granskats, eller vid fullgörande av sitt uppdrag visa vårdslöshet, vare de, en för alla och alla för en, ansvariga för fonden därigenom tillskyndad skada.

Utlåningsvillkor.

17 §.

Lån skola förräntas efter fast vid lånets beviljande bestämd räntefot. Denna fastställes av Konungen och må icke understiga medelräntan för statens upplåning mot obligationer under det budgetår, som närmast föregått det, varunder lånet beviljats, med tillägg av en halv procent.

18 §.

Lån må meddelas till högst sjuttiofem procent av det av vederbörande låneförmedlare fastställda belåningsvärdet å den jordegendom, varom fråga är. I belåningsvärdet må ej inräknas värdet å växande skog.

Egendoms belåningsvärde skall fastställas efter värdering med iakttagande av att detsamma ej må bestämmas högre än som motsvarar egendomens vid senaste taxering åsatta jordbruksvärde. Värdering skall, om så erfordras, verkställas genom besiktning på ort och ställe men må eljest ske med ledning allenast av befintliga handlingar. För besiktning må, där så finnes lämpligt, särskilda sakkunniga anlitas. Har egendom besiktigats vid tidigare lånevärdering, bör härtill tagas hänsyn vid avgörandet, huruvida eller i vad mån besiktning skall anses behöflig. Det åligger nämnden att meddela de ytterligare bestämmelser, som erfordras rörande fastställande av egendoms belåningsvärde.

19 §.

Till minst det belopp, till vilket lån beviljas, skall finnas säkerhet av inteckning eller inteckningar liggande inom tre fjärdedelar av egendomens belåningsvärde.

Lån må ej beviljas, med mindre fordringsinteckningarna med bättre rätt äro placerade på sätt, som må anses vara för fonden betryggande.

Innan beviljat lån utlämnas, skola samtliga fordringsinteckningarna med bättre rätt pantförskrivas jämväl till säkerhet för fonden. Vederbörande låneförmedlare må dock i särskilt fall medgiva, att den låntagare såsom ägare av den intecknade egendomen tillkommande andel av sådana inteckningar må i första hand pantförskrivas för annat lån.

20 §.

Lån utan fastställd amortering må icke meddelas.

Reglementariska föreskrifter.**21 §.**

Närmare föreskrifter rörande nämndens arbete meddelas av Konungen.

De ytterligare föreskrifter, som finnas erforderliga rörande låneförmedlarnas och lånebiträdenas arbete samt villkoren för utlåning från fonden och vad därmed har samband, meddelas, där ej Konungen därom förordnar, av nämnden.

Denna kungörelse träder i kraft den 1 juli 1935.

Bilaga B.

Förslag
till
Kungörelse
om lån till jordbrukare för genomförande av ackord m. m.

Häri genom förordnas som följer:

Inledande bestämmelser.

1 §.

Jordbrukare, som är i trängande behov av ekonomiskt bistånd, må kunna, i den mån tillgängligt anslag det medgiver, erhålla lån enligt bestämmelserna i denna kungörelse.

Såsom jordbrukare anses även den, som, utan samband med jordbruk, bedriver trädgårdsskötsel eller annan därmed jämförlig verksamhet såsom självständig näring.

2 §.

För behandling av frågor rörande lån enligt denna kungörelse skola finnas dels en för riket gemensam centralnämnd och dels för varje hushållnings-sälls-kaps verksamhetsområde en lånenämnd.

Nämnderna utses av Kungl. Maj:t, som jämväl utfärdar instruktion för dem.

Om lånen.

3 §.

Lån må beviljas:

- 1) för genomförande av ackord;
- 2) för förekommande av exekutiv försäljning av gäldenärens fastighet eller hans för jordbruket nödiga inventarier.

I samband med lån för något av nu angivna ändamål må lån även beviljas för anskaffande av yttre inventarier till gäldenärens jordbruk eller reparation av till hans fastighet hörande ekonomibyggnader.

4 §.

För beviljande av lån skola följande allmänna förutsättningar gälla, nämligen

att gäldenärens ekonomiska svårigheter icke uppkommit på grund av omständigheter, vilka varit jordbrukets bedrivande ovidkommande;

att gäldenären gjort vad på honom skäligen ankommit för övertvinnande av svårigheterna och i övrigt finnes förtjänt av bistånd;

att gäldenären saknar möjlighet att annorledes på rimliga villkor uppbringa nödiga medel; samt

att med hänsyn till avkastningsförmågan hos gäldenärens jordbruk, storleken och beskaffenheten av hans skulder ävensom övriga omständigheter kan med hög grad av sannolikhet antagas, att gäldenären skall, om lånet erhålles, kunna fortsätta att driva jordbruket och därunder göra rätt för sig.

5 §.

Lån för genomförande av ackord må beviljas endast under villkor, att ackordet omfattar jämväl fordran hos gäldenären, för vilken ställts säkerhet i form av pant eller inteckning, till den del säkerheten finnes ej förslå till fordringens gäldande;

att i samband med ackordet betalas förfallen utskyld eller arrendeavgift ävensom ränta å fordran hos gäldenären, i den mån för fordringen ställd säkerhet beräknas förslå även till räntans gäldande;

att ackordet icke innebär nedsättning av tjänstehjons och arbetares lönefordran till lägre belopp än dessa varit berättigade att utfå i händelse av konkurs; samt

att de i ackordet deltagande borgenärerna icke i ackordet erhålla, utöver vad med hänsyn till gäldenärens tillgångar och skulder belöper å deras fordringar, mer än fem procent av fordringsbeloppet; ej heller i något fall mer än åttiofem procent av sagda belopp.

6 §.

Lån för förekommande av exekutiv försäljning må, såvitt särskilda omständigheter ej annat föranleda, beviljas endast under villkor,

att faran för dylik försäljning är uppenbar;

att fordringsägare, som genom lånet erhåller avbetalning, i sådant avseende åtnöjes med belopp ej överstigande trettio procent av fordringens kapital; samt

att sådan fordringsägare tillika förbinder sig att under viss tid, som ej må understiga fem år, icke indriva återstoden av fordringen, med mindre gäldenären väsentligt eftersätter sin skyldighet att å rätt tid erlægga viss, skälig ansedd ränta.

7 §.

Lån för anskaffande av yttre inventarier eller reparation av ekonomi-byggnader må beviljas endast under villkor, att den med lånet avsedda anskaffningen eller reparationen finnes oundgängligen behövlig för jordbrukets fortsatta bedrivande.

8 §.

Lån för genomförande av ackord må icke beviljas till större belopp än åttahundra kronor, ökat med fyrtio procent av uppskattade värdet av gäldenärens fastighet eller, om han brukar annans fastighet, tjugofem procent av dennas uppskattade värde.

Lån för förekommande av exekutiv försäljning må icke beviljas till större belopp än som motsvarar trettio procent av uppskattade värdet av gäldenärens fastighet eller, om han brukar annans fastighet, tjugo procent av dennas uppskattade värde.

Lån för anskaffande av yttre inventarier eller reparation av ekonomi-byggnader må icke beviljas till större belopp än som motsvarar fem procent av fastighetens uppskattade värde.

Härjämte skall iakttagas, att lån enligt denna kungörelse icke må utan medgivande av centralnämnden beviljas någon till större sammanlagt belopp än tiotusen kronor. Efter framställning av vederbörande lånenämnd äger centralnämnden medgiva förhöjning av nämnda belopp till högst femton-tusen kronor.

9 §.

Till säkerhet för lån skall, där gäldenären äger fastighet, vilken icke är belånad till så högt belopp, som motsvarar dess vid värderingen åsatta värde, pantförskrivnas inteckning i fastigheten intill sagda värde. Belånad inteckning, som genom lånet frigöres, skall jämväl pantförskrivnas till säkerhet för detsamma.

I övrigt skall såsom villkor för låns utlämnande föreskrivas, att för lånet ställes av vederbörande nämnd godkänd säkerhet, dock att där gäldenär saknar möjlighet att lämna godtagbar säkerhet och omständigheterna äro sådana, att gäldenären kan förväntas fullgöra sina med lånet förbundna förpliktelser, nämnden må helt eller delvis eftergiva sagda villkor. Säkerhet bestående av inteckning i jordbruksinventarier bör icke mottagas. Gäldenären skall förbinda sig att, så länge någon del av lånet återstår ogulden, icke utan nämndens medgivande uttaga eller belåna sådan inteckning eller försälja honom tillhörigt lösöre genom avhandling, som avses i förordningen den 20 november 1845 i avseende på handel om lösören, som köparen låter i säljarens vård kvarbliva.

10 §.

Lån är räntefritt under de två första åren. Därefter gäldas ränta efter fyra procent om året. Från och med femte kalenderåret näst efter det, under vilket lånet utlämnats, skall å lånet årligen erläggas amortering, som jämte ränta å oguldet lånebelopp utgöres genom en varje år lika stor annuitet, så beräknad, att lånet är återbetalt femton år efter amorteringens början.

11 §.

Den, som erhållit ackordslån jämlikt någon av de tidigare gällande kungörelserna om ackordslån och stödlån till jordbrukare, må icke beviljas lån jämlikt denna kungörelse.

Ej heller må någon, som erhållit lån jämlikt denna kungörelse, beviljas ytterligare lån enligt samma kungörelse; dock att vederbörande lånenämnd i särskilt fall må med centralnämndens medgivande bevilja lån för genomförande av ackord åt den, som tidigare erhållit lån för förekommande av exekutiv försäljning.

Om förfarandet i låneärenden m. m.

12 §.

Vill någon erhålla lån enligt denna kungörelse, skall han därom göra ansökan hos lånenämnden i orten; ägande nämnden efter erforderlig utredning och sedan skriftligt besked från centralnämnden inhämtats, att tillgängligt anslag medger lånets utbetalande, bevilja lån.

13 §.

Lån må ej beviljas, med mindre till ledning vid lånefrågans bedömande värdering skett av gäldenärens tillgångar.

För varje hushållningssällskaps verksamhetsområde skola finnas en eller flera av centralnämnden förordnade värderingsmän, vilka skola vara inom området bosatta. Jämte en i denna ordning utsedd värderingsman skall i värdering deltaga en i gäldenärens hemtrakt bosatt person, vilken för varje särskilt fall förordnas av lånenämnden i orten. I fall av ringa betydenhet eller enkel beskaffenhet vare dock värdering av endast en av nu sagda värderingsmän tillfyllest, såvida tillräcklig kännedom om värdet av gäldenärens tillgångar anses sålunda kunna erhållas.

Till grund för värdering skall läggas saluvärdet av tillgångarna.

14 §.

Då lån beviljas, skola tillika sådana föreskrifter rörande lånets användande och sättet för dess utbetalande meddelas, att trygghet vinnes för att lånet blir använt för därmed avsett ändamål. I förekommande fall må ock bestämmas viss tid, inom vilken lånet skall vara till fullo uttaget vid äventyr att rätten till utbekommande av ej lyftat belopp skall vara förverkad.

Lånenämnds beslut rörande låneansökan skall ofördröjligen tillställas gäldenären; och skall han därvid tillika underrättas om vad han har att iakttaga, därest han enligt 15 § vill draga frågan under centralnämndens prövning.

15 §.

Är gäldenär missnöjd med lånenämnds beslut, äger han draga frågan under centralnämndens prövning genom inlaga, vilken, ställd till centralnämnden, skall insändas till lånenämnden och dit inkomma sist å trettionde dagen från det beslutet meddelades; åliggande det lånenämnden att till centralnämnden skyndsamt översända inlagan jämte ansökningshandlingarna och eget yttrande.

Har låneansökning sålunda kommit under centralnämndens prövning, må centralnämnden, där det med hänsyn till omständigheterna finnes påkallat, vidtaga ändring i lånenämndens beslut, dock att lån ej må av centralnämnden beviljas i vidare mån än tillgängligt anslag det medgiver. Centralnämndens beslut i ärendet skall utan dröjsmål tillställas gäldenären och, i avskrift, lånenämnden.

Centralnämndens beslut må ej överklagas.

16 §.

Då lån beviljats, skall gäldenären utfärda skuldförbindelse, däri angivas hans åtaganden i fråga om lånets användning och återbetalande jämte övriga lånevillkor, samt, i förekommande fall, avlämna föreskriven säkerhet.

17 §.

Då lån av lånenämnd beviljats och gäldenären skriftligen förklarat sig nöjd med nämndens beslut eller ock den i 15 § angivna tid gått till ända utan att gäldenären på sätt i nämnda paragraf sägs anmält missnöje med beslutet, skall lånenämnden till länsstyrelsen ofördröjligen översända dels avskrift av beslutet och det i 12 § omförmälda besked dels ock den av gäldenären utfärdade skuldförbindelsen med tillhörande säkerhetshandlingar. Länsstyrelsen har att, sedan handlingarna inkommit, utan anfordran ofördröjligen utbetala lånebeloppet till gäldenären eller för hans räkning till den lånenämnden anvisat.

Vad i första stycket sägs skall äga motsvarande tillämpning, då av centralnämnden meddelat beslut, enligt vilket lånebelopp skall utbetalas, kommit lånenämnden tillhanda.

18 §.

Förfallen ränta och amortering skall för varje kalenderår före årets utgång av gäldenär inbetalas till länsstyrelsen.

19 §.

Länsstyrelsen åligger övervaka, att gäldenär fullgör sina skyldigheter i avseende å honom beviljat lån.

Länsstyrelsen äger uppsäga lån till omedelbar betalning, där det befinner, att gäldenären genom oriktig uppgift föranlett lånets beviljande eller där

gäldenären visar försumlighet att erlægga föreskriven ränta eller amortering eller annorledes bryter mot vad honom enligt avgiven skuldförbindelse åligger, så ock eljest när sådana förhållanden inträffat, att gäldenären med hänsyn till det med lånet avsedda syftet uppenbarligen icke längre bör få tillgodonjuta lånet. Sker uppsägning av lånet enligt vad nu sagts, skall, ändå att ränta eljest ej skolat utgå, å lånet gäldas ränta efter fyra procent om året från och med uppsägningsdagen.

20 §.

Finner länsstyrelsen, att avskrivning av fordran på grund av utlämnat lån bör äga rum eller att säkerhet för lån bör eftergivas, skall frågan därom underställas Kungl. Maj:t.

Denna kungörelse träder i kraft den 1 juli 1935, från och med vilken dag ackordslån ej må beviljas enligt bestämmelserna i kungörelsen den 23 mars 1934 (nr 54) om ackordslån och stödlån till jordbrukare. Har be-
träffande tidigare gjord ansökan om ackordslån beslut icke meddelats före förstnämnda dag, skall den nya kungörelsen tillämpas å ärendet.
